

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Michal Ondruška

Volby do orgánov samosprávnych krajov Slovenskej republiky – geografická a volebná analýza vybraných politických strán

Magisterská diplomová práca

Vedúci práce: Mgr. et Mgr. Jakub Lysek

Olomouc 2018

Čestné prehlásenie

Týmto čestne prehlasujem, že na diplomovej práci som pracoval samostatne, na základe svojich teoretických a praktických poznatkov, konzultácií s vyučujúcimi a štúdia odbornej literatúry, ktorej úplný prehľad je uvedený v zozname použitej literatúry na konci práce.

Olomouc, 1.5.2018

.....

Obsah

Zoznam použitých skratiek	7
Úvod.....	8
1. Teoretická časť.....	21
2. Metodologická časť	28
3. Analytická časť–Voľby OSK	31
3. 1. Demokratická strana (DS).....	33
3. 3. Kotleba–Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS).....	36
3. 4. MOST-HÍD	37
3. 5. Občianska konzervatívna strana (OKS)	39
3. 6. Sloboda a Solidarita (SaS).....	40
3. 7. Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana (SDKÚ-DS).....	42
3. 8. SMER-SD.....	44
3. 9. Strana maďarskej komunity–Magyar Közösség Pártja (SMK-MKP)	45
3. 10. Slovenská národná strana (SNS)	47
3. 11. NEKA.....	48
3. 12. Volebná účasť.....	49
Záver.....	50
Použité zdroje a literatúra.....	53
Príloha č. 1. – modely hierarchických lineárnych regresíí	58
Príloha č. 2. – mapy volebnej podpory politických strán	99
Abstrakt:	144
Abstract	145

Po prvé sa chcem poďakovať vyučujúcim z Katedry politológie a európskych štúdií, ktorí majú najväčšie akademické zásluhy na dokončení diplomovej práce—docentovi Tomášovi Lebedovi za cenné rady v oblasti volebnej analýzy a komparatívnej politológie, docentovi Pavlovi Šaradínovi za poznatky a pomoc v lokálnej a regionálnej politike.

Po druhé sa chcem poďakovať magistrovi Jakubovi Lyskovi za vedenie práce a asistenciu pri volebných mapách politických strán a spolu s magistrom Michalom Soukopom za rady pri metodológii diplomovej práce.

Po tretie sa chcem poďakovať Mariánovi Antalovi z Odboru poskytovania informácií a marketingu Sekcie poskytovania štatistických produktov a služieb Štatistického úradu Slovenskej republiky za prístupnenie údajov volebných výsledkov a populačného cenzu.

Po štvrté sa chcem poďakovať rodine, priateľom a blízkym, ktorí ma počas písania práce podporovali.

Mapa Slovenskej republiky

Mapa Slovenskej republiky.

Tabuľka koalícií politických strán v jednotlivých voľbách*:

2005											
BA	DS, SMK-MKP, SZS, SDKÚ, ANO	HZD, SMER, SF	SNS	OKS	KDH	NEKA					
TT	SF, HZD, ANO, SMER	SDKÚ, KDH, DS	SMK-MKP	OKS	SNS	NEKA					
NR	ĽS-HZDS, SMER, SNS, KDH	SMK-MKP	OKS	SPV	DS	NEKA					
TN	SMER, HZD, KDH, SF, SNS	SMK-MKP	SDKÚ, DS	SPV	OKS	NEKA					
BB	SNS, SMER, HZD	DS, SDKÚ, KDH	SMK-MKP	OKS	NEKA						
ZA	SNS, SMER, ANO, HZD	KDH, DS, SDKÚ	OKS	NEKA							
PO	SMER, SNS, HZD	SDKÚ, DS, KDH	SMK-MKP	OKS	NEKA						
KE	HZD, SMER	DS, SZS, SDKÚ	SMK-MKP	KDH, OKS	SPV	NEKA					
2009											
BA	SDKÚ-DS, OKS, KDH, SMK-MKP	SZS, SMER, ĽS-HZDS, HZD	MOST-HÍD	SaS	SNS	SZ	DS, DÚ	NEKA			
TT	SMER, ĽS-HZDS, SNS, HZD	SDKÚ-DS, KDH	SMK-MKP	MOST-HÍD	ĽSSS	SaS	NEKA				
NR	KDH, SMER, SDKÚ-DS, ĽS-HZDS	OKS, SF, SZ, LIGA, MOST-HÍD	SMK-MKP	DS	SNS	SaS	ĽSSS	NEKA			
TN	SZ, SF, LIGA	ĽS-HZDS, SMER	KDH, SDKÚ-DS	OKS, KDS	SNS	DS	MOST-HÍD	SaS	NEKA		
BB	DS, SF, ASV	ĽS-HZDS, SMER	KDH, SDKÚ-DS	MOST-HÍD, SZ	KDS, OKS	HZD, SNS	SMK-MKP	SaS	NEKA		
ZA	SZ, HZD, SF	KDH, OKS, SDKÚ-DS	SMER, ĽS-HZDS	MOST-HÍD	SNS	SaS	NEKA				
PO	SZ, ND, LIGA, SF	SDKÚ-DS, KDH	ĽS-HZDS, SMER	OKS, KDS	SaS	MOST-HÍD	SNS	NEKA			
KE	KDS, OKS, SDKÚ-DS, DS	SMK-MKP	MOST-HÍD	SZ	SaS	KDH	SMER	SNS	NEKA		
2013											
BA	KDH, MOST-HÍD, SaS, SMK-MKP, OKS, SZ, SDKÚ-DS	ĽSNS	NEKA	NOVA	SMER - SD	SNS					
TT	KDH, SDKÚ - DS	MOST - HÍD	SMER-SD	SMK-MKP	OKS, SaS	NEKA	NOVA	SNS			
NR	MOST - HÍD, OKS, SaS, NOVA, SDKÚ - DS	KDH, SMER - SD	SNS	NEKA	SMK-MKP	ĽSNS					
TN	OKS, MOST - HÍD, NOVA, KDH, SaS, SDKÚ - DS	SMER - SD	SNS	ĽSNS	NEKA						
BB	SaS, SDKÚ - DS, NOVA	SMK-MKP	SMER-SD, KDH	OKS	MOST-HÍD	SNS	NEKA	ĽSNS	SZ		
PO	MOST - HÍD, KDH, SDKÚ - DS	SMER - SD	ĽSNS	SMK-MKP	SaS	SNS	NOVA	OKS	NEKA		
KE	SDKÚ - DS, MOST - HÍD, KDH	SMK-MKP	NOVA	SMER - SD	ĽSNS	NEKA	SNS	SaS	OKS		
ZA	KDH, MOST - HÍD, SaS, SDKÚ - DS	SMER - SD	SNS	OKS, NOVA	ĽSNS	SZ	NEKA				
2017											
BA	MOST - HÍD, SDKÚ-DS, SZ, SMER-SD, STAN, SKOK - ELD	OKS, SMK-MKP, NOVA, ZZ, KDH, DÚ, OĽANO, SaS				ĽSNS	SNS	NEKA			
TT	KDH, OĽANO, Zmena zdola, SaS, DÚ, OKS	NEKA	MOST - HÍD	ĽSNS	SMK-MKP	SNS	SMER-SD				
NR	NOVA, SaS, KDH, ŠANCA, OKS, OĽANO	SMER-SD, SNS, MOST - HÍD	ĽSNS	NEKA	SMK-MKP	SDKÚ-DS					
TN	KDH, OKS, NOVA, DÚ, OĽANO, Zmena zdola, SaS	SZ, SMER-SD, SNS, MOST - HÍD	ĽSNS	NEKA	SDKÚ-DS						
BB	NOVA, OĽANO, OKS, KDH, SaS	MOST - HÍD	SNS	NEKA	SDKÚ-DS	SMER-SD	SMK-MKP	ĽSNS			
ZA	SMER-SD	SaS, OĽANO, NOVA, OKS, KDH	NEKA	ĽSNS	SNS	MOST - HÍD					
PO	SaS, KDH, NOVA, OĽANO	NEKA	SMER-SD	ĽSNS	SNS	MOST - HÍD	SDKÚ-DS				
KE	SaS, OĽANO, NOVA, KDH	SMK-MKP	MOST - HÍD	NEKA	SNS	ĽSNS	SMER-SD	OKS			

*politické strany v spoločnej bunke predstavujú jednu koalíciu

Zoznam použitých skratiek

(voľby) OSK – (voľby) orgánov samosprávnych krajov

BA – Bratislava

BB – Banská Bystrica

DS – Demokratická strana

KDH – Kresťanskodemokratické hnutie

KE – Košice

ĽSNS – Ľudová strana Naše Slovensko

ĽSSS – Ľudová strana sociálnej solidarity

MOST-HÍD

NEKA – nezávislí kandidáti

NR – Nitra

NR SR – Národná rada Slovenskej republiky

OKS – Občianska konzervatívna strana

PO - Poprad

SaS – Sloboda a Solidarita

SDKÚ – Slovenská demokratická a kresťanská únia

SDKÚ-DS – Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana

SMER-SD – SMER – sociálna demokracia

SMK-MKP – Strana maďarskej komunity – Magyar Közösség Pártja

SNS – Slovenská národná strana

SPV – Strana priateľov vína

ŠÚSR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

TN – Trenčín

TT – Trnava

VÚC – vyšší územný celok

ZA – Žilina

Úvod

Vo súčasnej demokratickej spoločnosti vplývajú svetové, regionálne a lokálne javy na rozhodovanie občanov vo voľbe svojich politických zástupiteľov. Vplyv týchto javov, a často aj úspešnosť politických strán, je meraná najmä na najvyššej úrovni, ktorou sú parlamentné voľby. Práve tieto voľby rozhodujú o budúcej podobe legislatívnych a často a následne aj exekutívnych a justičných inštitúcií štátu. Preto tieto voľby vykazujú zväčša najvyššiu volebnú účasť. Orgány, ktoré týmito voľbami získavajú legitimitu, nesú najväčšiu zodpovednosť za stav a chod krajiny. Preto je logické, že sociálni a politickí vedci pri diachronnom skúmaní politických strán (ich úspechov, neúspechov a vývoja) využívajú najmä parlamentné voľby. V kontexte politickej kultúry Slovenskej republiky a jej volebného nastavenia je relatívne nepoužívanou metódou skúmať vývoj politických strán na regionálnej a lokálnej úrovni. Pri analýze volebného správania (voličov na jednej strane, a politických strán a hnutí na strane druhej) vychádzajú autori najmä zo sociálnych, demografických, ekonomických, kultúrnych, náboženských a iných ukazovateľov. Tieto faktory (a samotný vzťah demografických premenných k volebnému správaniu) sú predmetom štúdií rady autorov, ktorí sa zaoberajú volebným správaním (Goldman 1966 a i.).

Vo svojej práci som sa rozhodol túto teóriu otestovať v kontexte Slovenskej republiky. Základným predpokladom je pre mňa teória, volebnej geografie.

V každom štáte by mal existovať dostatočný súbor sociálnych, demografických, ekonomických, kultúrnych a náboženských premenných v zložení obyvateľstva, ktoré sú schopné (aspoň do určitej miery) vysvetliť volebný zisk politických strán.

Samozrejme, voliči sa vo voľbách môžu rozhodovať aj na základe faktorov, o ktorých dátami nedisponujeme (medzi tieto sa môžu radiť emócie ako prekvapenie, hnev, vzrušenie, strach, hrdosť a iné, podrobnejšie Ladd, Lenz 2011, Finn, Glaser 2010, Parker, Isbell 2010, Valentino et al 2008), prípadne sa vo voľbách rozhodujú iracionálne. Mojm cieľom je teda zistiť platnosť nasledujúcej hypotézy a výskumných otázok:

H1: *V kontexte Slovenskej republiky existujú premenné, ktoré môžu mať vplyv (do určitej miery) na volebný zisk politických strán.*

VO1: *Je možné pozorovať určitú stabilitu volebného zisku určitej politickej strany so stabilnou hodnotou niektorej z (vyššie popísaných) vysvetľujúcich premenných?*

VO2: *Existuje medzi stranami rozdiel v miere, do akej tieto premenné dokážu vysvetliť volebný zisk?*

Tento fakt predpokladám najmä u politických strán, ktoré sú na politickej scéne dlhodobo, a mali možnosť vytvoriť si sociálnu základňu v obyvateľstve. Naopak, pri novších stranách očakávam

menšiu mieru zakotvenia v sociálnej štruktúre populácie. Ako *nezávislú premennú* v analýzach používam základné sociálne a demografické štatistiky zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov roku 2011. Ako *závislú premennú* používam v analýzach volebný zisk politickej strany. Pri podobných výskumoch využívajú akademici mapy na úrovni volebných okrskov (Lebeda, Lysek 2017). Preto sú obe premenné sú merané na najnižšej možnej úrovni—*operacionalizácia* premenných prebieha na úrovni *obcí*.

Diplomová práca je rozdelená na tri časti. Prvá časť, teoretická, uvádza krátke zhodnotenie výskumu volebnej geografie—od začiatkov, kedy autori hovorili ešte o *politickej geografii*, až po súčasnosť, ktorá sa zaoberá nielen vplyvom sociálnych premenných, ale aj kontextových či psychických. V druhej časti, metodologickej, opisujem zvolenú metódu a spôsob analýzy volebných výsledkov. V poslednej, analytickej, sú využívané mapy volebnej podpory politických strán a hnutí s hierarchickými regresiami, ktorými testujem predpoklady formulované v úvode tejto práce.

Nakoľko som názoru, že ich analýzou môžem dospieť k záverom, ktoré nie sú v dostatočnej miere viditeľné na celoštátnej úrovni, v práci analyzujem voľby do orgánov samosprávnych krajov. Tieto voľby sú od volieb do Národnej rady Slovenskej republiky v určitých ohľadoch odlišné, preto je nutné pri analýze tieto rozdiely brať v úvahu—najmä pri následnom interpretovaní výsledkov a utváraní záverov. Po prvé, vďaka volebnému nastaveniu volieb do NR SR (jeden volebný obvod a jednotná kandidátka listina pre celú republiku) vytvára z volieb do orgánov samosprávnych krajov prostredie, kde na voličské správanie vplýva image kandidáta, a politická strana sa dostáva do úzadia. Naopak, ako v prípade celoštátnych volieb, pri krajských voľbách usudzujem, že voliči budú citliví iba na udalosti, ktoré sa odohrali v samosprávnom kraji ich trvalého bydliska (v prípade voliča, ktorý sa dlhodobo zdržiava v pohraničnej oblasti niektorého z krajov môže hrať rolu aj situácia v susediacom regióne). Za nepravdepodobné však považujem rozhodovanie na základe udalostí odľahlých krajov, prípadne udalostí na národnej úrovni (volič z východu Slovenska bude menej citlivý na udalosti v Bratislave, a tieto udalosti iba s malou pravdepodobnosťou ovplyvnia jeho politické rozhodovanie v týchto voľbách). Po druhé, väčšinou neexistuje prerušenie mandátu poslanca krajského zastupiteľstva/predseda samosprávneho kraja, také ako v prípade poslanca parlamentu. Preto pri analýze usudzujem, že národné a medzinárodné politické udalosti, ktoré môžu vplývať na dĺžku mandátu vlády Slovenskej republiky (obštrukcie vlády SR pri EFSF a iné), prípadne pád vlády samotnej, budú mať na krajské voľby malý alebo zanedbateľný vplyv. Po tretie, politické témy, ktoré sú schopné voľby do orgánov samosprávnych krajov ovplyvniť, sa líšia medzi kraji, preto je komplikované na základe výsledkov volieb charakterizovať spoločné problémy.

Tento fakt na jednej strane skomplikuje utváranie záverov, na druhej strane znižuje vplyv intervenujúcich premenných na vyššej úrovni (viď vyššie).

Okrem pôsobenia politických strán na národnej úrovni (voľby do Národnej rady Slovenskej republiky) pôsobia strany a hnutia aj na lokálnej a regionálnej úrovni. Tieto voľby, sa konali prvýkrát v roku 2001, a následne v roku 2005, 2009, 2013 a 2017. Táto práca sa zameriava na obdobie rokov 2005 až 2017. Jedným z dôvodov, prečo v práci neanalyzujem rok 2001, je na jednej strane veľký počet kandidujúcich politických strán a subjektov, ktoré v súčasnej politickej situácii už nehrajú relevantnú rolu—vhodným príkladom je Strana demokratickej ľavice alebo Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko. Druhým dôvodom je fakt, že veľa politických subjektov a strán, ktoré sú rozhodujúcimi silami v lokálnej a regionálnej politike dnešného Slovenska, v roku 2001 nekandidovali, a vo väčšine prípadov ani neexistovali (SaS, OĽaNO, OKS, NEKA, MOST-HÍD, ĽSNS boli založené neskôr, politická strana SMER nemala ani dva roky). Voľby do orgánov samosprávnych krajov je zaujímavé sledovať z viacerých dôvodov.

- a) Lokálne a regionálne voľby zvyšujú úlohu kandidáta, a znižujú úlohu politickej strany. Nepochybne tak, ako to vo väčšinových volebných systémoch býva, hrá v jednokolovej väčšinovej voľbe rozhodujúcu rolu politický kandidát, jeho image, a faktor politickej strany, ktorej je členom, býva často marginalizovaný. Tento fakt je možné pozorovať najmä pri voľbe predsedu samosprávneho kraja, a je otázkou, nakoľko silný je pri voľbe poslancov krajského zastupiteľstva (ktorí sú volení pomernou zložkou). Taktiež je možné uvažovať o tom, aký silný je tento faktor pri jednotlivých stranách—najsilnejší by mohol byť pri nezávislých kandidátoch na poslancov krajských zastupiteľstiev, nakoľko sú nezávislí, a nereprezentujú žiadnu politickú stranu¹. Pri ostatných politických stranách, a následne aj politických stranách, by faktor politickej strany mohol hrať rolu. Sú to práve politické strany na národnej úrovni, na ktorých podporu sú regionálni politickí lídri naviazaní.
- b) V akademickej oblasti sa sociálni a politickí vedci zaoberajú otázkou, či volebné kampane a volebné témy na národnej úrovni ovplyvňujú voľby na lokálnej úrovni. (Lefevre 2016). Aj napriek tomu, že tieto faktory majú iba malý dopad na výsledky volieb, v kontexte Slovenskej republiky je možné analyzovať najmä dopad troch národných a medzinárodných udalostí na lokálne voľby. Prvou témou, ktorá mohla ovplyvniť výsledky volieb do samosprávnych orgánov krajov bola ekonomická kríza, ktorá sa začala prejavovať v roku 2007, a ešte razantnejšie v roku 2008 a 2009. Druhou udalosťou, ktorá mala dopad na

¹ Pri tomto bode je možné namietat' volebnou podporou nezávislých kandidátov určitými politickými stranami. Tento fakt beriem v úvahu, avšak jeho relevantnosť nie som schopný dokázať. Navyše, pri samotnom volebnom rozhodovaní, vo volebnej miestnosti, je na volebnom lístku k dispozícii iba politická príslušnosť kandidáta. Pri nezávislých kandidátoch je teda príslušnosť „NEKA“, bez ohľadu na to, aké politické strany kandidáta podporujú.

lokálne voľby, a stala sa na národnej úrovni, bol pád pravicovej vlády Ivety Radičovej v októbri roku 2011. Následne, v marci roku 2012 boli predčasné voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, v ktorých získala strana SMER-SD (ktorá bola v predchádzajúcom volebnom období stranou opozičnou) nadpolovičnú väčšinu v parlamente (83 zo 150 poslancov). Na jeseň nasledujúceho roku sa konali voľby do orgánov samosprávnych krajov – voliči teda šli k volebným urnám po roku a pol po druhej vláde Roberta Fica, a pád pravicovej vlády mali ešte v čerstvej pamäti. V tomto bode môžeme pozorovať postupný úpadok niektorých pravicových strán (viac nižšie). Treťou udalosťou, tentokrát medzinárodnou, ktorá mohla ovplyvniť výsledky lokálnych volieb, bola migračná kríza. Na protiimigračnej rétorike založilo kampaň viacero strán (SMER-SD, SME RODINA², Kotleba – ĽSNS, SNS). Táto stratégia bola najviditeľnejšia najmä u nových strán (Kotleba – ĽSNS a SME RODINA), a ako uvidíme ďalej v práci, mohla byť príčinou zvýšeného volebného zisku v parlamentných voľbách. Avšak bolo by chybou tieto udalosti spájať s úspechom či neúspechom určitej strany v akýchkoľvek voľbách, najmä do orgánov samosprávnych krajov. Nakoľko nie sme schopní (najmä vďaka nedostatku premenných, ktoré by boli citlivé na dopad takýchto udalostí) posúdiť, či mali vyššie uvedené faktory vplyv na výsledok volieb do OSK, prípadne aký veľký efekt mali, v práci nepoužívam závery ani vysvetlenia, ktoré by obsahovo či inak s týmito javmi kauzálne súviseli.

- c) Aj napriek vyššie spomínaným výkyvom je krajská slovenská politika relatívne stabilným prostredím, v ktorom môžeme identifikovať miesta so stabilnou podporou určitých politických strán (KDH – rímskokatolícky sever Slovenska; SaS – veľké mestá; SMK-MKP maďarská národnosť na juhu Slovenska, SMER-SD – regióny s vyššou mierou nezamestnanosti a sociálnymi problémami). Z môjho pohľadu sú týmto spôsobom krajské voľby (aj napriek veľkej role kandidáta na úrok politickej strany, vid' nižšie) relatívne uspokojivým ukazovateľom územnej a voličskej podpory politických strán–naviac niektorí autori a ich práce, ktoré analyzujú a vyvodzujú závery na základe volieb do Národnej rady Slovenskej republiky, najmä volieb roku 2012 podľa mňa nereflektujú skutočnosť, nakoľko nie sme schopní usúdiť, nakoľko skreslená je realita volieb, ktoré sa odohrali v tak jedinečnej atmosfére, akou bol pád pravicovej vlády v roku 2011 (Burgr 2016).
- d) Pri lokálnych voľbách (a to najmä legislatívnemu nastaveniu volieb do Národnej rady Slovenskej republiky, kde voľby prebiehajú v rámci jedného volebného obvodu s 5 % volebnou klauzulou) dosahujú úspech aj regionálne strany, ktoré nemajú na národnej úrovni

² Politická strana SME RODINA nevstupuje do analýzy tejto práce (vid'. Výber politických strán vstupujúcich do výskumu).

šancu dostať sa do parlamentu. Toto sa týka najmä strán etnických a národnostných menšín. Ako uvidíme ďalej v analýze, stranou, ktorá touto prekážkou trpí najviac, je najmä strana maďarskej koalície SMK-MKP.

- e) Zisky strán sú relatívne stabilné v čase. „Politické zemetrasenie“, ktoré v slovenskej krajskej politike nastalo v posledných rokoch a vyvrcholilo v roku 2017, a skončilo značným víťazstvom nezávislých kandidátov nad kandidátmi a nominantmi tradičných politických strán, predstavuje obrat, ktoré testuje tradičné lokálne ukotvenie politických strán na území Slovenska.

V práci analyzujem zisk politických strán vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov Slovenskej republiky. Nakoľko je počet týchto subjektov oveľa vyšší ako počet politických strán, ktoré kandidujú vo voľbách do Národnej Rady Slovenskej republiky, nie je možné analyzovať všetky tieto strany (z rozsahového limitu), pri výbere subjektov, ktoré vstupovali do analýzy, som postupoval nasledovne. Voľby do orgánov samosprávnych krajov prebiehali v rokoch 2001, 2005, 2009, 2013 a 2017. V práci analyzujem obdobie 2005 až 2017—a teda politické strany, ktoré vstupovali do krajskej politiky v tomto období. Pre vysoký počet týchto strán som bol nútený pomocou mnou vybraných kritérií zúžiť výber na relevantné strany. Tieto tri kritériá sú nasledovné:

1. V prvom kole výberu som vybral politické strany so ziskom aspoň jedného mandátu počas štyroch skúmaných volebných období. Tieto politické strany sú nasledovné: DS, NF, SMER-SD, KDH, SAS, SMK-MKP, SZ, SNS, OKS, SDKÚ-DS, ĽSNS (SPV), ĽS-HZDS, ÚSVIT, MOST-HÍD, HZD, OĽaNO, NOVA, ĽS-HZDS (+NEKA).
2. V druhom kole výberu som vybral politické strany, ktoré sú dlhodobo aktívne (so ziskom mandátov) na politickej scéne na regionálnej úrovni (minimálne tri volebné obdobia): vylúčil som NF, HZD, ĽS-HZDS, OĽaNO, NOVA. Vo výbere zostali: DS, KDH, ĽSNS (SPV, LSSS), MOST-HÍD, OKS, SaS, SDKÚ-DS, SMER-SD, SMK-MKP, SNS, SZ, ÚSVIT (+NEKA).
3. Politické strany sú dodnes zaregistrované na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky a je k nim možné dohľadať relevantné informácie: vylúčil som ÚSVIT, SZ. Zostalo: DS, KDH, ĽSNS (SPV), MOST-HÍD, OKS, SaS, SDKÚ-DS, SMER-SD, SMK-MKP, SNS (+NEKA).

Po uvážení som sa rozhodol pre výber desiatich strán (+ nezávislí kandidáti), z ktorých jedna strana má špeciálne postavenie. Politická strana Demokratická strana bola aktívna v slovenskej politike od roku 1989 do roku 2006,

kedy sa zlúčila s politickou stranou Slovenská demokratická a kresťanská únia³. a kresťanská únia-Demokratická strana—na lokálnej, krajskej aj celoštátnej úrovni. Od tohto roku kandidujú ako jedna strana—Slovenská demokratická únia. Vo voľbách roku 2005 však kandidovali oddelene, preto do analýzy vstupujú v tomto roku samostatne.

Strana demokratickej ľavice (transformovaná z Komunistickej strany Slovenska) sa po neúspechu v parlamentných voľbách roku 2002 rozpadla na viacero menších subjektov. Stranu demokratickej ľavice nájdeme aj vo volebných výsledkoch volieb do orgánov samosprávnych krajov napríklad v roku 2005, alebo v roku 2009. Nakoľko sa Strana demokratickej ľavice v decembri 2004 zlúčila so stranou SMER, a odvtedy kandidujú vo voľbách na lokálnej, krajskej aj celoštátnej úrovni ako jeden politický subjekt, strana SMER-SD, vo voľbách 2005 a 2009 kandidovali iba úlomky pôvodnej SDL. Preto táto strana do analýzy nevstupuje.

Politická strana, zaregistrovaná v roku 2000 s názvom Strana priateľov vína, bola jedným z politických subjektov, ktoré kandidovali vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov v roku 2005. Strana vstúpila do lokálnej politiky až v roku 2010, keď stranu prebrali ľudia zo Slovenskej pospolitosti a začali sa politicky angažovať. Do volieb roku 2009 a do volieb roku 2013 šla s názvom Ľudová strana sociálnej solidarity. Už v roku 2010 do nej vstúpili ľudia zo Slovenskej pospolitosti a začali sa politicky angažovať. Do roku 2015 strana fungovala pod názvom Ľudová strana – Naše Slovensko. Neskôr strana zmenila názov na Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko. Aj napriek tomu, že v analýzach vystupuje pod viacerými názvami a s inými ideológiami, ide o rovnakú stranu, ktorá najmä v posledných rokoch funguje okolo rovnakého politického lídra, a ktorej analýzami sa najmä v poslednom období oplatí zaoberať.

V práci analyzujem voľby do orgánov samosprávnych krajov na území Slovenskej republiky. Analyzovanými rokmi volieb sú rok 2005, rok 2009, rok 2013 a rok 2017. Do analýzy vstupujú volebné výsledky politických strán a hnutí za všetky obce Slovenskej republiky. Samotná voľba do orgánov samosprávnych krajov prebieha ako súbeh dvoch druhov volieb. Voľby sa skladajú z väčšinovej zložky, ktorou je voľba predsedu samosprávneho kraja, a pomernej zložky, ktorou je voľba poslancov parlamentu krajského zastupiteľstva. Tento súbeh volieb je vhodný do budúcich prác, nakoľko poskytuje priaznivé prostredie pre volebné analýzy a formulovanie záverov. Vo svojej práci však analyzujem iba pomernú zložku volieb, nakoľko problém s analýzou voľby predsedu samosprávneho kraja sa mi nepodarilo metodologicky dostatočne spracovať, a to najmä kvôli zmene volebného systému, ktorým sa predseda volí. Vo voľbách predsedu

³ V decembri 2005 bolo na mimoriadnom kongrese odsúhlasené zlúčenie strany s SDKÚ. Veľká časť členskej základne DS, ktorá so zlúčením nesúhlasila, dala bezprostredne zaregistrovať na ministerstve vnútra Demokratickú stranu Slovenska. 29. septembra v roku 2007 sa vrátila k svojmu pôvodnému názvu Demokratická strana (História Demokratickej strany, online).

samosprávneho kraja sa v rokoch 2001, 2005, 2009 a 2013 využíval dvojkolový väčšinový systém s uzatvoreným druhým kolom. V prvom kole voľby bola na zisk mandátu potrebná absolútna väčšina, a v prípade, že žiaden z kandidátov túto hranicu nedosiahol, do druhého kola volieb postupovali dvaja najúspešnejší kandidáti z prvého kola. Práve dvojkolová voľba spôsobila to, že sa do čela Banskobystrického samosprávneho kraja v roku 2013 dostal Marián Kotleba, ktorý je predsedom strany Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko. Porážka Vladimíra Maňku, člena strany SMER-SD s dlhoročnou politickou praxou (primátor mesta Zvolen, europoslanca, poslanca Národnej rady Slovenskej republiky a predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja), bola prekvapením z neobhájenia mandátu a najmä ukázkovým príkladom, ako sa kandidát, ktorý skončil v prvom kole voľby predsedu samosprávneho kraja na druhom mieste môže stať víťazom v druhom kole. Práve počas vládneho obdobia, kedy bola strana SMER-SD najsilnejšou stranou v koalícii, zmenila dvojkolovú voľbu na jednokolovú. V tento moment nechajme diskusiu o vhodnosti tejto zmeny stranou—faktom zostáva, že vo voľbe predsedu samosprávneho kraja došlo k zmene volebného systému, ktorý nielenže mení spôsob hlasovania, a tým značne komplikuje analýzu a komparáciu volieb v čase, no môže mať aj efekty na volebné správanie voličov (prípadný dopad zmeny dvojkolovej voľby predsedu samosprávneho kraja na jednokolovú na správanie voliča v pomernej zložke voľby poslancov do krajského zastupiteľstva môže byť zaujímavým priestorom pre ďalší výskum). Preto v práci *analyzujem výhradne pomernú zložku-volbu poslancov krajského zastupiteľstva*.

Pri analýze volieb 2005, 2009, 2013 a 2017 som si nastavil podmienky, na základe ktorých do analýzy vstupuje spolu 10 politických strán a hnutí + nezávislí kandidáti. Tieto strany sú dlhodobo aktívne v lokálnej a krajskej politike, vo voľbách pravidelne získavajú mandáty, sú geograficky rozprestreté na väčšom území Slovenska, majú základ v sociálnej štruktúre obyvateľstva, všetky sú registrované na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky (kvôli uisteniu, že strana nebola zrušená) a je možno k nim dohľadať relevantné informácie (politický program, kandidátnu listinu a podobne⁴).

Pre každú stranu je v práci vytvorená mapa volebnej podpory pre každý rok volieb, a taktiež pre každú stranu, s výnimkou nezávislých kandidátov, je pre každý rok volieb vytvorená hierarchická regresia so závislou premennou (volebný zisk politickej strany) a nezávislou premennou (socio-demografické štatistiky). Následne bude každej politickej strane venovaný priestor na analýzu a zhodnotenie, či platí teória o volebnej geografii predstavená v úvode práce, prípadne nakoľko je strana zakotvená v štruktúre obyvateľstva.

⁴ Vid' dostupné informácie o politickej strane Úsvit (Úsvit 2018).

Dátové mapy, ktoré vo svojej práci používam, sú verejne dostupné na webovej adrese Geoportálu Slovenskej republiky. Vektorové vrstvy v týchto dátových mapách sú na úrovni obcí, okresov, samosprávnych krajov a katastrálnych území. V mapách volebnej podpory, ktoré v práci popisujem, sú používané vektory na úrovni obcí, so zvýraznením administratívnych hraníc samosprávnych krajov. Pre lepšiu orientáciu a priehľadnosť bola autorom pre účely tejto práce vytvorená nová vektorová vrstva, vyznačujúca krajské mestá.

Pri analýze volebných a socio-demografických dát som musel riešiť viacero problémov. Pri informáciách o sociálnom a demografickom zložení obyvateľstva Slovenskej republiky vychádzam zo Sčítania obcí, domov a bytov roku 2011, ktoré zozbieral a spracoval Štatistický úrad Slovenskej republiky, a tiež sú dostupné na webovej adrese tejto inštitúcie (Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, Štatistický úrad SR, 2011). Údaje zahŕňajú informácie o obyvateľoch Slovenskej republiky na úrovni samosprávnych krajov, okresov a obcí (2926)⁵. Šetrenie obsahuje viacero premenných, z ktorých som vybral pre môj výskum relevantné štatistiky: pohlavie, vek, ekonomickú aktivitu, rodinný stav, vierovyznanie, najvyššie dosiahnuté vzdelanie, národnosť a znalosť práce s počítačom. Dáta sú v podobe percentuálneho podielu premennej z celkového počtu obyvateľov v obci. Jednotlivé dáta na úrovni obcí je možné zobrazit' na webovej stránke Štatistického úradu Slovenskej republiky, no nie je možné ich stiahnuť. Pre dostupnosť dát som preto musel kontaktovať pána Mariána Antalu z Odboru poskytovania informácií a marketingu Sekcie poskytovania štatistických produktov a služieb Štatistického úradu Slovenskej republiky. Pri používaní týchto dát beriem na vedomie, že dáta nemusia byť aktuálne. V prípade volieb 2005 je časový rozstup medzi zberom dát a dňom volieb šesť rokov, a takisto je tomu aj pri voľbách roku 2017. Na druhej strane je Sčítanie obcí, domov a bytov jedinou štatistikou, ktorú môžem použiť na tak nízkej úrovni⁶.

Pri analýze volebných výsledkov som vychádzal z údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky, ktoré publikuje po každých voľbách, a uverejňuje na svojej webovej stránke⁷. Pri stiahnutí výsledkov sa užívateľ dostane iba k všeobecným tabuľkám o výsledkoch za samosprávne kraje, ktoré nie sú dostačujúce pre hlbšiu analýzu. K údajom, s ktorými bolo možné pracovať, som sa dostal až po vyžiadaní mailovou komunikáciou od Mariána Antalu. Poskytnuté dáta však mali radu chýbajúcich údajov, ktoré museli byť pred samotnou analýzou doplnené, prípadne neboli spracované na úroveň, ktorá bola potrebná. Pri spracovávaní údajov z roku 2017 (v ktorom oproti

⁵ Dátové mapy obsahujú celkovo 2927 polygónov, pretože je v nich zakreslené aj územie špeciálneho vojenského obvodu – v tomto vojenskom obvode však neprebiehajú voľby a taktiež nie sú k dispozícii žiadne údaje o sociálnej a demografickej štruktúre.

⁶ V práci som sa rozhodol nevyužívať dáta zo Sčítania obcí, domov a bytov roku 2001, nakoľko v tomto roku (júli 2001) prebehla zmena zákona o samospráve vyšších územných celkov (Slov-lex, Zákon 302/2001 Z. z). Sčítanie obyvateľov, domov a bytov sa konalo 25. 5. 2001.

⁷ Viac na webovej stránke volieb a referendum SR.

ostatným rokom výrazne narástol počet kandidátov) bolo treba spočítať jednotlivé zisky kandidátov vo voľbách, nakoľko dáta zo Štatistického úradu obsahovali údaje vo formáte obec-meno a priezvisko kandidáta-politická príslušnosť-volebný zisk. Dáta však boli vo formáte percentuálnych ziskov, preto zabralo spracovávanie o niečo menej času ako ostatné roky. Pri analýze roku 2013 mi bola poskytnutá verzia údajov vo formáte obec-meno a priezvisko kandidáta-volebný zisk. Pred samotnou prácou s dátami bolo potrebné ku každému z kandidátov samostatne dohľadať a priradiť politickú príslušnosť. Následne bolo treba oddeliť kandidátov za jednotlivé kraje, matematicky vypočítať ich volebný zisk z celkového počtu platných hlasov a celkového počtu hlasov, ktorý kandidát získal (nakoľko v tomto roku Štatistický úrad uvádza počet hlasov, nie celkový podiel). Ďalej bolo treba spočítať zisky jednotlivých kandidátov pre percentuálny zisk na úrovni politických strán. Až z týchto údajov bolo možné získať finálnu verziu dát potrebných pre analýzu. Pri spracovávaní dát z rokov 2009 a 2005 boli poskytnuté údaje vo formáte volebný okrsk-meno a priezvisko kandidáta-volebný zisk v jednotkách hlasov. Oproti roku 2013 teda bol potrebný ešte krok naviac-spočítať zisky jednotlivých kandidátov za všetky okrsky v obci, a následne postupovať vo vyššie uvedených štádiách. Pri získavaní údajov o politickej príslušnosti kandidátov som vychádzal z webovej stránky projektu VýsledkyVolieb.sk (Výsledky volieb, 2018), nakoľko som nedokázal nájsť kandidátne listiny pre voľby do orgánov samosprávnych krajov za dávnejšie voľby (najmä v Banskobystrickom samosprávnom kraji). Pri všetkých voľbách som počítal za zisk strany vo voľbách:

- a) jej volebný zisk ako samostatného subjektu;
- b) Jej volebný zisk v rámci koalície, kde politická strana vystupovala ako jeden z kandidujúcich subjektov.

Preto je celkový volebný zisk strany SMER-SD výsledkom sčítania volebných výsledkov strany samotnej a súčasne volebných výsledkov, kde strana SMER-SD kandidovala v koalícii so stranami SZ, MOST-HÍD, SNS a pod. Pri kandidátoch som za politickú príslušnosť považoval výlučne priamu kandidatúru za politický subjekt, prípadne koalíciu. V prípadoch, kedy kandidáta politické strany alebo koalície iba podporovali, som politickú príslušnosť k týmto stranám vylúčil.

Hromadné spracovanie volebných výsledkov zo Štatistického úradu mi z vyššie uvedených dôvodov (a celkovej neprehľadnosti a nespracovania poskytnutých dát) zabralo veľkú časť prípravy dát pre analýzu práce. Na druhej strane, práve vďaka takýmto prvotným dátam som mohol prísť k niektorým zaujímavým záverom. Napríklad, pri spracovávaní bolo zaujímavé sledovať zvyšujúci sa počet kandidátov na poslancov parlamentov samosprávnych krajov. Kým vo voľbách do samosprávnych krajov v rokoch 2005 a 2009 sa počet kandidátov pohyboval približne okolo 20

na každý zo 79 okresov Slovenska, v roku 2013 bol celkový počet kandidátov za Slovensko približne 300, a v roku 2017 bolo kandidátov viac ako 110 000.

Téme volebného správania na Slovensku sa v histórii príliš autorov nevenovalo. Najväčšia zmena prišla s nástupom politickej strany Ľudovej strany Naše Slovensko, najprv na regionálnej úrovni v roku 2013 a následne na celoštátnej úrovni v roku 2016. Táto skutočnosť môže vzbudzovať dojem, že sa v prostredí slovenskej politológie vytvoril populárny priestor, ktorý podnietil nevidané množstvo pozornosti a akademických článkov, ktoré však (až na určité výnimky) nie sú akademicky dostatočné.

Krajským voľbám na Slovensku sa venovalo kolégium autorov z Katedry regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny UK v Bratislave (Mikuš, Gurňák, Máriássyová 2016). Autori sa zameriavajú na analýzu podpory politickej strany ĽSNS Mariána Kotlebu ako reprezentanta krajnej pravice na Slovensku. V prvej, teoretickej časti práce popisujú terminológiu krajnej pravice využívajúc poznatky Casa Muddeho a iných (Mudde in Mikuš et al 2016). V začiatku analytickej časti prichádzajú so zaujímavým názorom, že v kvantitatívnych analýzach slovenských politických geografov a politológov nájdeme iba strany, ktoré prekročili volebné kvórum a dostali sa do parlamentu. Tieto analýzy podľa nich slúžia na identifikáciu vzorcov správania, no nepomáhajú pri identifikovaní vznikajúcich alebo nových trendov mimo zaužívaných vzorcov. Politické subjekty je preto potrebné analyzovať bez ohľadu na volebné kvórum⁸. Najmä voľby v rokoch 2010 a 2012 ukázali potrebu zanalyzovať regionálnu podporu strany ĽSNS. Následne opisujú volebnú situáciu v Banskobystrickom samosprávnom kraji v roku 2013, a nakoniec formulujú cieľ ich práce „(...) poukázať na to, ktoré socioekonomické charakteristiky môžu mať vplyv na zvýšený volebný zisk Kotlebu...“, pričom si „(...) stanovili určité predpoklady charakteristického regiónu volebnej podpory na základe predošlých zistení autorov, ako aj nášho chápania charakteru politickej strany ĽSNS“ (Mikuš et al 2016: 12). Analýzou sociálnych a demografických premenných ako nezávislej premennej a zisku Mariána Kotlebu v % vo voľbách do OSK 2013 (avšak ako kandidáta na predsedu samosprávneho kraja) ako závislej premennej pomocou lineárnej regresie im „umožňuje formulovať závery k jednotlivým predpokladom“. Na základe výsledkov analýzy tvrdia, že uvedené faktory „zohrávali istú úlohu“ vo voľbe ĽSNS. Je otázne, do akej miery môže jednoduchá lineárna regresia, analyzovaná iba na území BBSK, viesť akademikov k formulácii kauzálnych záverov bez dostatočnej opory v dátach. Navyiac, analyzovaná bola iba voľba predsedu samosprávneho kraja (v prvom aj druhom kole), a nie analýza volebnej podpory politickej strany na území celého Slovenska. Navyiac, autori sa v práci dopúšťajú

⁸ Je diskutabilné, do akej miery môžu byť podobné analýzy menších strán presné a relevantné, najviac keď vezmeme na vedomie nízku volebnú účasť vo voľbách.

viacerých akademických chýb vo formuláciách ako: „(...) s výnimkou parlamentnej SNS nemá politický extrémizmus (na Slovensku, pozn. aut.) skutočnú relevantnú reprezentáciu“ (Mudde 2005 in Mikuš et al. 2016) (...), „(...) ĽSNS ako jediná z nacionalistických subjektov (s výnimkou SNS) dosiahla volebný úspech (...)“, „(...) sám Kotleba a jeho strana neboli na víťazstvo pripravení kvalifikačne a ani personálne a svojou reálnou činnosťou a pôsobením vo vedení BBSK sa postupne diskreditujú, čo sa odráža i na klesajúcej politickej podpore v rámci prieskumov volebných preferencií (...)“ (Mikuš et al. 2016). Záverom, je diskutabilné, ak autori na základe analýzy voľby predsedu jedného samosprávneho kraja, aj keď koeficientami so štatistickou významnosťou, formulujú modely volebného chovania pre voličov v Banskobystrickom kraji, a všeobecne sa snažia formulovať závery platné pre celú republiku, hoci Marián Kotleba kandidoval iba v kraji trvalého bydliska.

Preto je nevhodné vyvodzovať apriórne normatívne tvrdenia a domnienky o vzorcoch správania voličov v Banskobystrickom kraji, ktoré formulujú v závere svojej práce, ako: „(...) voliči sú ochotní voliť „menšie zlo“ (...)“, „(...) pasivita voličov v národnostne zmiešaných územiach (...)“, „(...) nezanedbateľné zisky Kotlebu vo väčších obciach a mestách kraja s vyšším podielom obyvateľstva so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním súvisia viac s fenoménom voľby „na truc“(...)“ (Mikuš et al. 2016: 19).

Ďalšou autorkou, ktorá sa vo svojom článku venuje volebnému chovaniu voličov ĽSNS, tentokrát na celoštátnej úrovni, je Alena Kluknavská (Kluknavská 2013). Vo svojej práci najprv hodnotí vývoj politickej strany Ľudová strana Naše Slovensko z ideologického hľadiska. Následne, v analytickej časti, analyzuje volebný zisk tejto strany na úrovni krajov za roky 2006, 2010 a 2012. V nasledujúcom kroku vybrala autorka obvody, v ktorých získala strana v jednotlivých voľbách najvyššiu a najnižšiu podporu, a v rámci nich identifikuje obce s najvyšším podielom voličských hlasov, a tieto obce porovná so zoznamom rómskych osád z Atlasu rómskych komunít. V poslednom kroku vyseletovala všetky obce Slovenska, v ktorých strana dosiahla v parlamentných voľbách v roku 2012 viac ako 5 % platných hlasov, a tieto obce znovu porovnávala so zoznamom rómskych osád. Týmto spôsobom získala prienik obcí, v ktorých získala ĽSNS vysoký volebný zisk a zároveň sa v nich (alebo v ich blízkosti) nachádza rómska osada. Odhliadnuc od toho, že autorka využíva veľmi jednoduchú komparáciu (formou tabuliek), do analýzy vôbec nezahrňa obce, v ktorých strana ĽSNS získala vysoký volebný zisk, no v ich blízkosti sa nenachádza rómska komunita. Nakoľko v závere argumentuje, že zmeny tematiky presadzovanej stranou sa odrazili na volebných výsledkoch vo všetkých parlamentných voľbách, ktorých sa členovia zúčastnili, je pre mňa otázkou, akými dátami tieto tvrdenia dokladá. Je zrejmé, že vzťah zisku ĽSNS a prítomnosti rómskej komunity sa posilní, pretože autorka v prechádzajúcich krokoch

vybrala obce, v ktorých sa zisk ĽSNS zvýšil. Okrem toho, že sa dopúšťa štatistického zavádzania, formuluje tvrdenia, ktoré nemá metodologicky potvrdené: „*Netvrdíme, že prítomnosť rómskej osady automaticky podmieňuje vysoký volebný zisk strany, keďže strana nezískala viac než päť percent hlasov v každej obci na Slovensku, kde sa nachádza rómska osada. Výsledky však ukazujú, že protirómska agenda a poukazovanie na „terorizovanie slušných Slovákov“ (Naše Slovensko č. 2: 3), ktoré strana začala uplatňovať pred voľbami 2010, sa premietli v následných volebných výsledkoch strany a boli účinné v oblastiach, kde sú vzťahy majoritného obyvateľstva a rómskej menšiny vnímané ako problematické. (...) Podľa volebných výsledkov ĽSNS získava výraznú podporu od voličov, ktorí žijú v blízkosti rómskych osád, prípadne v oblastiach, kde sa prejavili skutočné alebo vnímané problémy s rómskymi obyvateľmi. Možno tak predpokladať, že od roku 2010 strana získava podporu najmä od voličov, ktorí zdieľajú negatívne postoje voči rómskej menšine.*“ (Kluknavská 2013: 278-279).

Kolektív autorov Mikuš et al sa navyše dopúšťajú ekologickej chyby – menšia volebná účasť na juhu Banskobystrického samosprávneho kraja, v ktorom žije vyšší pomer maďarskej národnosti ako na severe kraja ešte neznamená, že je možné formulovať závery vo vzorcoch volebného správania tak, ako to normatívne konštatujú v závere práce „*voliči maďarskej národnosti nemali koho voliť a Kotleba pre nich nepredstavoval také ohrozenie, ktoré by ich dokázalo mobilizovať*“ (Mikuš et al 2016). Vzhľadom na nedostatočnú metodologickú a argumentačnú stránku v oboch predchádzajúcich výskumoch je možné považovať motívy a vzorce volebného chovania voličov Slovenskej republiky, ktoré opisujú autori v týchto dvoch publikáciách, za neobjasnené a akademicky dostatočne nespracované.

S odlišnými závermi prichádzajú Spáč a Voda (Spáč a Voda in Gregor et al. 2015), ktorí vravia, že so zvyšujúcim vzdelaním a vyšším pomerom maďarských obyvateľov podpora politickej strany ĽSNS klesá. Ďalej, volebná podpora ĽSNS a zastúpením rómskej národnosti v obci nie sú v lineárnom vzťahu—pri nadpolovičnom pomere rómskej národnosti v obci podpora ĽSNS značne klesla. Navyše, typ rómskej komunity tiež ovplyvňoval volebný zisk Kotlebu—v prípade, že Rómovia žili rozprestretí na celom území obce, ĽSNS dosiahli menší volebný zisk. Naopak, s koncentrovanosťou rómskej menšiny v obci sa volebný zisk zvýšil. Ten je podľa záverov Spáča a Vodú ťažko vysvetliteľný iba použitím sociálnych a demografických premenných (ako napríklad nezamestnanosť).

Zrejme najprínosnejšou akademickou prácou popisujúcou volebné správanie voličov na Slovensku, najmä jeho zmeny vo voľbách roku 2016 popísali vo svojej práci Oľga Gyárfášová, slovenská politologička, pôsobiaca na Univerzite Komenského v Bratislave a sociológ Martin Slosiarik, riaditeľ agentúry výskumu verejnej mienky FOCUS. Vo svojej práci popisujú základné

sociologické atribúty voličského správania vzhľadom na socio-demografickú štruktúru jednotlivých elektorátov, premenlivosti voličských rozhodnutí v období rokov 2012 až 2016, deklarováných motívov voľby a času volebného rozhodnutia. Tieto závery formulujú na základe exit pollu agentúry FOCUS. Zo základných sociálnych a demografických premenných—vek, vzdelanie, národnosť—profilujú najčastejších voličov politických strán (voliči s vyšším vzdelaním SaS a OĽaNO-NOVA, voliči s nižším vzdelaním SMER-SD, SME RODINA, ĽSNS, mladší voliči volili ĽSNS a SME RODINA, starší SMER-SD, voliči maďarskej národnosti volili približne rovnako MOST-HÍD a SMK-MKP, avšak až 96 % zisku SMK-MKP tvorili voliči maďarskej národnosti). V práci sa ďalej venujú prvovoličom, volebnej volatilita, a smerom presunov voličov. V závere je zaujímavé zistenie, že voličská volatilita je pre voľby do NR SR charakteristická, a svedčí o nedostatočnom zakotvení politických strán v obyvateľstve (Gyárfášová, Slosiarik 2016). Analýzam volebného správania sa venovali aj ďalší autori v iných publikáciách, avšak šlo primárne o výskumy volebného správania prvovoličov (Gyárfášová, Slosiarik 2016, Gyárfášová, Kúska, Velšic 1999, Bútorá, Mesežnikov, Bútorová 1999, Gyárfášová 2001, Macháček et al. 2010, Marošiová 2003, Podoláková, Mihálik 2010, Velšic 2003, Burgr 2016, Világi 2016).

1. Teoretická časť

„Bol niekedy v histórii človeka, okrem súčasnosti, človek tak utrápený svojím správaním a súhrnom motivácií, ktoré ho vedú tak k veľkým úspechom, ako aj seba deštrukcie? Ak je, ako napísal Aristoteles, človek tvor politický, tak je teraz predmetom skúmania každou dostupnou technikou na to, aby sa určilo ako a prečo sa správa tak, ako sa správa, najmä keď to zahŕňa politické aktivity. O túto otázku sa zaujímajú geografi, historici, a ostatní sociálni vedci. Určite, vo svetle pri množstve vecných prác, iba nedávno vydaných v poli politickej geografie, sa geografi zaujímajú do veľkej miery. Táto manifestácia záujmu v oblasti, ktorý doteraz akoby zaostával za ostatnými oblasťami geografie, žiada diskusiu, najmä o stave akademickej sféry dnes a povahe geografických príspevkov, ktoré pomáhajú porozumieť základným problémom, ktorým politický tvor čelí.“
(Jackson 1958: 1)

Štúdiu volebnej geografie predchádzalo štúdium geografie politickej. Tejto akademickej sfére sa venovalo iba málo akademikov na prelome 19. a 20. storočia (Ratzel 1897, Mackinder 1904, Krehbiel 1916), no neskôr sa stala predmetom záujmu akademikov po prvej, a ešte viac po druhej svetovej vojne. (Hartshorne 1935a, Hartshorne 1935b, Hartshorne 1950, Sprout 1956 in Jackson 1958, Billet in Prescott, Victor 1959). Títo autori, ktorí sa radia medzi politických geografov, zaoberali vplyvom geografických a prírodných premenných na politické správanie jedincov. Aj keď sa tieto faktory zdajú nerelevantné, tieto štúdiá poskytli základy volebnej geografie. Ako uvidíme z ďalších výskumov, spektrum nezávislých premenných, vysvetľujúcich politické správanie, sa značne rozšíril.

Odlišný pohľad na výskumy týkajúce sa priestorových efektov druhej polovice 20. storočia nám poskytuje štúdiá Petra Blaua, amerického sociológa v tom čase pôsobiaceho na univerzite v Chicagu. Pri štúdiu štrukturálnych efektov je, podľa neho, „*systematický sociálny výskum kritizovaný za to, že skresľuje, ak nie úplne ignoruje rozhodujúce charakteristiky sociálnej štruktúry*“ (Blau 1960: 178). Vo svojom výskume predostiera poznatok—podľa neho je otázne, či sú v sociálnej realite účinky determinantov prevažujúcich hodnôt priamo vo vzťahu k ich dopadom. „*(...) medzi týmito dvoma interpretáciami je značný rozdiel. Tá prvá hovorí, že sociálne procesy, externé od individuálnych jedincov, sú zodpovedné za rozdiely v postojoch. Tá druhá hovorí, že zodpovedné sú interné psychologické procesy. Pre uistenie, prevaha autoritárskych sklonov v niektorých spoločnostiach a v niektorých nie môže byť výsledkom rozdielov v sociálnych štruktúrach. Avšak to, čím tieto determinanty prevažujúcich hodnôt sú, nemá žiaden priamy vplyv na ich dopady alebo ako tieto výsledky prebiehajú. (...) Individuálna orientácia jedinca nepochybne ovplyvňuje jeho správanie; otázka je, či prevažovanie sociálnych hodnôt v komunite tiež utvára*

sociálne obmedzenia vo vzorcoch správania, ktoré sú nezávislé od týchto ovplyvňujúcich hodnôt vytvorených internalizovanými orientáciami.“ (Blau 1960: 179)

Pri pohľade na práce autorov (sociálnych, politických, psychologických a ekonomických vedcov) publikované v druhej polovici 20. storočia môžeme vidieť, že oproti úvodným textom do teórie volebného chovania (Ratzel, Krehbiel) sa záujem vedcov značne spresnil. Väčšina z nich sa vo svojich štúdiách venuje analýze menších sociálnych jednotiek. Tieto jednotky sú väčšinou mestá, poprípade regióny, čo je zásadný posun oproti javom, ktoré skúmali starší akademici na národnej, prípadne medzinárodnej úrovni. V týchto publikáciách je veľkým prínosom teória na základe analýz sociálnych území Shevkyho a Bella, ktorí na základe úvodnej prezentácie (Shevky, Bell 1949) a Bellovej analýzy San Francisca (Bell 1953) formulujú vzťah, že tým, ako sa „spoločnosti na škále zväčšovali“, vzorec rezidenčnej segregácie bol ovplyvnený zmenami v:

1. Zamestnaní, ktoré sa následne odzrkadlí v *socioekonomickej dimenzii* (ktorá je výsledkom zamestnania, vzdelania a nájomných hodnôt);
2. Vzorcoch životného štýlu, ktoré ovplyvňujú *dimenziu rodinného stavu*, presnejšie pôrodnosť, participácia žien v manuálne-pracovnej sfére a rodinné jadrá;
3. Priestorovom rozvrstvení skupín, ktorá má za výsledok *dimenziu etnickej segregácie*, indikovanou oddelením rozdielnych skupín.

Následne dospeli k záveru, že čím viac sa spoločnosť zväčšovala, tým navzájom nezávislejšie sa tieto tri dimenzie stali (Shevky, Bell 1955 in Abrahamson, Johnson 1974). Ich teória bola potvrdená Van Arsdolom (Van Arsdol et al. 1958a, Van Arsdol et al. 1958b), ktorého štúdie potvrdili, že koncept zmienený Shevkym a Bellom viac-menej platí na konečný stav modelu (tj. autonómne dimenzie, avšak hlbším štúdiám chýbala prítomnosť komparatívnej analýzy. Taktiež, spochybnené bolo aj samotné teoretické zovšeobecnenie základného modelu (Hawley, Duncan 1957 in Abrahamson, Johnson 1974). Nakoniec, podľa Abu-Lughodovej je teoretické konštatovanie vágne a nekompletné:

„Táto teória, vysvetlená neadekvátne, tak ako bola neisto pripojená iba na to, aby slúžila najmä ako komplikovaná „racionalizácia“ pre Shevkyho prezieravé, a ako boli neskôr formulované „radostné predtuchy“ vo vzťahu k americkému urbanizmu, poukázala na možnosť spájania typu a komplexnosti mestskej diferenciacie na „mieru“ spoločnosti, v ktorej sa mesto nachádzalo.“ (Abu-Lughod 1969: 199)

K presnejším výsledkom, ktoré odporujú Shevky a Bellovej teórii dospeli Adams a Agomor (Adams, Agomor 2015). Vo svojej štúdií, ktorá sa zaoberá demokratickou politikou a volebným správaním v Ghane, sa snažili identifikovať determinanty volebného správania a kvantifikovať ich dopad so snahou určiť relatívnu dôležitosť premenných. V záveroch práce potvrdili, že nielen

sociálne a demografické štatistiky obyvateľstva, no aj etnická príslušnosť kandidáta má vplyv na volebný výber. Navyše, pomocou bivariačnej analýzy dokazujú, že v nimi skúmanom prípade nemá vzdelanie, príjem ani zamestnanecký status vplyv na volebné správanie. Výsledky analýz podporujú teóriu Bossuroya (Bossuroy in Adams, Agomor 2015: 377), že etnické faktory hrajú kľúčovú rolu v ghanskej politike. Práve jedinečný prípad Ghany môže spôsobovať to, že príslušnosť k etniku môže do istej miery oslabiť vplyv socio-demografických faktorov. Pri heterogénnosti Slovenskej republiky, kde vedľa seba, najmä v rámci väčších, hraničných miest, žijú zástupcovia rôznych skupín (slovenská, maďarská, česká, rómska, ukrajinská, poľská) môže preto tiež dochádzať k posilneniu faktoru národnostných skupín na volebné správanie na úkor sociálnych, demografických a ekonomických štatistík.

Detailnejšie sa následne autori venujú štúdiu efektov, ktoré môžu vplývať na volebné chovanie. Okrem „klasických“ teórií, ktoré sa zaoberajú štúdiom sociálnych, kultúrnych, demografických a ekonomických faktorov, ktoré ovplyvňujú voličský výber, akademici (Bernard, Kostecký 2014a, Bernard, Kostecký 2014b) upozorňujú na prítomnosť tzv. kontextových efektov, ktorým často nie je venované dostatok pozornosti. Sú zložené z efektov prostredia, v ktorom respondent žije. Tieto efekty, najmä na lokálnej alebo regionálnej úrovni môžu predstavovať „*podstatnú skupinu faktorov, ktoré túto diferenciáciu podmieňujú*“ (Bernard, Kostecký 2014b: 4). Iba málo z nich pritom nie je geograficky, resp. teritoriálne vymedzených. Kontext, v ktorom jedinec vyrastá a žije, je tvorený najmä rodinou a sociálnou triedou. Vo svojej práci študujú najmä priestorový kontext, v ktorom volič vyrastá a žije—najmä kvôli tomu, že ľudia trávajú svoj život väčšinou v mieste bydliska, so spolubývajúcimi, susedmi a ľuďmi v okolí nadväzujú sociálne kontakty, a taktiež rôzne udalosti, ktoré môžu ovplyvňovať volebné chovanie, sa odohrávajú v priestore—kampaň určitej politickej strany, bydlisko jedného z kandidátov, aktivita politickej strany a pod. Konečne Bernard a Kostecký definujú priestorový kontext ako systém vzájomne previazaných lokálnych, regionálnych a globálnych faktorov, ktoré ovplyvňujú ako volebné rozhodovanie voličov, tak volebné chovanie jednotlivých politických strán a iných aktérov na politickej scéne. Geografický priestor, a rôzne aspekty priestorového kontextu, v ktorom voliči žijú, nie je iba vonkajším prostredím, v ktorom sa politika odohráva, ale je faktorom, ktorý kauzálne ovplyvňuje politické procesy a javy (Bernard, Kostecký 2014b: 4-6). Ešte dôležitejším zistením je to, že regionálne rozdiely volebných výsledkov politických strán nie je možné vysvetliť iba odlišným zložením regionálnych populácií (Przeworski 1974; Johnston et al. 2005; Johnston et al. 2007 in Bernard, Kostecký 2014b).

Kvôli tomu, že kontextové efekty nie sú jednotne vymedzené v rámci literatúry, ktorá sa im venuje, existuje viacero skupín geografických vplyvov, ktoré majú dopad na volebné chovanie.

Peter James Taylor (Taylor 1985), profesor geografie na Northumbria univerzite, rozdeľuje tieto vplyvy do 4 skupín. Prvou skupinou je „*friends and neighbours effect*“, ktorý hovorí o tom, že kandidát získava (vzhľadom na iné faktory) nadpriemerne veľkú podporu v mieste trvalého bydliska, prípadne v mieste, v ktorom žije. Tento efekt môže patriť k jednému z najsilnejších na lokálnej a komunálnej úrovni. Druhou skupinou je „*issue voting*“, ktorú môžeme chápať ako hlasovanie o probléme. Takýto spôsob hlasovania sa môže vyskytnúť v prostredí, v ktorom je napr. určitý bod programu politickej strany dôležitejšou predvolebnou témou ako v iných miestach (vybudovanie čističky odpadových vôd v problémovom meste a pod). Treťou skupinou je „*campaign effect*“, prípadne sa tento efekt môže nazývať aj *candidate effect*. Táto má za úlohu skúmať úspešnosť politickej kampane politickej strany, ktorá býva meraná najmä efektivitou politickej strany a množstvom prostriedkov (finančných aj nefinančných), ktoré pri súťaži o volebné hlasy využívala. Táto skupina preto neskúma iba celkové množstvo objemu peňazí využitých na billboardy, plagáty, mítingy a inú formu propagácie, ale aj na politické prejavy kandidátov. Konečne, poslednou skupinou je tzv. „*neighbourhood effect*“, ktorý je tvorený komunikáciou medzi susedmi, ktorá môže vplývať na konečné volebné správanie. Na tento efekt je možné nahliadať na užšej úrovni, medzi jednotlivými obyvateľmi v rámci menšej územnej jednotky (susedia v malej obci, prípadne sídlisku), a na širšej úrovni, napríklad komunikácia medzi jednotlivými obyvateľmi v rámci väčšej obce, prípadne susedstve menších obcí. Bernard a Kostelecký na záver dodávajú, že vplyv kontextových príčin je navyše sprostredkovaný rôznymi ďalšími faktormi, čo klasifikáciu jednotlivých kontextových efektov komplikuje (Bernard, Kostelecký 2014a).

Územným vymedzením mojej práce je územie Slovenskej republiky, v súlade so štátnymi hranicami garantovanými Ústavou SR. Tieto hranice sa však nemusia zhodovať z hranicami etník iných národností a národnostných menšín, ktoré môžu mať odlišné politické a volebné správanie ako príslušníci slovenskej národnosti. Faktor tzv. „phantom borders“, čiže prízračných hraníc, ktoré politicky alebo legálne už neexistujú, no sú viditeľné pri štúdiách odlišným sociálnym správaním (Hirschhausen 2015 in Von Löwis 2015). Tieto hranice je najlepšie vidieť pri analýze teritoriálnej distribúcie volebných výsledkov—otázkou pri potvrdení takýchto hraníc zostáva, či ich existencia odkazuje na pretrvávajúcu historickú (sociálnu alebo politickú) problematiku medzi etnikami, alebo je vhodné hľadať iný dôvod ich pôvodu. Existenciu takýchto phantom borders môžeme vidieť v južnej časti Slovenskej republiky—ako pás ťahajúci sa naprieč celým Slovenskom, ťahajúci sa od Malaciek cez Dunajskú Stredú a Komárno, cez Lučenec a Rimavskú Sobotu až na východ do južnej časti okresu Trebišov. Pri štúdiu teritoriálneho zisku politických strán sa tento pás prejavuje najjasnejšie pri politickej strane maďarskej menšiny—SMK-MKP. Na prvý pohľad je vedcovi,

ktorý má základný prehľad o národnostnom zložení a rozvrstvení jasné, že táto skutočnosť reflektuje fakt, že na tomto území žijú obyvatelia s maďarskou národnosťou. Tento fakt budeme bližšie rozoberať pri analýze samotnej strany, no práve strana SMK-MKP vykazuje dlhodobu najstabilnejšie volebné zisky v čase. Phantom borders sú typické pre štáty Strednej a Východnej Európy: okrem Slovenska je možné ich nájsť v Poľsku, Českej Republike, Ukrajine, Rumunsku a ďalších štátoch (Von Löwis 2015: 99-106).

Keďže sa v práci zaoberám analýzou regionálnych volieb, v ktorých je čoraz častejšia kandidatúra viacerých politických strán vo formáte koalícií, v teoretických východiskách svojej práce pracujem aj s problematikou volebného správania voči kandidujúcim stranám samostatne a kandidujúcim v rámci koalícií. Keďže analyzujem voľby do orgánov samosprávnych krajov, namiesto koalícií na celoštátnej úrovni sa venujem koalíciám na regionálnej úrovni. Túto analýzu komplikuje fakt, že v rôznych samosprávnych krajoch kandidujú politické strany v rôznych koalíciách. Tejto téme sa venuje napríklad Blais a kolektív (Blais et al. 2006), ktorí okrem silného individualistického hlasovania, v ktorom sú pre voličov oveľa viac rozhodujúce osobné charakteristiky straníckych lídrov, a najčastejšie lokálnych kandidátov (Blais et al. 2003), dochádzajú k záverom, že niektorí voliči nevolia iba na základe toho, aké majú pocity smerom k straníckym, lokálnym lídrom, prípadne politickej strane, ale aj na základe pocitu voči prípadným koalíciám, ktoré ale môžu byť vytvorené až po voľbách. Preto podľa nich „*voliči skôr volia v prospech (či neprospech) koalícií ako v prospech (či neprospech) politických strán*“ (Blais et al. 2006: 692). Na základe priamej metódy analýzy výsledkov volieb v Izraeli z roku 2003 odhadujú, že približne 9 % voličov, ktorí volili jednu z ôsmich najväčších politických strán volili inú ako nimi preferovanú stranu na základe ich koalíčných preferencií. Následne formulujú hypotézy ohľadom toho, či je toto správanie spôsobené nízkymi preferenciami voči stranám, a vysoké preferencie voči koalíciám, alebo je to spôsobené tým, že práve tento segment voličov vykazuje vysokú mieru politickej sofistikovanosti. Pomocou indexu (priemer premenných čítanie novín a politických diskusií) dochádzajú k záveru, že politická informovanosť nemá na preferencie koalícií vplyv (Blais et al 2006:701). Základným motívom ich článku bolo otestovať teóriu Downsa (Downs 1957), ktorá bola podľa autorov vyvrátená (Blais et al 2006: 702). Táto teória hovorí, že vo vysoko fragmentovanom straníckom systéme sa voliči cítia zmätení komplexnosťou z vytvárania budúcich koalícií, z toho, čo sa stane po voľbách a aká vláda vznikne, a preto jednoducho volia pre ich preferovaného kandidáta. Táto teória, a následne aj jej možné spochybnenie, mi pomáha pri analýze výsledkov volieb do orgánov samosprávnych krajov, a dovoľuje mi pozeráť sa na výsledky iným pohľadom. V kontexte regionálnych volieb na Slovensku vstupuje do volieb v každom kraji väčšie množstvo politických strán (zvyčajne viac ako

15), čo možno považovať za fragmentovaný systém. Na druhej strane, kandidátne listiny vo voľbách do OSK sú viazané, a pre každý okres (ktorý do volieb vstupuje ako volebný obvod) je kandidátna listina iná, nie často dochádza k momentu, kedy by v rámci volebného obvodu kandidovali všetky strany, ktoré kandidujú v celom kraji. Navyiac, vyššie zmienený výskum odhadoval, že iba pre 9 % voličov sú koalíčné preferencie rozhodujúcejším faktorom vo voľbách ako stranické preferencie. Preto akokoľvek prínosná je práca Blaisa a kolektívu, autorom sa dostatočne nepodarilo nevyvrátiť teóriu Anthonyho Downsa. Na základe toho usudzujem, že v kontexte volieb do samosprávnych orgánov krajov, v ktorých je možné pochybovať o dostatočnej informovanosti voličov⁹, je stále možné považovať teóriu Downsa za aktuálnu a relevantnú pri vysvetľovaní volebnej reality.

Zber spoľahlivých sociálnych, demografických a volebných dát na individuálnej úrovni prebiehal v niektorých krajinách už od druhej svetovej vojny. To umožnilo používanie novších, presnejších a cennejších štatistických metód pri výskume volebného správania a politickej geografie celkovo. Nanešťastie, Štatistický úrad Slovenskej republiky individuálne dáta, na základe ktorých by bolo možné využívať tieto metódy, nezberá. Preto výskum volebného správania voličov na Slovensku (a tým pádom aj štúdium voličských presunov a volebnej geografie), značne za ostatnými štátmi zaostáva. Volebné analýzy (presnejšie štatistické metódy ekologickej inferencie) začali byť používané už v 70. rokoch 20. storočia. Jednou z takých je napríklad štúdia Terrence Jonesa *Ecological Inference and Electoral Analysis*. Už v tejto štúdii USA však Jones upozorňuje, že z agregovaných dát nemôžeme vyvodzovať kauzálne závery pre individuálne správanie (pri analýze zistil, že okrsky s vyšším pomerom obyvateľov rovníkovej rasy dosahovali vyššie zisky pre Demokratickú stranu, čo však nesmie byť dôvod pre usudzovanie, že černosi volia Demokratickú stranu, nech je podozrenie/korelácia akokoľvek vysoká (Jones 1972: 249).

Medzi kritiku analýzy sociálneho územia sa často radila pripomienka, že jej základná teória sa zaoberá pochopením sociálnej diferenciácie v modernej priemyselnej spoločnosti, no hlavný empirický problém analytikov sociálnych oblastí bol s trochu odlišným, ale blízkym fenoménom: rezidenčná diferenciácia sociálne rozličných skupín. Jones vo svojej práci demonštruje, ako môžu tri premenné používané Shevkym a Bellom (sociálna pozícia, urbanizácia a segregácia) pôsobiť na štrukturálne efekty (Jones 1968). Samozrejme, komentáre sa zaoberajú teoretickou a metodologickou analýzou miest a obcí, no niektoré závery môžu byť prínosné aj pre analýzu väčších územných celkov.

Štúdium politického správania nezahŕňa iba voličské správanie. Pri analýze tohto typu je treba zamýšľať sa aj nad politickým, resp. volebným správaním politických strán a hnutí. Tie sú

⁹ Bližšie viď „Bratislavský kraj nemá regionálnu tlač, občania sú málo informovaní o VÚC“. (SITA 2005).

schopné z volebných výsledkov, ich záverov a najmä z prác analytikov zistiť, ako ich voliči reagujú na politickú stranu (jej vývoj, zmenu politiky či ideológie, personálne zastúpenie a pod.). Takéto analýzy sú prínosné pre celkové zhodnotenie, do akej miery je politická strana zakorenená v spoločnosti, ako stabilná je jej voličská základňa, a ktoré kroky jej prilákajú najviac voličov. Tieto štúdie volebného správania politických strán mierne zaostávajú za štúdiom správania voličov. Jednou z takých, ktoré ležia na pomedzí—upozorňujú na zmeny v elektoráte a zároveň formulujú odporúčania politickým stranám, je štúdia voličov Veľkej Británie od Gwyna Rowleyho *Election and Population Changes*, v ktorej na pár stranách formuluje na prvý pohľad vágny (no vzhľadom na dobu, v ktorej článok písal, a dostupné metódy pokročilý) záver, že vzhľadom na súčasné zmeny v britskom elektoráte sa najväčšie skreslenia odohrávajú tradičných „baštách“ Labour Party. Podľa Rowleyho tradičná podpora Labour party klesá. „Naviac, po redistribúcii a opätovnom vymedzení okrajov volebných obvodov vo Veľkej Británii, ktoré zohľadní zmeny v populácii, výrazne stúpne počet marginálnych volebných obvodov, a počet tradičných volebných obvodov Labour Party s výraznou väčšinou klesne.“ (Rowley 1970: 17) V ďalšej štúdii volebnej geografie, tentokrát lokálnych volieb do Londýnskej rady v rokoch 1964 a 1967 vyvracia teóriu, že Labour Party (vďaka tomu, že ju volia najmä v mestských a priemyselných okrskoch, a tieto okrsky tvoria väčšinu územia Británie) konštantne dosahuje väčšiny vo voľbách. Podľa Rowleyho ide o opak—podpora Labour party v baštách (baníckych územiach, starších priemyselných regiónoch, vo vnútri miest) klesá, a Conservative party na druhej strane, zaznamenáva zvýšenie volebných ziskov. Najmä v „safe seats“ Labour Party dochádza k úbytku populácie, preto je podľa Rowleyho vhodné, aby vtedy plánovaná redistribúcia volebných obvodov brala do úvahy aj tento faktor, a je vhodné, aby Labour Party na takomto prerozdelení trvala (Rowley 1971: 117-131).

2. Metodologická časť

Pred samotnou analýzou volieb do orgánov samosprávnych krajov je však potrebné zmieniť pár informácií. Analyzovanými stranami a hnutiami sú (v abecednom poradí): Demokratická strana, Kresťanskodemokratické hnutie, Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko, MOST-HÍD, Občianska konzervatívna strana, Sloboda a Solidarita, Slovenská kresťansko-demokratická únia (do roku 2009), Slovenská kresťansko-demokratická únia—Demokratická strana (od roku 2009), SMER-SD, Strana maďarskej komunity – Magyar Közösség Pártja a Slovenská národná strana. Každý z týchto strán bude venovaná podkapitola práce, ktorá sa bude zaoberať výsledkami analýz—geografickou mapou volebnej podpory a súčasne hierarchickým lineárnym regresným modelom za každý volebný rok. V modeloch hierarchických lineárnych regresíí sú analyzované nezávislé premenné (sociálne a demografické štatistické údaje) na úrovni obcí, v prípade agregovaných dát (na úrovni krajov) sú názvy premenných uvádzané kurzívou. Výsledky modelov sú uvádzané so štandardnou chybou a štatistickou významnosťou. Pre politické strany sú vytvorené dva modely (nulový a hlavný, v ktorom sú premenné na úrovni obcí a agregované na úrovni krajov). Pre 4 politické strany (ktoré sa zúčastnili volieb vo všetkých štyroch skúmaných rokoch) je pridaný model prvej úrovne s premennými iba na úrovni obcí. Nakoniec sú v modeli uvedené hodnoty ďalších koeficientov.

AIC (Akaike information criterion) - ponúka odhad relatívnej straty informácií, keď sa daný model používa na reprezentáciu procesu, ktorý generoval dáta. AIC neposkytuje test modelu v zmysle testovania nulovej hypotézy. Nehovorí nič o absolútnej kvalite modelu, len o kvalite v porovnaní s inými modelmi. Ak teda všetky modely zapadajú zle, z hodnôt AIC to nie je možné zistiť.

BIC (Bayesian information criterion) je kritériom na výber modelu medzi konečnou skupinou modelov; je preferovaný model s najnižším BIC. Je čiastočne založená na funkcii pravdepodobnosti a úzko súvisí s informačným kritériom AIC. Pri výbere modelov je možné zvýšiť pravdepodobnosť modelu pridaním parametrov, čo však môže viesť k nadmernému namáhaniu. BIC aj AIC sa pokúšajú vyriešiť tento problém zavedením sankčného výrazu pre počet parametrov v modeli; trestný termín je väčší v BIC ako v AIC. Všeobecne je preto najlepšie používať regresný model, ktorý vykazuje hodnoty AIC a BIC čo najnižšie.

V štatistickej teórii je pseudolikelihood aproximáciou spoločného rozdelenia pravdepodobnosti kolekcie náhodných premenných. Praktické využitie tohto riešenia spočíva v tom, že môže poskytnúť aproximáciu pravdepodobnostnej funkcie množiny pozorovaných údajov, ktoré môžu byť poskytnúť výpočtovo jednoduchší problém pre odhad, alebo môžu poskytnúť spôsob získavania explicitných odhadov modelových parametrov. Použitie pseudolikelihood

namiesto pravdepodobnej funkcie pravdepodobnosti v analýze maximálnej pravdepodobnosti môže viesť k dobrým odhadom, ale priamka aplikácia metód zvyčajnej pravdepodobnosti na odvodenie informácií o neurčitosti odhadu alebo na testovanie významnosti by bola vo všeobecnosti nesprávna. Rozdiely v hodnotách Log pseudolikelihood v rôznych modeloch značia, že v modeli s nižšou hodnotou analytik vynechal dôležitú premennú (Stata user's guide, 2013: 28, 63). Preto sa v analýzach snažím používať model, ktorý vykazuje hodnotu Log pseudolikelihood čo najvyššiu.

Koeficient vnútroskupinovej korelácie (ICC), je podiel variácie, ktorý je možno vysvetliť na danej úrovni (nulovým modelom, na úrovni obcí a na úrovni krajov).

Podiel vysvetlenej variácie (r^2) je možné interpretovať ako variabilitu výsledku daného prediktormi, alebo vo vzťahu k očakávanej hodnote celkových a reziduálnych súčtov štvorcov.

„V zmiešaných lineárnych modeloch však existujú rôzne úrovne reziduí. Môžete sa pozrieť na rezidúá s odstránenými pevnými prediktormi a tieto sú heteroscedastické, t.j. každé rezíduum má iný rozdiel. Môžete tiež pozrieť na rezidúá v každej skupine samostatne, alebo rezidúá s odstránenými pevnými a náhodnými efektmi. Ale opäť, na skutočné odstránenie efektov používame odhadované regresné koeficienty, ktoré nie sú dokonca dostupné v uzavretej forme vo viacúrovňových modeloch. Obe S / B a R / B (Snijders/Bosker Bryk/Raudenbush, pozn. aut.) používajú očakávané hodnoty rôznych súčtov štvorcov na definovanie ich R^2 , no bez ohľadu na to, ako sa to robí, nikdy to nebude niečo s jasným a jednoznačným výkladom ako v štandardnom lineárnom modeli. Mojou radou je nepoužívať ho vôbec (Kreft a De Leeuw, 1998: 119).“ De Leeuw má na mysli rozdiely v rezidúách—keďže sú v hierarchických modeloch využívané viaceré úrovne regresíí, pre každú z týchto úrovní sú variácie reziduí rozdielne. Preto (podľa de Leeuwa) nie je dobré ich v hierarchických modeloch vhodné používať¹⁰. Na tieto skutočnosti prihliadam, no v regresnom modeli využívam iba dve úrovne analýzy—preto je podľa mňa vhodné na koeficienty brať ohľad.

Pomocou týchto ukazovateľov a máp volebnej podpory politických strán sa pokúšam bližšie popísať javy v regionálnej politike Slovenska. Následne sa pomocou hierarchickej lineárnej regresie a máp pokúšam analyzovať volebnú účasť v každom volebnom roku. Nakoniec sa venujem nezávislým kandidátom a ich volebnej podpore (ktorú kvôli heterogenite kandidátov nemá zmysel skúmať regresnými modelmi). Záverom, musíme brať na vedomie, že krajské voľby na Slovensku majú dlhodobu nízku volebnú účasť, a sú značne personalizované. Preto musíme pri analýzach mať na vedomí, že analýzy pomocou socio-demografických premenných nám neposkytnú celý obraz reality voličského správania.

¹⁰ „R Square“. 2009. *Statistical Consulting Center Forum*, (online, forum topic).

Výsledky našich analýz môžu byť skreslené najmä dvomi faktormi: značnou personalizáciou volieb a koalíciami, ktoré často prechádzajú cez politický stred—na obe tieto skutočnosti v príznačných prípadoch upozorňujem. Preto je vhodné porovnať výsledky z našich analýz s voľbami na celoštátnej úrovni—jediná vhodná publikácia na túto komparáciu je analýza exit pollov Gyarfášovej a Slosiarika (Gyarfášová, Slosiarik 2016). Nanešťastie, tieto faktory sú v regionálnej politike dlhodobo, a je otázkou, do akej miery skresľujú výsledky analýz. Tieto výsledky (tabuľky hierarchických lineárnych regresíí spoločne s mapami volebnej podpory) sú k dispozícii na konci práce.

3. Analytická časť–Voľby OSK

Historicky prvé voľby do orgánov samosprávnych krajov sa konali na jeseň roku 2001. V tomto roku volilo vo voľbách 26,02 % oprávnených voličov¹¹. Najnižšia volebná účasť bola v Trenčianskom kraji, kde dosiahla 21,55 %, najvyššia volebná účasť bola v Nitrianskom kraji, kde svoj hlas odovzdalo 34,69 oprávnených voličov. Predsedu samosprávneho kraja sa podarilo v prvom kole zvoliť iba v jednom kraji, a to v Bratislavskom. V ostatných krajoch sa konalo druhé kolo volieb. Napriek tomu, že na správnosť voľby dohliadali medzinárodní volební pozorovatelia z Rady Európy a pozorovatelia z Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe nezistili žiadne podstatné nedostatky (SITA 2001c, SITA 2001d), vtedajší premiér Mikuláš Dzurinda celkovo označil voľby za úspech, avšak povedal, že Slovensko má na ceste k pred sebou ešte dlhú cestu v podobe reforiem za účelom správne reprezentovať záujmy občanov na regionálnej úrovni (SITA 2001b). Najúspešnejšou opozičnou stranou vo voľbách sa stala HZDS, druhou najúspešnejšou opozičnou stranou bol SMER. Najúspešnejšou koalíčnou stranou sa stala SMK-MKP, na druhom mieste skončila KDĽH nasledovaná stranou SDKÚ. Práve Milan Čič, neúspešný kandidát z druhého kola volieb na post predsedu Bratislavského samosprávneho kraja, označil kvôli vylúčeniu elektronických médií a nevýraznej a krátkej volebnej kampani výsledok volieb za vizitku vlády, ktorá „*zlyhala na celej čiare*“ (SITA 2001a).

Druhé voľby do orgánov samosprávnych krajov sa odohrali v roku 2005, v ktorých klesla volebná účasť na 18,02 %, v Trenčianskom kraji až na 12,30 %. Okrem nízkej volebnej účasti bola pre voľby do orgánov samosprávnych krajov 2005 charakteristická aj nízka informovanosť občanov o voľbách (SITA 2005). Predsedu samosprávnych krajov sa nepodarilo v prvom kole zvoliť v ani jednom zo samosprávnych krajov, preto vo všetkých krajoch nasledovalo druhé kolo volieb. Za najúspešnejšie strany roku 2005 Tlačová agentúra Slovenskej republiky označila strany KDĽH, SMER-SD a SDKÚ, ako štvrtá nasleduje SMK-MKP.

Voľby do orgánov samosprávnych krajov v roku 2009 sa niesli v aktívnejšej kampani, najmä v elektronických médiách. Volebná účasť dosiahla 22,90 %, a iba v Bratislavskom kraji klesla pod hranicu 20 %. Ministerstvo vnútra uviedlo, že na výdaje týchto volieb vyhradilo 8,4 milióna €. Doplnkové druhé kolo volieb predsedu samosprávneho kraja sa konalo v Bratislavskom, Trenčianskom, Banskobystrickom a Prešovskom samosprávnom kraji.

V prvom kole volieb v roku 2013 boli zvolení iba traja kandidáti na predsedu samosprávnych krajov: v Trenčianskom, Žilinskom a Prešovskom kraji. Celková volebná účasť voličov tesne prekročila hranicu 20 %. Väčšina analytikov (vrátane Martina Slosiarika, Marcela

¹¹ Pri každých voľbách odkazuje volebná účasť na prvé kolo volieb.

Martinkoviča, Tomáša Koziaka a i., SITA 2013) očakávala drvivé víťazstvo strany SMER-SD, s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja. V ňom mal najväčšiu šancu zvíťaziť podľa prieskumu agentúry FOCUS (FOCUS 2013) Pavol Frešo. Nakoniec v Banskobystrickom kraji, kde bola predpokladaná výhra strany SMER-SD a obhajoba mandátu jej kandidáta Vladimíra Maňku, došlo k zrejme najväčšiemu zvratu volieb – v druhom kole prekvapivo zvíťazil Marián Kotleba zo strany Ľudová strana Naše Slovensko.

V duchu tejto politickej výhry sa niesli aj voľby do orgánov samosprávnych krajov 2017— médiami, a často aj politickými predstaviteľmi bol výber kandidátov zjednodušený na súťaž o mandát predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja a odstránenie Mariána Kotlebu z tohto postu. Hlasovania sa zúčastnilo takmer 30 % oprávnených voličov. V týchto voľbách podľa nového zákona neprebiehala druhé kolo volieb predsedu samosprávneho kraja a voľba bola zmenená na jednokolovú (Zákon 69/2017 Z. z.). Tú vyhral v BBSK Ján Lunter, nezávislý kandidát, avšak táto skutočnosť bola opakovane zle pochopená a zakrývala fakt, že Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko vo voľbách získala oveľa väčšiu podporu ako v roku 2013, a to aj napriek strate mandátu predsedu Banskobystrického kraja. Deň po vyhlásení volebných výsledkov Richard Sulík, predseda strany Sloboda a Solidarita, ohodnotil zisk pravice vo voľbách ako obrovský úspech (TASR 2017). V nasledujúci deň oznámil Alojz Hlina, predseda Kresťanskodemokratického hnutia, že jeho hnutie zažilo vo voľbách úspech¹². Dva dni po vyhlásení výsledkov volieb nasledoval pravicových politikov Igor Matovič, líder Obyčajných ľudí a Nezávislých občanov¹³. Po takmer týždni vydal vyhlásenie aj Robert Fico, predseda strany SMER-SD a označil svoju stranu ako rozhodujúceho politickou silou na Slovensku¹⁴. Preto sa nezaujatému pozorovateľovi môže zdať, že krajské voľby vyhrali všetci.

¹² „A. Hlina: Výsledky volieb do VÚC sú dobré správy pre demokraciu“, (videozáznam) [youtube.com](https://www.youtube.com/watch?v=...).

¹³ „Igor Matovič zhodnotil výsledky volieb VÚC 2017“, (videozáznam) [youtube.com](https://www.youtube.com/watch?v=...).

¹⁴ „Naživo: Fico reaguje na výsledky župných volieb“, (videozáznam, vysielané naživo) [youtube.com](https://www.youtube.com/watch?v=...).

3. 1. Demokratická strana (DS)

Prvou stranou analýzy je Demokratická strana (Tabuľky 1a—1b, mapy—percentuálny zisk DS). Politická strana v 90. rokoch 20. storočia dlhodobo vystupovala ako opozícia voči vládnemu Hnutiu za demokratické Slovensko. Na sklonku tisícročia voči hnutiu vytvorila koalíciu s ostatnými politickými stranami. Táto koalícia—Slovenská demokratická koalícia bola neskôr transformovaná na politickú stranu, a poslanci pôvodných politických strán pritom museli z týchto strán vystúpiť. Pred parlamentnými voľbami v roku 2002 strana ustúpila z rozbehnutej volebnej kampane len krátko pred voľbami (aj napriek tomu, že bola v koalícii s Demokratickou úniou). Následne v roku 2005 bol do čela strany zvolený Ľudovít Kaník, ktorý presadzoval zlúčenie so Slovenskou demokratickou a kresťanskou úniou. V tejto atmosfére šla Demokratická strana do volieb v roku 2005. Z regresnej analýzy môžeme vidieť, že podpora Demokratickej strany už v tomto období nie je štatisticky významná žiadnym ukazovateľom (pri výbere premenných sa snažím vyberať štatisticky najrelevantnejšie premenné). Už v tomto bode môžeme uvažovať o postupnom úpadku politickej strany. Vysoký volebný zisk politickej strany vidíme v Bratislave, Žiline, Prešove a Banskej Bystrici. Práve tieto väčšie mestá nám pomáhajú vysvetliť premennú osoby na rodičovskej dovolenke.

Nasledujúci volebný rok, 2009, Demokratická strana kandidovala značne personálne oslabená—väčšina poslancov sa zlúčila so stranou SDKÚ. Menší počet kandidátov, ktorí so zlúčením nesúhlasili, vytvorili neskôr politický subjekt Demokratická strana Slovenska. Ten bol následne premenovaný na Demokratickú stranu, a pod týmto názvom šla politická strana do volieb v roku 2009. Pri pohľade na regresný model vidíme, že koeficienty (všetky hodnoty sú veľmi slabé, navyiac bez štatistickej významnosti) nám nepovedia takmer nič. Z geografickej analýzy vidíme, že politická strana v šiestich krajoch (Trnavskom, Žilinskom a Prešovskom, s malými ziskami v Nitrianskom, Bratislavskom a Trenčianskom) nedosiahla volebné zisky, aké by sme očakávali na základe minulých volieb. Práve v týchto krajoch získala lepšiu volebnú zisk už zlúčená SDKÚ-DS. V týchto dvoch rokoch môžeme vidieť postupné „miznutie“ politickej strany. Tomuto neúspechu na krajskej úrovni predchádzal postupný úpadok strany na celoštátnej úrovni—vo voľbách 2002 nehrala relevantnú úlohu, a v roku 2006 jej poslanci dokonca kandidovali na kandidátnej listine Slobodného fóra. Pre bližšiu analýzu politickej strany je preto nutná analýza, ktorá siaha hlbšie do histórie—v kontexte krajských volieb to však nie je možné, nakoľko sa prvé krajské voľby konali až v roku 2001. Dúfame, že analýza tejto strany na celoštátnej úrovni vo voľbách do NR SR povedie k presnejším záverom.

3. 2. Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)

Druhou stranou analýzy je Kresťanskodemokratické hnutie (Tabuľky 2a—2d, mapy—percentuálny zisk KDH). Toto hnutie je zaujímavé sledovať z viacerých dôvodov. Po prvé, dlhodobo zakladá svoju ideológiu na kresťanských tradíciách, čo ho stavia, v kontexte veriacej populácie Slovenska, do výhodnej pozície. Po druhé, hnutie malo počas 90. rokov možnosť dostatočne sa zakotviť v sociálnej štruktúre obyvateľstva—potenciálni voliči hnutia, rímskokatolícki veriaci, bývajú jedni z najdisciplinovanejších voličov, preto môže byť strana porovnávaná so susednou KDU-ČSL, českou politickou stranou s kresťanskými hodnotami. Po tretie, od svojho založenia v roku 1990 fungovala prakticky bez politického konkurenta—na celoštátnej úrovni (s výnimkou SKDH v rokoch 1992 až 1995, aj to iba ako politického subjektu, ktorý sa od KDH odtrhol) až do založenia SDKÚ v roku 2000 nemala protivníka, ktorý by fungoval na podobný ideologických zásadách. Preto predpokladám, že Kresťanskodemokratické hnutie má dlhodobo konštantné volebné zisky, najmä na severe Slovenskej republiky (žije tam najvyšší pomer rímskokatolíckych veriacich).

Pri pohľade na regresné analýzy môžeme vidieť, že časovo štatisticky najvýznamnejšími sú premenné vysokoškolského vzdelania a rímskokatolíckeho vierovyznania, a to na úrovni obcí. Volebné mapy tento fakt podporujú—KDH dosahuje vyššie volebné zisky na severe Slovenska, avšak nepomerne vysoké zisky získavala v rokoch 2005, 2009 a 2013 v Nitrianskom kraji. Tento jav pomáha vysvetliť mapa volebných koalícií—vo vyššie zmienených rokoch Kresťanskodemokratické hnutie vždy kandidovalo v Nitrianskom kraji spoločne so stranou SMER (SMER-SD), pričom pri pohľade na podobu koalícií je možné uvažovať o strategickom spojení proti iným pravicovým stranám a stranám podporovaných maďarskou národnosťou—SMK-MKP a MOST-HÍD. Práve táto volebná stratégia môže vysvetliť na jednej strane neschopnosť modelu vysvetliť voličskú štruktúru KDH podrobnejšie, a na druhej strane model vysvetľuje volebný zisk pomocou premenných, ktoré sú charakteristickejšie pre koaličný SMER-SD (v tomto prípade nízka miera rímskokatolíckeho vierovyznania). Je diskutabilné, nakoľko sú schopné modely v týchto rokoch ozrejmiť zisk KDH v krajských voľbách (v ostatných krajoch kandidovalo samostatne, alebo v koalícii s pravicovými stranami). Nešťastnou skutočnosťou zostáva, že pravicové strany (KDH, neskôr SDKÚ-DS a SNS) vo voľbách do OSK vytvárali koalície, ktoré prechádzali cez politický stred, s ľavicovými (SMER-SD) alebo liberálnymi stranami (MOST-HÍD).

V roku 2017 hnutie kandidovalo výhradne v koalíciách s ostatnými pravicovými stranami, preto tento model (na úrovni obcí) vysvetľuje realitu vhodnejšie—KDH dosahuje vyšších volebných ziskov v obciach, kde je vyšší pomer rímskokatolíckych veriacich, vysokoškolský

vzdelaných druhého stupňa a ženatých/vydatých osôb. Je otázne, do akej miery platí toto tvrdenie aj na celoštátnej úrovni—nakoľko Kresťanskodemokratické hnutie sa po 26 rokoch existencie po prvýkrát nedostalo do NR SR. Navyiac, tieto regresné koeficienty môžu byť skreslené ďalšími pravicovými stranami.

3. 3. Kotleba–Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS)

Tretou analyzovanou stranou je hnutie, ktoré bolo založené už v roku 2000 pod názvom Strana priateľov vína (Tabuľky 3a–3d, mapy—percentuálny zisk SPV, ĽSSS, ĽSNS). Hnutie bolo neskôr premenované na Ľudovú stranu sociálnej solidarity. Konečný názov Kotleba–Ľudová strana Naše Slovensko získala strana v roku 2010. Na celoštátnej úrovni strana nedosahovala výrazných ziskov až do roku 2016, keď sa so ziskom 8,04 % dostala do NR SR so štrnástimi poslancami. Politická strana vstúpila do volieb na krajskej úrovni už v roku 2009, keď sa Marián Kotleba uchádzal o post predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja. V tejto voľbe neuspel. Následne, v roku 2013, dosiahla ĽSNS úspech najmä v Banskobystrickom kraji a pár ďalších mestách v ostatných krajoch. V roku 2017 sa značne zvýšil počet kandidátov, ktorí za politickú stranu kandidovali—a značne sa zvýšili aj volebné zisky. Najmä na úrovni krajov v roku 2017 vychádzajú ako štatisticky významné koeficienty premenných nezamestnanosti, rímskokatolíckej cirkvi, slovenskej a maďarskej národnosti. Iba dve z týchto premenných sa potvrdili ako štatisticky významné aj na úrovni obcí—nezamestnanosť a slovenská národnosť. Výsledky je možno interpretovať ako vyšší volebný zisk ĽSNS v krajoch s vyššou mierou nezamestnanosti, rímskokatolíckych veriacich, a opačný trend môžeme vidieť pri krajoch so slovenskou a s maďarskou národnosťou. Ako štatistický nevýznamný vychádza koeficient rómskej národnosti—preto ak aj existujú prípady, kedy ĽSNS získala vyšší volebný zisk na základe prítomnosti rómskej menšiny v obci, tento výsledok nie je možné zovšeobecniť na celú populáciu. Navyše, rozdiel hrá aj prítomnosť rómskej komunity vo forme homogénnej skupiny alebo ako heterogénnej skupiny rozprestretej na väčšom území mesta.

Pri výslednej interpretácii je vhodnejšie používať zmiešaný model, t.j. s premennými agregovanými na úrovni krajov. Dôvodom nízkych koeficientov (a nízkej štatistickej významnosti) môže byť fakt, že Ľudová strana Naše Slovensko, ako politická strana relatívne mladá, ešte nemala dostatok príležitostí zakotviť sa v sociálnej štruktúre obyvateľstva na úrovni obcí. Politická strana už od začiatku zakladá svoju ideológiu na nacionalizme, kresťanstve a socializme. Banskobystrický kraj, ktorý môžeme považovať za základňu, v ktorej strana začal získavať voličov, je jedným z najviac zasiahnutých nezamestnanosťou. ĽSNS vystupovala ako protivládna, a kritizovala stav regiónu, ktorý bol zapríčinený nečinnosťou vládnych strán.

3. 4. MOST-HÍD

Ďalšou skúmanou stranou v poradí je MOST-HÍD (Tabuľky 4a—4c, mapy—percentuálny zisk MOST-HÍD). Politická strana, ktorú založil bývalý predseda politickej strany SMK-MKP v roku 2009 deklaruje za jeden z najdôležitejších postojov zmierenie napätia medzi etnickými a národnostnými menšinami, najmä medzi slovenskou a maďarskou národnosťou. Za svoje základné piliere označuje vzájomnú dôveru, porozumenie a toleranciu. Politická strana je často označovaná ako pravicová, avšak svoju ideológiu zakladá na dvoch hlavných zdrojoch: slobode jedinca a sile spoločenstva, a taktiež presadzuje rovnosť šancí. Preto je možné politickú stranu považovať za liberálnu. Práve tieto dve témy: zmiernenie napätia medzi maďarskou a slovenskou národnosťou a liberálne myšlienky môžu byť agendou, ktorá priláka volebné hlasy liberálneho voliča. Politická strana v parlamentných voľbách od svojho založenia dosahovala 6,50-8,12 % všetkých odovzdaných hlasov. Preto som ako základné vysvetľujúce premenné do regresných modelov vybral strednú vekovú kategóriu, príjemcov kapitálových príjmov a maďarskú národnosť. Tieto koeficienty vychádzajú ako štatisticky významné, väčšina z nich na agregovanej úrovni krajov (väčšina koeficientov v roku 2009 a ešte viac v roku 2013). Zlom prichádza v roku 2017, kedy sú z ôsmich skúmaných premenných štatisticky významné iba dve. Navyše, v roku 2017 už ďalšie koeficienty modelu, hodnoty AIC, BIC a pseudolikelihood v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi vykazujú menší reálny rozdiel. To značí, že v roku 2017 je stále výhodné používať zmiešaný model s agregovanými premennými na úrovni krajov—avšak táto vhodnosť sa ukazuje ako menej relevantná. Na základe nízkeho rozdielu hodnôt pseudolikelihood vidíme, že pri modeloch lineárnej regresie sme vynechali dôležité premenné. V modeloch boli používané premenné, ktoré boli schopné realitu vysvetliť čo najpresnejšie—preto je diskutabilné, či je možné volebný zisk strany MOST-HÍD v roku 2017 vysvetliť pomocou zbieraných premenných, alebo je ovplyvnený premennými, ktoré nemáme k dispozícii.

Koeficienty regresných modelov v roku 2013 (najmä príjemca kapitálových príjmov) boli jednými z najsilnejších, ktoré politická strana dosiahla za všetky skúmané obdobia. Tieto premenné v roku 2017 veľmi oslabili a taktiež poklesli koeficienty r^2 . Pri pohľade na volebné mapy vidíme, že politická strana vo všetkých skúmaných obdobiach získava stabilnú podporu na juhu krajiny—v dlhom páse, ťahajúcim sa od Dunajskej stredy cez južnú časť Nitrianskeho, Trnavského a Banskobystrického kraja až po okres Trebišov v Košickom kraji. V tejto oblasti (s vyšším pomerom obyvateľov maďarskej národnosti) dosahuje stabilných volebných ziskov aj politická strana SMK-MKP. Zisky na juhu Slovenska sú najviditeľnejšie v roku 2009—v roku 2013 strana MOST-HÍD vstúpila do koalícií s pravicovými stranami, najmä KDĽ a SDKÚ-DS v Trenčianskom, Žilinskom a Prešovskom kraji, kde dosiahla zisku voličských hlasov. Následne,

pri pohľade na volebnú mapu roku 2017 si okrem tradičného územia podpory všimneme vysoký zisk v Trenčianskom kraji a na severovýchode Slovenska v okrese Medzilaborce. Volebný zisk v Trenčianskom kraji môže byť spôsobený spoločnou koalíciou politickej strany MOST-HÍD so stranami SMER-SD, SNS a Strany Zelených, ktoré (najmä SMER-SD) dosahujú tradične v tomto kraji vysokej volebnej podpory. Úspech politickej strany v okrese Medzilaborce môže byť spôsobený popularitou jedného kandidáta–doktorky práv Márie Gajdošovej, vedúcej kancelárie Centra Právnej pomoci v Medzilaborciach (možná prítomnosť kontextového friends and neighbours efektu).

Koalícia týchto strán sa objavila už pri formovaní vládnej koalície v roku 2016. Je otázkou, do akej miery môžu voliči strany MOST-HÍD vytvorenie takejto koalície schvaľovať, čo môže mať za výsledok pokles regresných koeficientov, ktorý spomínam vyššie v podkapitole. Samozrejme, vplyv týchto koeficientov je vhodnejšie sledovať na národnej úrovni. Politická strana MOST-HÍD je jedinou stranou reprezentujúcou maďarskú národnosť na národnej úrovni, ktorá má dlhodobé zastúpenie v parlamente.

3. 5. Občianska konzervatívna strana (OKS)

Nasledujúcou politickou stranou analýzy (Tabuľky 5a—5d, mapy—percentuálny zisk OKS) je Občianska konzervatívna strana, mimoparlamentná politická strana, pôsobiaca najmä v regionálnej a lokálnej politike, založená v roku 2001. Strana bola založená najmä poprednými členmi vyššie skúmanej Demokratickej strany (DS). Pri pohľade na výsledky regresných analýz môžeme vidieť štatisticky významné výsledky v roku 2009 a v roku 2017. V oboch týchto rokoch môžu byť zisky zapríčinené koalíciami, v ktorých politická strana do volieb vstupovala—v oboch prípadoch kandidovala s viacerými pravicovými politickými stranami—a voličskými efektami týchto strán. V rokoch 2005 a 2013 žiadne z regresných koeficientov nevychádzajú ako štatisticky významné. Pri pohľade na mapy volebnej podpory vidíme, že medzi rokmi sa významne mení mapa krajov, v ktorých OKS dosiahla volebného zisku.

Tieto fakty ma vedú k formulácii záveru, že politická strana nie je dlhodobo ukotvená v sociálnej štruktúre obyvateľstva, a taktiež nedosahuje dlhodobej volebnej podpory na určitom území. Politická strana OKS funguje iba ako politická strana, ktorá vo voľbách a volebných koalíciách iba dopĺňa väčšie a silnejšie politické strany. To však neznamená, že politická strana (prípadne jej kandidáti) sú menej kvalitní. Avšak politická strana dlhodobo nie je schopná získať politické mandáty na národnej úrovni. Vo voľbách do NR SR v roku 2010 kandidovali jej kandidáti na kandidátnej listine MOST-HÍD, v roku 2012 na kandidátnej listine politickej strany OĽaNO, a v roku 2016 na kandidátnej listine strany Sloboda a Solidarita. V krajských voľbách roku 2013 získali len dva mandáty v Bratislavskom samosprávnom kraji, v roku 2017 už iba jeden.

3. 6. Sloboda a Solidarita (SaS)

Ďalšou analyzovanou politickou stranou je SaS (Tabuľky 6a—6c, mapy—percentuálny zisk SaS). Politická strana bola založená len pár mesiacov pred voľbami do orgánov samosprávnych krajov, vo februári roku 2009. Volieb sa zúčastnila iba trikrát—v roku 2009 sama, následne v rokoch 2013 a 2017 v koalícii s ďalšími pravicovými stranami. Volebné výsledky strany Sloboda a Solidarita je zaujímavé preto sledovať z dvoch dôvodov. Tým prvým je, že výsledky regresného modelu nie sú skreslené žiadnou koalíčnou stranou. Model teda vypovedá o volebnej realite strany SaS najdetailnejšie. Tým druhým je fakt, že politická strana vstupovala do volieb ako nová—v čase konania volieb existovala niečo viac ako šesť mesiacov. Možno teda očakávať, že strana nebude dostatočne zakotvená v sociálnej štruktúre obyvateľstva. Následne, pri analýze rokov 2013 a 2017 je zaujímavé sledovať postupné zakotvovanie politickej strany v populácii.

Prekvapivo, sa pri hierarchickej regresnej analýze volieb ukazujú koeficienty, ktoré dlhodobu charakterizujú voličov strany Sloboda a Solidarita—príjemcovia kapitálových príjmov, ľudia bez vierovyznania a ľudia s vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa. Koeficienty nevyhádzajú štatisticky významné v roku 2013, avšak vychádzajú opäť v roku 2017. Jediný pozitívny koeficient v roku 2009 a 2017 je s vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi. Následne koeficienty bez náboženského vyznania vypovedajú skôr o volebnej stratégii politickej strany ako o príčinách jej volebných ziskov. Politická strana kandidovala v roku 2009 samostatne, a premenná ateistov dosahuje nízkych, za to štatisticky významných výsledkov. V roku 2017 politická strana Sloboda a Solidarita vstupovala do volieb v koalícii s inými stranami, medzi nimi aj KDĽK a SDKÚ-DS, ktorých ideológie čerpajú z kresťanských zásad. Rok 2013 nevyhádza štatisticky významný vôbec (na úrovni obcí). Je otázne, nakoľko je tento výkyv spôsobený pádom vlády (za ktorý býva často obviňovaná SaS) pred dvomi rokmi od volieb.

Koeficienty modelov hierarchických regresíi naznačujú, že v roku 2009 je pre vysvetlenie vhodnejšie používať zmiešaný model na (úrovni obcí spoločne s agregovanými premennými na úrovni krajov). V ďalších dvoch volebných rokoch sa hodnoty koeficientov príliš nelíšia. Pri pohľade na volebné zisky v mapách môžeme vidieť, že politická strana postupne získava najväčšie volebné zisky v centrách najväčších, vo väčšine prípadov krajských mestách. Volebné mapy v rokoch 2013 a 2017 však odrážajú výsledky koalícií, v rámci ktorých politická strana kandidovala—preto nie je možné hovoriť o dlhodobom trende, ani vyvodzovať závery o zakotvení v sociálnej, prípadne geografickej štruktúre krajiny. Pre takéto tvrdenia je potrebná analýza volieb do NR SR. Sloboda a Solidarita (aj napriek odlišným výsledkom regresnej analýzy autora, ktoré však mohli byť skreslené koalíčnými stranami) zostáva politickou stranou mladých voličov a podnikateľov/živnostníkov a odborných pracovníkov (Gyarfášová, Slosiarik 2016: 2, 3). Na

základe analýzy parlamentných volieb vyššie zmienených autorov je teda možné politickú stranu Sloboda a Solidarita považovať za sociálne ukotvenú v populácii Slovenskej republiky. Odlišné výsledky v regresných modeloch našej práce v tomto prípade vyššie uvedenej štúdií a analýze exit-pollov neodporujú; skôr vypovedajú o fakte, že z analýz krajských volieb je komplikované (ak nie nemožné) so samotného princípu vyvádzať závery na celoštátnej úrovni.

3. 7. Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana (SDKÚ-DS)

Politická strana SDKÚ, v rokoch 2009, 2013 a 2017 zlúčená s demokratickou stranou ako SDKÚ-DS, je dlhodobo jednou z najúspešnejších politických strán na všetkých úrovniach volieb na Slovensku. Politická strana mala ako vládna strana dvoch premiérov–dvojnásobného predsedu vlády Mikuláša Dzurindu a premiérku Ivetu Radičovú. Časová analýza tejto strany (Tabuľky 7a–7d, mapy—percentuálny zisk SDKÚ, SDKÚ-DS) je jedna z najzaujímavejších spomedzi všetkých politických strán na slovenskej politickej scéne. Samozrejme, predmetom našich analýz je analýza volieb OSK, ktoré celkom nereflektujú vývoj strany na celoštátnej úrovni, no sú od neho značne závislé, a do veľkej miery ho kopírujú. V analýzach analyzujem politickú stranu v štyroch volebných rokoch 2005, 2009, 2013 a 2017. Ako uvidíme v analýzach, volebné zisky v jednotlivých rokoch môžu súvisieť s udalosťami nielen na regionálnej, ale aj krajskej a celoštátnej úrovni.

Politická strana v roku 2005 šla do volieb samostatne, teda ešte nezjednotená s Demokratickou stranou, ktorá však bola často jej koalíčným partnerom. Strana ďalej kandidovala spoločne s Kresťanskodemokratickým hnutím. Tento pravicový blok získaval volebnú podporu na severe Slovenska, najmä v centrách a väčších mestách, stabilne však získavala podporu aj na vidieku. Regresné koeficienty sú štatisticky významné na úrovni obcí (doktorské vzdelanie a rímskokatolícke vierovyznanie, ktoré môže byť vysvetľujúcou premennou zisku SDKÚ, posilnené koalíciou s KDH). Lepšiu interpretáciu ponúka zmiešaný model na úrovni obcí a krajov.

Podobne výsledky vidíme aj v roku 2009—zmiešaný hierarchický regresný model na úrovni obcí a krajov vykazuje nižšie hodnoty pseudolikelihood, AIC a BIC. Ako štatistický významný koeficient vychádza rímskokatolícke vierovyznanie. Politická strana v Nitrianskom kraji kandidovala spoločne so stranou SMER, čo môže do istej miery skresľovať výsledky. Práve v tomto kraji získala politická strana najvyššie volebné zisky.

V roku 2013 kandidovala politická strana spoločne v koalícii najmä s pravicovými politickými stranami. Avšak týchto strán (v porovnaní s koalíciami ostatné roky) bolo nepomerne viac—bežné boli štvorčlenné, päťčlenné či šesťčlenné koalície. Politická strana značne oslabilila svoje volebné zisky takmer vo všetkých oblastiach, najviditeľnejšie straty sú však na severe Slovenska. Regresné koeficienty vychádzajú slabé, bez štatistickej významnosti (s výnimkou vzdelania bez maturity).

Konečne v roku 2017 kandidovala strana SDKÚ-DS samostatne—regresný model preto vyjadruje vzťahy v miestach volebných ziskov najpresnejšie, bez skreslenia spôsobeného kandidovaním s ostatnými stranami. V modeli som preto pridal premenné, ktoré by pomohli

volebný zisk vysvetliť—s výnimkou agregovaných údajov na úrovni krajov sa neukazuje žiaden koeficient ako štatisticky významný. Navyiac, koeficienty regresie vychádzajú veľmi slabé, a prakticky nepotvrdzujú žiaden vzťah. Pri pohľade na mapu volebnej podpory môžeme vidieť príčinu slabosti týchto koeficientov—v roku 2017 získala politická strana volebné zisky iba na veľmi málo miestach—v Bratislave, v okrese Senica, v Novom Meste nad Váhom a Dubnici nad Váhom, Banskej Bystrici a pár miestach v Prešovskom kraji.

Najmä oslabenie voličských vzťahov v roku 2013 môže do istej miery kopírovať udalosti na celoštátnej úrovni (pád vlády v roku 2011, ktorý je vnímaný ako vina najmä strany SDKÚ-DS). Toto oslabenie je možné pozorovať na krajskej i na celoštátnej úrovni—tieto závery podporuje aj štúdia Gyarfášovej a Slosiarika (Gyarfášová, Slosiarik 2016). Fakt, že sa tradičné politické strany slovenskej politiky, KDĽ a SDKÚ-DS, nedostali do parlamentu môže byť výsledkom rozkladu dlhodobých vzťahov medzi politickými stranami a ich voličmi, ktoré stranám zaručovali pevné volebné zisky. V posledných parlamentných voľbách sa politická strana SDKÚ-DS nedostala do parlamentu, keď dosiahla rekordne malý zisk 0,26 % odovzdaných hlasov. Postupné oslabovanie politickej strany (na celoštátnej a regionálnej úrovni) je fenoménom, ktorý si zaslúži viac akademickej pozornosti.

3. 8. SMER-SD

Nasledujúcou stranou v analýze je SMER-sociálna demokracia (Tabuľky 8a—8d, mapy—percentuálny zisk SMER-SD). Politická strana je aktívna v politike na lokálnej a regionálnej úrovni od volieb v roku 2001, v politike na národnej úrovni od roku 2002. Od roku 2006, s prestávkou jeden a pol roka v období rokov 2010—2012, je SMER-SD vládnu stranou. Zároveň, od roku 2006 je najsilnejšou stranou v parlamente. To znamená, že počas väčšiny nami sledovaného obdobia krajských volieb bola strana SMER-SD najväčšou stranou v parlamente, a taktiež vládnu stranou, ktorá mohla naplňať svoj volebný program.

Pri pohľade na volebné mapy môžeme vidieť, že politická strana získava stabilné volebné zisky na takmer celom území Slovenska vo všetkých volebných rokoch—s výnimkou rokov 2005 a 2017 môžeme povedať, že existuje veľmi málo miest nízkej podpory politickej strany. Navyiac, vo všetkých volebných rokoch politická strana dosahuje nízkych volebných ziskov v južnej časti Slovenska—územia s vyšším pomerom žijúcich obyvateľov maďarskej národnosti. Tento vzťah je najslabší v roku 2017, kedy v južnej časti Nitrianskeho, Banskobystrického a Košického kraja získava podporu 9-19 %. Analýzy pomocou hierarchických regresíí ukazujú meniacu sa štatistickú významnosť premenných na rôznych úrovniach. V roku 2005 žiaden z koeficientov na úrovni obcí (oproti všetkým koeficientom agregovaných premenných na úrovni krajov) nie je štatisticky významný. Koeficienty premenných vyššieho veku, zamestnaných i nezamestnaných a osôb s nižším vzdelaním okrem vysokej štatistickej významnosti dosahujú aj vysoké hodnoty.

V roku 2009 môžeme pozorovať štatisticky významné koeficienty aj na úrovni obcí—vek 51-60 rokov a nezamestnanosť. Koeficienty však v oboch rokoch vychádzajú záporne (v oboch volebných rokoch vytvárala strana SMER koalície s pravicovými stranami). V rokoch 2013 a 2017 môžeme vidieť, že ako najvhodnejšie sa javia modely na prvej úrovni (úrovni obcí). Tento fakt odôvodňujeme nízkymi hodnotami AIC, BIC a log pseudolikelihood. Regresné modely ukazujú štatisticky významné premenné, ktoré sú do istej miery schopné vytvoriť obraz typickej obce, v ktorej strana SMER-SD dosahuje vysoké volebné zisky: veľká časť obyvateľov s vekom nad 61 rokov, muži, s nižším vzdelaním (v modeli učňovské bez maturity). Tieto výsledky podporuje aj štúdia Gyarfášovej a Slosiarika (Gyarfášová, Slosiarik 2016). Samozrejme, skúmané voľby sú iného druhu, preto je vhodné pre spoľahlivejší obraz analyzovať stranu SMER-SD na národnej úrovni. Na základe stabilných volebných ziskov (najmä v parlamentných voľbách je možné stranu SMER-SD považovať za úspešnú, najmä v zakotvení v sociálnej štruktúre obyvateľstva.

3. 9. Strana maďarskej komunity—Magyar Közösség Pártja (SMK-MKP)

Predposlednou stranou našej analýzy je politická strana SMK-MKP (Tabuľky 9a—9d, mapy—percentuálny zisk SMK-MKP). Strana pôsobí na regionálnej aj celoštátnej úrovni od svojho založenia v roku 1998. Od roku 1998 do roku 2006 bola stranou vládnej koalície, v rokoch 2006–2010 pôsobila v opozícii, a od roku 2010 nemá strana zastúpenie v NR SR. V stanovách politickej strany je uvedené, že strana „vyznáva myšlienky a tradície kresťanstva a humanizmu, princípy demokracie a pluralizmu, individuálne práva slobody, nedotknuteľnosť súkromného vlastníctva, právny štát, individuálne a kolektívne práva a ideál samosprávnosti založený na subsidiarite a regionalizmu“ (Stanovy politickej strany SMK-MKP, druhá hlava, § 2 ods. 1). Politická strana sa taktiež zasadzuje o zachovanie a zveľaďovanie nielen Maďarov, ale aj iných národnostných menšín na Slovensku. Pritom chce rozvíjať regióny Slovenska, v ktorých žijú Maďari, a prispievať k pozdvihnutiu zaostávajúcich regiónov (Stanovy politickej strany SMK-MKP, druhá hlava, § 2 ods. 2). Preto strana SMK-MKP nemusí byť jednoznačne vnímaná ako strana výhradne maďarskej národnostnej menšiny.

V prvom skúmanom volebnom roku, v roku 2005, bola SMK-MKP stranou vládnej koalície. V tomto roku dosiahla politická strana geograficky najlepšie volebné zisky. Podpora politickej strany následne mierne oslabil, avšak stále zostala stabilne koncentrovaná najmä na juhu Slovenska—v dlhom páse, tiahnucom sa od Bratislavy, cez Dunajskú strediu, Nitriansky a banskobystrický kraj až na východ Slovenska do okresu Kráľovský Chlmec. Situáciu nám detailnejšie popisujú koeficienty hierarchických lineárnych regresí—vo všetkých rokoch je možné volebný zisk vysvetliť jedinou premennou, a to maďarskou národnosťou žijúcou v obci volebného zisku. V roku 2005 je tento koeficient najvyšší—s každým percentom maďarskej národnosti žijúcej v obci stúpne zisk SMK-MKP o 0,9 %. V ďalších rokoch tieto koeficienty oslabli na hodnoty 0,6–0,7 %, no stále zostávajú štatisticky významnými na úrovni obcí (výnimku tvorí rok 2013). Práve model prvej úrovne (na úrovni obcí) sa javí ako najvhodnejší pri vysvetľovaní volebnej podpory politickej strany—zmiešaný model s agregovanou premennou na úrovni krajov vykazuje vyššie hodnoty koeficientov AIC, BIC a nižšiu hodnotu log pseudolikelihood.

Tento fakt môže mať viacero príčin. Snáď najpravdepodobnejšou sa zdá skutočnosť, ktorú môžeme vidieť pri pohľade na volebné mapy (a najlepšie viditeľná je na volebnej mape roku 2005). Hranice samosprávnych krajov sú geograficky navrhnuté (a môžeme diskutovať o tom, či náhodou, alebo účelovo) tak, že podporu politickej strany SMK-MKP (a samozrejme aj rozvrstvenie obyvateľov maďarskej národnosti) rozkladajú na územie piatich krajov. Tento fakt môže mať za následok to, že strana nie je schopná hájiť záujmy maďarskej menšiny koncentrovane, ale ziskom menšieho počtu mandátov vo viacerých krajoch rozptýlene. Navyiac, politická strana (po odštiepení

sa niektorých členov vrátane predsedu a následnom založení politickej strany MOST-HÍD) nemá zastúpenie v parlamente. Voliči maďarskej národnosti sa v roku 2016 takmer vyvážené rozdelili medzi stranu SMK-MKP, ktoré volilo 44 %, a stranu MOST-HÍD, ktorú volilo 39 % voličov maďarskej národnosti. Z exit pollov vyplýva, že voliči strany MOST-HÍD sú z 54 % voliči slovenskej národnosti, a z 44 % voliči maďarskej národnosti. SMK-MKP však zostáva takmer výlučne stranou národnostnej menšiny—až 96 % jej voličov je spomedzi občanov s maďarskou národnosťou. Regionálne a lokálne voľby teda zostávajú jedinými, v ktorých je strana SMK-MKP schopná dosahovať volebné zisky s adekvátnym zastúpením vo volenej inštitúcii.

3. 10. Slovenská národná strana (SNS)

Poslednou politickou stranou analýzy je SNS (Tabuľky 10a—10d, mapy—percentuálny zisk SNS). Politická strana bola založená v roku 1990 ako nacionalistická strana, hlásiaca sa k politickému odkazu Slovenskej národnej strany, pôsobiacej v Uhorsku a Česko-Slovensku v rokoch 1871 až 1938. S výnimkou rokov 2002 a 2012 mala politická strana vždy zastúpenie v parlamente SR. Politická strana, a najmä jej predchádzajúci líder, Ján Slota, bol známy svojimi negatívnymi postojmi k maďarskej menšine žijúcej na Slovensku. Medzi jeho kontroverznými výroky jeho vzťah k etnickým Maďarom vystihuje nasledovný výrok:

„Toto chceme my, Slováci, aby sa to vrátilo? Aby nás vešali po kandelábroch (stĺp verejného osvetlenia, pozn. aut.)? Aby sme sa my učili Otčenáš po maďarsky? Tak to teda nie. My pôjdeme do tankoch! A pôjdeme! A zrovnáme Budapešť!“ (Ján Slota, míting v Kysuckom Novom Meste, 5. 3. 1999)

Je preto pochopiteľné, že koeficienty regresnej analýzy potvrdzujú negatívny vzťah volebného zisku SNS s percentom občanov maďarskej národnosti v obci. V rokoch 2009, 2013 a 2017 vychádza ako štatistický významný koeficient nižšieho vzdelania. Pri politickej strane vychádzajú ako najvhodnejšie modely analýzy na prvej úrovni—pomocou premenných na úrovni obcí (na základe nižších koeficientov AIC a BIC a vyššieho koeficientu log pseudolikelihood. Z pohľadu na volebné mapy môžeme vidieť, že politická strana je geograficky ukotvená iba na pár miestach Slovenska—jedným z ním je mesto Žilina, v ktorom pôsobil ako primátor dlhé roky práve Ján Slota, bývalý predseda SNS. Navyiac, v posledných volebných rokoch môže byť realita politickej strany odlišná, nakoľko môžu byť výsledky skreslené

Záverom, je diskutabilné, nakoľko výsledky analýz vypovedajú o skutočnom vzťahu politickej strany SNS a voličov maďarskej národnosti. Skutočnosti ako výmena predsedu strany a vstup do koalície s MOST-HÍD by teoreticky mohli napätie medzi týmito dvoma subjektami zmenšiť.

3. 11. NEKA

Nezávislí kandidáti sú v kontexte volieb do orgánov samosprávnych krajov na Slovensku relatívne stabilný politický subjekt—nakoľko však ide o heterogénnu jednotku, ktorá nie je uceleným hnutím či politickou stranou s jednoznačnou ideológiou, je nevhodné skúmať túto podporu pomocou premenných v hierarchickom lineárnom modeli. Preto pri analýze tohto subjektu vychádzame iba z máp volebnej podpory (Mapy—percentuálny zisk NEKA).

V roku 2005 dosiahli významných volebných ziskov nezávislí kandidáti (okrem menších oblastí v ostatných krajov) vo východnej časti Banskobystrického kraja, v Prešovskom a Košickom kraji. V nasledujúcich dvoch volebných rokoch 2009 a 2013 môžeme vidieť nárast volebnej podpory v Žilinskom, Trenčianskom, Banskobystrickom a Trnavskom kraji. V roku 2017 vidíme, že nezávislí kandidáti (s výnimkou menších oblastí) získali značnú podporu vo väčšine miest a vo všetkých krajoch. K tým sa pridal aj Bratislavský samosprávny kraj, ktorý bol dovtedy doménou tradičných politických strán.

3. 12. Volebná účasť

Analýza volebnej účasti (ktorá je vo voľbách do samosprávnych orgánov dlhodobo nízka, navyše v značne personalizovanom systéme) pomocou základných sociálnych a demografických premenných neposkytuje jej dostatočné vysvetlenie (Tabuľky 11a—11d, mapy—volebná účasť vo voľbách 2005—2017). Aj napriek tejto skutočnosti sa ako najvhodnejšie premenné zdajú štatistiky z hľadiska veku a vzdelania. Z časového hľadiska môžeme (najvhodnejšími prípadmi sú roky 2013 a 2017) vidieť, že volebná účasť dosahuje vyšších hodnôt so zvyšujúcim sa vekom a vyšším dosiahnutým vzdelaním.

Z geografických máp môžeme vidieť, že v roku 2005 bola najvyššia volebná účasť najmä na južnom a východnom Slovensku (zo západného Slovenska iba v Nitrianskom kraji), v nasledujúcich rokoch stúpla v blízkosti väčších miest a v celom Banskobystrickom kraji. Vo všetkých sledovaných obdobiach je stabilne vysoká volebná účasť na severe východného Slovenska—v okresoch Bardejov, Stropkov, Medzilaborce a Snina.

Záver

Práca si kládla za cieľ overiť teóriu volebnej geografie. Pre toto overenie som si vybral zaujímavé prostredie—regionálne voľby Slovenskej republiky. Do analýzy vstupovali strany (10 politických strán + nezávislí kandidáti), ktoré boli dlhodobo, so ziskom mandátov, aktívne v regionálnej politike. Skúmaným obdobím boli voľby v rokoch 2005—2017. Posledná analýza sa týkala volebnej účasti. Pri analýzach vychádzal autor z volebných výsledkov politických strán, volebnej účasti a sociálnych a demografických štatistík. Aj napriek skutočnostiam, ktoré mohli deformovať výsledky našich analýz, sme boli schopní overiť hypotézu stanovenú v úvode práce. Týmito faktormi, ktoré boli schopné skresliť výsledky analýz (hierarchických lineárnych regresí a máp volebnej podpory) sú personalizácia voľby do orgánov samosprávnych krajov a tvorba predvolebných koalícií.

Miera personalizácie, ktorou sa tieto voľby vyznačujú, je ťažko kvantifikovateľná—v regionálnych a lokálnych voľbách nie je však ojedinelým javom, že voliči sa pri hlasovaní rozhodujú na základe osobných charakteristík kandidáta, a vplyv politickej strany je marginalizovaný. Preto môžu sociálne a demografické premenné, ktoré v práci používam na vysvetlenie volebného zisku politických strán, zohrávať menšiu úlohu ako v prípade celoštátnych volieb. Ďalej vytváranie volebných koalícií viacerých strán mohlo do istej miery ovplyvniť výsledky modelu hierarchickej lineárnej regresie—samotná kandidatúra politických strán s rozličnou ideológiou spoločne v rámci jednej koalície môže podhodnotiť premenné vysvetľujúce voľbu jednej strany, a môžu nadhodnotiť premenné, ktoré by za samostatnej kandidatúry voľbu strany nevysvetlili vôbec.

Tento fakt sa týka hodnôt regresných koeficientov i hodnôt štatistickej významnosti. Napríklad pri kandidovaní strany Sloboda a Solidarita spoločne s Kresťanskodemokratickým hnutím je otázne, nakoľko je premenná rímskokatolícky veriacich a ľudí bez vierovyznania relevantná v spoločnom modeli koalície a pre samostatné strany (korelácia s rímskokatolíckym vierovyznaním je predpokladaná pri KDĽ, korelácia s voličmi bez vierovyznania so stranou Sloboda a Solidarita). Podobné skreslenia sa môžu vyskytnúť aj pri premenných vek, ekonomická aktivita, vzdelanie atď. U koalícií, ktoré prechádzajú cez politický stred (KDĽ + SMER-SD, SDKÚ-DS + SMER-SD) je dôveryhodnosť výsledkov analýz ešte nižšia, nakoľko je potenciálne skreslenie oveľa väčšie.

Aj napriek týmto skutočnostiam existovali strany, ktoré kandidovali samy a regresné modely nám boli schopné vysvetliť časť volebnej reality. Z výsledkov analýzy nemôžeme vyvodzovať kauzálne závery, no vidíme, že niektoré premenné silne korelujú s volebnými ziskami. Preto môžeme predpokladať existenciu určitého vzťahu. Vysvetľujúce premenné boli, v súlade

s predpokladmi, naprieč politickými stranami rozličné. Na základe toho môžeme považovať hypotézu za potvrdenú. Samozrejme, najvhodnejšie je skúmať hodnoty vo voľbách do NR SR, nakoľko je výskyt koalícií v týchto voľbách menší. V prostredí volieb do NR SR taktiež nedochádza k takej miere personalizácie voľby ako v regionálnych voľbách. Preto považujem za najvhodnejšie prostredie preskúmanie volebného správania voličov celoštátnu úroveň a analýzu volieb do parlamentu Slovenskej republiky.

Stabilitu volebných výsledkov, a mieru, s akou korelujú s určitými premennými, sa nám podarilo potvrdiť vo viacerých modeloch. V prípadoch, v ktorých pri konštantnej hodnote vysvetľujúcej premennej nedosahoval volebný zisk naprieč rokmi stabilných hodnôt, môže byť príčinou viacero faktorov. V niektorých prípadoch je vhodné argumentovať zmenou ideológie strany alebo vývojom strany (najmä strán mladých, ako LSNS alebo MOST-HÍD) Opäť je otáznou, nakoľko je táto skutočnosť ovplyvnená personalizáciou (a zmenami v nej) a vytváraním koalícií. Zrejme najstabilnejšie vzťahy premenných a volebného zisku dosahuje strana SMK-MKP. Príčinou môže byť, že táto strana pôsobí iba regionálne, a na národnej úrovni nedosahuje značných volebných ziskov. Väčšina volebnej základne politickej strany je etnickou menšinou, preto je možné predpokladať, že etnikum maďarskej národnosti je na túto politickú stranu výrazne naviazané. Ďalšími stranami so stabilnými vysvetľujúcimi premennými je Kresťanskodemokratické hnutie alebo Sloboda a Solidarita a Slovenská národná strana. Aj napriek tomu, že koeficienty a sila vzťahu v modeloch strany SMER-SD sa menia, som najmä kvôli často meniacim sa koalíciám, v ktorých táto strana kandidovala a stabilného volebného zisku, ktorý strana dosahuje na národnej úrovni názoru, že voličská základňa tejto strany je veľmi stabilná. Medzi politické strany, ktorých koeficienty a ich sila sa v čase líšili, môžeme zaradiť strany SDKÚ-DS, avšak tento fakt môže byť spôsobený postupným úpadkom strany na celoštátnej aj regionálnej úrovni. Medzi politickými stranami teda existuje rozdiel v miere, v akej dokážu premenné vysvetliť volebný zisk (čo potvrdzuje výskumnú otázku č. 2.). Najmä kvôli zmene v straníckom systéme regionálnych volieb je iba málo strán, ktoré je možné v časovom hľadisku spoľahlivo vysvetliť *rovnakými* premennými (preto nemôžeme potvrdiť výskumnú otázku č. 1.).

V práci predstavená analýza volieb do orgánov samosprávnych krajov na Slovensku sa stretáva najmä s problémami, ktoré boli viackrát pripomenuté v priebehu práce: personalizáciou a tvorbou koalícií. Preto vnímam ako možný ďalší výskum analýzu na celoštátnej úrovni. Príchod nových politických strán do Parlamentu Slovenskej republiky (LSNS, SME RODINA, #Siet') a odchod starších, etablovaných strán (KDH, SDKÚ-DS) napovedá o zmenách straníckeho systému, ktoré vplývajú aj na podobu lokálnej a regionálnej politiky. Štúdiou tohto typu je zhodnotenie volieb 2016 Gyarfášovou a Slosiarikom. V práci využívajú informácie z exit pollu,

preto je možné priblížiť vzorce volebného správania voličov v rokoch 2012—2016. Bližšia analýza a závery volebného správania predchádzajúceho obdobia (s výnimkou volebného chovania prvovoličov, ktoré je skúmané dlhodobejšie) v chronologickom zrovnaní chýba. Preto pri vzorcoch volebného správania môžeme nanajvýš usudzovať na základe výsledkov rokov 2012—2016; avšak z dlhodobého hľadiska je táto téma akademicky nepokrytá.

Za najväčšiu komplikáciu pri písaní práce považujem podobu, v akej Štatistický úrad Slovenskej republiky poskytuje informácie verejnosti. Volebné výsledky v plnej forme nie sú k dispozícii na webovej stránke inštitúcie, preto je potrebné obrátiť sa na Odbor poskytovania informácií. Výsledky volieb, ktoré mi boli na základe mailovej komunikácie poskytnuté, boli nespracované. Často sa jednalo o formu výsledkov, ktorá má podobu zápisnice výsledkov okrskovej volebnej komisie. Pred samotnou analýzou bolo potrebné tieto výsledky upraviť do podoby, s ktorou bolo možné pracovať. Táto úprava dát zabrala autorovi značné množstvo času, preto považujem za vhodné upraviť formu dát (v záujme academickej činnosti), ktoré sú poskytované vedeckým pracovníkom.

Z hľadiska akademických textov a prác, ktoré sa venujú problematike volebného správania na Slovensku je veľké množstvo takých, ktoré nie sú akademicky dostatočné (viď. kritika literatúry v úvode práce). S úspechom politickej strany ĽSNS v Banskobystrickom samosprávnom kraji v roku 2013 a následne s príchodom politickej strany do parlamentu v roku 2016 sa akoby „prebudil“ záujem o štúdium tejto strany, a o štúdium volebného správania ako celku, avšak tento záujem produkuje práce, ktoré niekedy bez dostatočného podloženia dátami produkujú kauzálne závery na celoštátnej úrovni. Aj keď sa môžeme stretnúť s relevantnou prácou, ktorá sa snaží o analýzu voličov strany ĽSNS (Spáč, Voda 2015), chýba akademický text, ktorý by spracovával zároveň vyššie množstvo strán. Analýza tohto typu by mohla priniesť nové poznatky o vzorcoch volebného správania. Ako vhodnú možnosť ďalšieho výskumu vidím analýzu voličských presunov. Táto metóda môže objasniť odchody voličov od tradičných strán a príchody k stranám novým. Tým môže vysvetliť postupný rozklad volebnej podpory politických strán, tak ako sme videli v práci pri strane SDKÚ-DS. Za najvhodnejšiu cestu budúcich výskumov však považujem snahu o akademické práce, v ktorých sú využívané pokročilejšie štatistické metódy a vyvodzované závery vychádzajúce z analýz relevantných dát.

Použité zdroje a literatúra

- „A. Hlina: Výsledky volieb do VÚC sú dobré správy pre demokraciu“, *youtube.com* (videozáznam), 6. 11. 2017. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=6xtAbWoBrkA>> (30. 1. 2018)
- „Igor Matovič zhodnotil výsledky volieb VÚC 2017“, *youtube.com* (videozáznam), 7. 11. 2017. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=RQDsAWfDEDM>> (30. 1. 2018)
- „Naživo: Fico reaguje na výsledky župných volieb“, *youtube.com* (videozáznam, vysielané naživo), 10. 11. 2017. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=W-s7KAfOekY>> (30. 1. 2018)
- „R Square“. 2009. *Statistical Consulting Center Forum*, (online, forum topic). Dostupné z: <<http://forums.stat.ucla.edu/read.php?8,189,189>> (28. 4. 2018)
- „Slota: Pôjdeme do tankov a zrovnáme Budapešť“, *sme.sk*, 9. 3. 1999 (online). Dostupné z: <<https://www.sme.sk/c/2181806/slota-pojdeme-do-tankov-a-zrovname-budapest.html>> (30. 1. 2018)
- Abrahamson, Mark, Paul, Johnson. 1974. „The Social Ecology of Madrid: Stratification in Comparative Perspective“, *Demography* 11 (3). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2060443>>
- Abu-Lughod, Janet L. 1969. „Testing the Theory of Social Area Analysis: The Ecology of Cairo, Egypt“, *American Sociological Association* 34 (2). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2092177>>
- Adams, Samuel, Kingsley S, Agomor. 2015. „Democratic politics and voting behaviour in Ghana“, *International Area Studies Review* 18 (4). Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2233865915587865?journalCode=iasb>>
- Bell, Wendell. 1953. „The Social Areas of the San Francisco Bay Region“, *American Sociological Review* 18: 39-47
- Bernard, Josef, Kostelecký, Tomáš, Šimon, Martin. 2014. *Existujú priestorové kontextové vlivy na volební chování i v relativně nacionalizovaném stranickém systému? Příklad Česka.*
- Bernard, Josef, Tomáš, Kostelecký. 2014. *Prostorový kontext volebního chování – jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů.*
- Blais, André, Aldrich, John H., Indridason, Indridi H., Levine, Renan. 2006. *Do voters vote for government coalitions? Testing Downs' pessimistic conclusion.* Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354068806068594?journalCode=ppqa>>
- Blau, Peter M. 1960. „Structural Effects“, *American Sociological Review* 25 (2). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2092624>>
- Burgr, Martin. 2016. *Výsledky parlamentných volieb na Slovensku 2016 v kontexte predošlých výsledkov - diplomová magisterská práca.* Brno: FSS MU
- Bútora, M., Mesežnikov, G., Bútorová, Z. (eds.). 1999. *Kto? Prečo? Ako? Slovenské voľby '98.* Bratislava: IVO, s. 261–276.

- Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.
- Duncan, Otis Dudley. 1955. „Shevky, Eshref, Wendell, Bell: Social Area Analysis – review“. *American Journal of Sociology* 61 (1). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2771938>>
- Finn, Christopher, Jack, Glaser. 2010. „Voter Affect and the 2008 U.S. Presidential Election: Hope and Race Mattered“ *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 10 (1), pp. 262—275.
- FOCUS (Martin Slosiarik). 2013. *Preferencie kandidátov na župana v Bratislavskom samosprávnom kraji – október 2013* (tlačová správa). Dostupné z: <http://www.focus-research.sk/files/163_Preferencie%20kandidatov%20na%20zupana%20BA%20kraja_okt%C3%B3ber%202013.pdf> (online)
- Goldman, Sheldon. 1966. *Voting behaviour on the United State's Courts of Appeals, 1961-1964*.
- Gyárfášová, O. (2001). „Kto osloví mladých voličov?“ *Mosty*, č. 22, máj 2001.
- Gyárfášová, O., Kúska, M., Velšic, M. 1999. *Prvovoliči a voľby 1998: volebné správanie, motívy hlasovania*. In: Bútorá, M., Mesežnikov, G., Bútorová, Z. (eds.). 1999. *Kto? Prečo? Ako? Slovenské voľby '98*. Bratislava: IVO, s. 261–276.
- Gyárfášová, Oľga, Martin, Slosiarik. 2016. *Voľby do NR SR 2016: Čo charakterizovalo voličov*. Sociologický ústav SAV
- Hartshorne, Richard. 1935. „Recent Developments in Political Geography, I“, *The American Political Science Review* 29 (5). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1947223>>
- Hartshorne, Richard. 1935. „Recent Developments in Political Geography, II“, *The American Political Science Review* 29 (6). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1947223>>
- Hartshorne, Richard. 1950. „The Functional Approach in Political Geography“, *Annals of the Association of American Geographers*, 40 (2). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2560998>>
- História Demokratickej strany (online). Dostupné na adrese: <<http://www.demokratickastrana.sk/historia-democratickej-strany>>
- Jackson, W. A. Douglas. 1958. „Whither Political Geography“, *Annals of the Association of American Geographers*. Dostupné z: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8306.1958.tb01573.x/full>>
- Jones, Terrence. 1972. „Ecological Inference and Electoral Analysis“, *The Journal of Interdisciplinary History* 2 (3). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/202287>>
- Kluknavská, Alena. 2013. *Od Štúra k parazitom: Tematická adaptácia krajnej pravice v parlamentných voľbách na Slovensku*.
- Kreft, Ita, Jan, de Leeuw. 1998. *Introducing multilevel modeling*. Sage publications. Dostupné z: <http://gifi.stat.ucla.edu/janspubs/1998/books/kreft_deleeuw_B_98.pdf> (28. 4. 2018)
- Krehbiel, Edward. 1916. „Geographic Influences in British Elections“, *American Geographical Society* 2 (6). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/207512>>

- Ladd, Jonathan McDonald, Gabriel S., Lenz. 2011. „Does Anxiety Improve Voters' Decision Making?“, *Political Psychology*, 32 (2), pp. 347-361. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/41262900>>
- Lebeda, Tomáš, Jakub, Lysek. 2017. *Volby 2017 v prostoru a čase*. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=D-ult9BXn78>> (videozáznam)
- Lefevere, Jonas. 2016. „The Impact of Election Campaigns on the Nationalization of Voting Behavior in Local Elections: A Case Study of the Antwerp Local Election Campaign“, *Urban Affairs Review*. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1177/1078087416669825>>
- Mackinder, H. J. 1904. „The Geographical Pivot of History.“, *The Geographical Journal*, 23 (4), pp. 421–437. Dostupné z: <www.jstor.org/stable/1775498>
- Macháček, L. et al. (2010). Prvovoliči a ich voličské správanie“, *Výskum politickej participácie mladých ľudí*. Bratislava: Iuventa
- Marošiová, L. (2003). „Volebné príbehy“ mladých voličov. In: Mesežnikov, G., Gyárfášová, O., Kollár, M. (eds.) *Slovenské voľby '02. Výsledky, dôsledky, súvislosti*. Bratislava: IVO, s. 149–161.
- Mikuš, Roman, Gurňák, Daniel, Máriássyová, Anna. 2016. „Analýza volebnej podpory Mariána Kotlebu ako reprezentanta krajnej pravice v krajských voľbách 2013“ *Sociológia 2016* 48 (1), pp. 48-70
- Parker, Michael T., Linda M., Isbell. 2010. *Processing How I Vote Depends on How I Feel: The Differential Impact of Anger and Fear on Political Information*. Dostupné z: <<http://pss.sagepub.com/content/21/4/548>>
- Podoláková, E., Mihálik, J. (2010) *Prvovoliči a ich správanie vo voľbách*. In: Macháček, L. et al.(2010) *Prvovoliči a ich voličské správanie. Výskum politickej participácie mladých ľudí*. Bratislava: Iuventa, s. 27 – 82
- Prescott, John, Robert, Victor. 1959. „The Function and Methods of Electoral Geography“, *Annals of the Association of American Geographers* 49 (3). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2561462>>
- Ratzel, Friedrich. 1897. *Politische Geographie*. München, R. Oldenbourg
- Rowley, Gwyn. 1970. „Elections and population Changes“, *Area* 2 (3). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/20000461>>
- Rowley, Gwyn. 1971. „The Greater London Council Elections of 1964 and 1967: A Study in Electoral Geography“, *Transactions of the Institute of British Geographers* 53 (July). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/621662>>
- Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. *Štatistický úrad Slovenskej republiky*. Dostupné z: <<https://census2011.statistics.sk/>>
- Shevky, Eshref, Wendell, Bell. 1955. *Social Area Analysis*. Stanford: Stanford University Press
- SITA. 2001. „ČIČ: V regionálnych voľbách vláda zlyhala na celej čiare“, *sme.sk*. Dostupné z: <<https://domov.sme.sk/c/175070/cic-v-regionalnych-volbach-vlada-zlyhala-na-celej-ciare.html>> (online)

- SITA. 2001. „Slovensko čaká ešte veľa práce, zdôrazňuje Dzurinda“, *sme.sk*. Dostupné z: <<https://domov.sme.sk/c/174585/slovensko-caka-este-vela-prace-zdoraznuje-dzurinda.html>> (online)
- SITA. 2001. „VOLBY: Pozorovatelia OBSE z Bieloruska nezistili nedostatky“, *sme.sk*. Dostupné z: <<https://domov.sme.sk/c/174637/volby-pozorovatelia-obse-z-bieloruska-nezistili-nedostatky.html>> (online)
- SITA. 2001. „VOLBY: Pozorovatelia RE už vyrazili do volebných miestností“, *sme.sk*. Dostupné z: <<https://domov.sme.sk/c/174539/volby-pozorovatelia-re-uz-vyrazili-do-volebnych-miestnosti.html>> (online)
- SITA. 2005. „Bratislavský kraj nemá regionálnu tlač, občania sú málo informovaní o VÚC“, *sme.sk*, 2005 (online). Dostupné z: <<https://domov.sme.sk/c/2484303/bratislavsky-kraj-nema-regionalnu-tlac-obcania-su-malo-informovani-o-vuc.html#ixzz5DxwkoR9E>> (online)
- SITA. 2013. „Kto sa stane županom?“, *sme.sk*, Dostupné z: <http://i.sme.sk/cdata/0/69/6995630/volby_mapa_r4317.jpg> (online)
- Spáč, Petr, Petr, Voda. 2015. „*Just a Roma Issue? The Support for Marian Kotleba in 2013 Regional Elections*“ in: Gregor, Kamil, Medzihorský, Juraj, Spáč, Peter, Škop, Michal, Voda, Petr. 2015. *Mechanism of Voter Mobilisation of LSNS and Marián Kotleba: Patterns of voting behavior, vote shifts and geographical distribution of electoral votes*. Centre for European and North Atlantic Affairs.
- Stanovy SMK, *mkp.sk*, (online). Dostupné na: <<http://www.mkp.sk/sk/2012/12/09/stanovy-smk>>
- Stata user's guide, 2013, Stata Press Publication, *stata.com*. Dostupné z: <<https://www.stata.com/manuals13/u.pdf>> (30. 1. 2018)
- TASR. 2017. „Richard Sulík: Voľby ukázali, že pravica zvalcovala Smer“, *Hospodárske Noviny*, (online). Dostupné z: <<https://slovensko.hnonline.sk/1056959-richard-sulik-volby-ukazali-ze-pravica-zvalcovala-smer>> (30. 1. 2018)
- Taylor, Peter James, Colin, Flint. 2000. *Political geography: world-economy, nation-state and locality*. Veľká Británia: Prentice Hall
- Úsvit—Politická strana—úvod (online). Dostupné z adresy: <<http://www.usvit.estranky.sk/>>
- Valentino, Nicholas A., Hutchings, Vincent L., Banks, Antoine J., Davis Anne K. 2008. „Is a Worried Citizen a Good Citizen? Emotions, Political Information Seeking, and Learning via the Internet“, *Political Psychology*, 29 (2), pp. 247-273. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/20447114>>
- Veľšic, M. (2003). „*Mladí voliči.*“ In: Mesežnikov, G., Gyárfášová, O., Kollár, M. (eds.) *Slovenské voľby '02. Výsledky, dôsledky, súvislosti*. Bratislava: IVO, s. 129 – 148.
- Világi, Aneta. 2016. "Prvovoliči v zrkadle volieb 2016: (dis)kontinuita v trendoch voličského správania mladých ľudí?" *Prognostické práce* 8 (2). Dostupné z: <http://www.prog.sav.sk/fileadmin/pusav/download_files/prognosticke_prace/2016/Prognosticke_prace_Prвовolici-1.pdf>
- Voľby a referendá (online databáza). *Štatistický úrad Slovenskej republiky*. Dostupné z: <<http://volby.statistics.sk/>>

Voľby do VÚC (online databáza). 2018. *Výsledky volieb – portál s výsledkami volieb v SR*. Dostupné z: <<https://www.vysledkyvolieb.sk/>>

Von Lövis, Sabine. 2015. „Phantom Borders in the political geography of east central Europe: an introduction“, *Erdkunde* 69 (2). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/24585778>>

Zákon 302/2001 Z. z., (o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch). 2001. *Slov-Lex – právny a informačný portál*. Dostupné z: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/302/>>

Zákon 69/2017 Z. z., (ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony). 2017. *Slov-Lex – právny a informačný portál*. Dostupné z: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/69/>>

Príloha č. 1. – modely hierarchických lineárnych regresíí

Nasledujúca časť práce je príloha k analýze—modely hierarchických lineárnych regresíí (dáta: Štatistický úrad Slovenskej republiky, vlastné spracovanie, vlastný výpočet autora)

Tabuľka 1a: Zisk DS vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 22-30		-.2995 (.205)
EA osoba na rodičovskej dovolenke		.771 (.430)
RS ženatí/vydaté		.035 (.175)
VZ vysokoškolské magisterské		.146 (.168)
<i>Vek 22-30</i>		5.372 (4.792)
<i>EA osoba na rodičovskej dovolenke</i>		27.002 (15.430)
<i>RS ženatí/vydaté</i>		1.260 (1.713)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		-.408 (.625)
Konštanta	18.546 (3.548)***	-178.444 (105.586)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.47308	0.29469
AIC:	21766.83	21755.77
BIC:	21784.78	21821.56
Log pseudolikelihood =	-10880.417	-10866.884
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2583
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.5357
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0071
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.5380

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 1b: Zisk DS vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 22-30		.0764 (.134)
EA osoba na rodičovskej dovolenke		.111 (.241)
RS ženatí/vydaté		.010 (.013)
VZ vysokoškolské magisterské		.159 (.116)
<i>Vek 22-30</i>		8.611 (3.957)*
<i>EA osoba na rodičovskej dovolenke</i>		-11.782 (5.450)*
<i>RS ženatí/vydaté</i>		-.128 (.425)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		.878 (.240)***
Konštanta	2.085 (1.429)	-90.372 (50.820)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.65626	0.37894
AIC:	14247.96	14005.17
BIC:	14265.9	14070.97
Log pseudolikelihood =	-7120.978	-6991.587
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.4918
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.7053
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0818
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.7066

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 2a: Zisk KDH vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
EA dôchodca		.173 (.115)	.172 (.115)
RS ženatí/vydaté		.313 (.212)	.314 (.2139567)
VV Rímskokatolícka cirkev		.191 (.048)***	.191 (.048)***
VZ vysokoškolské magisterské		.982 (.323)**	.986 (.323)**
<i>EA dôchodca</i>			4.001 (2.588719)
<i>RS ženatí/vydaté</i>			1.263 (.584)*
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			.177 (.222)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>			-.838 (1.385)
Konštanta	23.888 (3.421)***	-18.023 (15.710)	-178.332 (51.019)***
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.32886	0.39535	0.15955
AIC:	23313.14	22864.95	22863.14
BIC:	23331.08	22906.82	22928.93
Log pseudolikelihood =	-11653.57	-11425.476	-11420.569
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0510	0.3173
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		-0.1386	0.6647
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1450	0.1450
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		-0.1408	0.6688

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 2b: Zisk KDH vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
EA dôchodca		.099 (.109)	.096 (.109)
RS ženatí/vydaté		.301 (.201)	.302 (.205)
VV Rímskokatolícka cirkev		.144 (.052)**	.144 (.052)**
VZ vysokoškolské magisterské		.912 (.329)**	.913 (.331)**
<i>EA dôchodca</i>			3.065 (2.103)
<i>RS ženatí/vydaté</i>			.3296 (.608)
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			.238 (.164)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>			.979 (.783)

Konštanta	21.779 (2.923)***	-14.355 (15.227)	-122.482 (64.879)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.27851	0.24118	0.14591
AIC:	23084.32	22717.24	22720.33
BIC:	23102.26	22759.1	22786.13
Log pseudolikelihood =	-11539.16	-11351.618	-11349.167
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1632	0.2565
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2738	0.6057
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1198	0.1198
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2753	0.6105

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 2c: Zisk KDH vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
EA dôchodca		.052(.153)	.0480 (.152)
RS ženatí/vydaté		.165(.190)	.170 (.191)
VV Rímskokatolícka cirkev		.101(.053)	.102 (.053)
VZ vysokoškolské magisterské		.578(.263)*	.575 (.268)*
<i>EA dôchodca</i>			2.249 (1.118)*
<i>RS ženatí/vydaté</i>			-1.540 (.384)***
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			-.131 (.089)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>			2.304 (.510)***

Konštanta	25.584 (2.331)***	3.600 (15.770)	24.849 (35.823)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.18267	0.14690	0.03980
AIC:	23338.46	23208.35*	23205.34
BIC:	23356.41	-*	23271.13
Log pseudolikelihood =	-11666.232	-11597.175	-11591.668
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0855	0.1875
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2609	0.8099
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0454	0.0454
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2645	0.8230

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

* pre nejasnosť s počtom prípadov boli hodnoty AIC a BIC spočítané dodatočne:

AIC:	167.5301
BIC:	171.2725

Tabuľka 2d: Zisk KDH vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
EA dôchodca		-.161 (.128)	-.162 (.128)
RS ženatí/vydaté		.254 (.097)**	.254 (.099)*
VV Rímskokatolícka cirkev		.123 (.022)***	.126 (.022)***
VZ vysokoškolské magisterské		.764 (.223)***	.770 (.228)***
<i>EA dôchodca</i>			-.793 (.207)***
<i>RS ženatí/vydaté</i>			1.209 (.054)***
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			-.067 (.028)*
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>			-.767 (.397)
Konštanta	18.894 (1.737)***	-6.811 (9.341)	-41.878 (6.923)***
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.17529	0.09901	0.00000
AIC:	21762.49	21290.67	21268.8
BIC:	21780.44	21332.54	21334.59
Log pseudolikelihood =	-10878.25	-10638.335	-10623.399
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2217	0.2988
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.5532	0.9850
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1497	0.1498
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.5604	1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 3a: Zisk SPV vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 51-60		.003 (.011)
EA pracujúci okrem dôchodcov		-.001 (.003)
VZ vysokoškolské magisterské		-.001 (.006)
<i>Vek 51-60</i>		.0843 (.052)
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		.003 (.016)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		-.022 (.021)
Konštanta	.094 (.049)	-.993 (.478)*
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.09859	0.06836
AIC:	2820.296	2827.937
BIC:	2838.241	2881.769
Log pseudolikelihood =	-1407.1482	-1404.9685
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0329
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.3183
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0004
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.3294

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 3b: Zisk ESSS vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci okrem dôchodcov		-.005 (.009)
EA nezamestnaný		-.010 (.011)
VV Rímskokatolícka cirkev		.001 (.001)
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		.001 (.019)
<i>EA nezamestnaný</i>		.017 (.028)
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>		.011 (.003)***
Konštanta	.0584 (.038)	-.591 (.784)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.07262	0.03283
AIC:	2309.278	2294.675
BIC:	2327.222	2348.508
Log pseudolikelihood =	-1151.6389	-1138.338
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0478
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.5434
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0069
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.5695

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 3c: Zisk ESNS vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA nezamestnaný		-.0616 (.050)
NAR rómska		.0321 (.020)
<i>EA nezamestnaný</i>		.409 (.218)
<i>NAR rómska</i>		-.378 (.311)
Konštanta	.816 (.397)*	-1.953 (1.210)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.30029	0.14823
AIC:	11100.3	11050.58
BIC:	11118.24	11092.45
Log pseudolikelihood =	-5547.1499	-5518.2897
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1926
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.5963
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0171
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.6014

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 3d: Zisk ESNS vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA nezamestnaný		.0855 (.041)*
VV Rímskokatolícka cirkev		.007 (.014)
NAR slovenská		.0525 (.026)*
NAR maďarská		-.058 (.034)
NAR rómska		.0170 (.021)
<i>EA nezamestnaný</i>		1.017 (.148)***
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>		.204 (.060)***
<i>NAR slovenská</i>		-.235 (.091)**
<i>NAR maďarská</i>		-.200 (.066)**
<i>NAR rómska</i>		-1.420 (.735)
Konštanta	7.465 (.632)***	3.243 (11.426)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.15053	0.00319
AIC:	16366.21	15480.16
BIC:	16384.16	15557.92
Log pseudolikelihood =	-8180.1074	-7727.0821
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.3689
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9713
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.2594
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9866

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 4a: Zisk MOST-HÍD vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 31-40		.466 (.117)***
EA osoba v domácnosti		.623 (.259)*
EA príjemca kapitálových príjmov		-.604 (1.308)
NAR maďarská		.261 (.026)***
<i>Vek 31-40</i>		-.182 (.143)
<i>EA osoba v domácnosti</i>		6.422 (.930)***
<i>EA príjemca kapitálových príjmov</i>		-7.790 (3.987)
<i>NAR maďarská</i>		.090 (.024)***
Konštanta	5.031 (1.496)***	-5.849 (1.327)***
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.25254	0.00221
AIC:	19549.09	17169.73
BIC:	19567.03	17235.52
Log pseudolikelihood =	-9771.5426	-8573.8641
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.6658
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9921
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.5538
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9971

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 4b: Zisk MOST-HÍD vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 31-40		.471 (.309)
EA osoba v domácnosti		1.282 (.913)
EA príjemca kapitálových príjmov		4.157 (1.299)**
NAR maďarská		.293 (.074)***
<i>Vek 31-40</i>		2.733 (.909)**
<i>EA osoba v domácnosti</i>		47.370 (8.708)***
<i>EA príjemca kapitálových príjmov</i>		-172.194 (35.965)***
<i>NAR maďarská</i>		-.695 (.132)***
Konštanta	20.409 (3.393)***	-41.005 (15.612)**
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.39649	0.11450
AIC:	22413.58	21430.88
BIC:	22431.52	21496.67
Log pseudolikelihood =	-11203.789	-10704.44
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.5134
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.8562
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.2860
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.8595

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 4c: Zisk MOST-HÍD vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 31-40		-.552 (.200)**
EA osoba v domácnosti		-.873 (.492)
EA príjemca kapitálových príjmov		.112 (3.465)
NAR maďarská		.206 (.109)
<i>Vek 31-40</i>		4.170 (2.337)
<i>EA osoba v domácnosti</i>		-14.892 (33.618)
<i>EA príjemca kapitálových príjmov</i>		-276.083 (104.35)**
<i>NAR maďarská</i>		.553 (.343)
Konštanta	10.757 (3.474)	-37.179 (21.263)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.53921	0.48225
AIC:	20872.11	20200.65
BIC:	20890.05	20266.44
Log pseudolikelihood =	-10433.055	-10089.325
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2959
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.3698
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.2089
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.3703

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 5a: Zisk OKS vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci okrem dôchodcov		.0626 (.101)
EA pracujúci dôchodca		.127 (.473)
VZ vysokoškolské magisterské		.137 (.064)*
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		-.293 (.399)
<i>EA pracujúci dôchodca</i>		-10.730 (16.336)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		1.711 (2.330)
Konštanta	2.991 (1.479)*	11.704 (11.282)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.40540	0.35976
AIC:	17445.76	17336.00
BIC:	17463.71	17389.83
Log pseudolikelihood =	-8719.8806	-8658.9997
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1087
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2081
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0403
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2090

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 5b: Zisk OKS vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci okrem dôchodcov		-.028 (.081)
EA pracujúci dôchodca		.0123 (.567)
VZ vysokoškolské magisterské		.136 (.207)
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		.759 (.206)***
<i>EA pracujúci dôchodca</i>		-68.667 (4.718)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		12.401 (.815)***
Konštanta	9.876 (3.923)*	-15.265 (5.745)**
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.68879	0.08541
AIC:	19726.92	19692.53
BIC:	19744.86	19746.36
Log pseudolikelihood =	-9860.4595	-9837.2633
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.6622
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9565
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0073
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9581

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 5c: Zisk OKS vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci okrem dôchodcov		-.0325 (.030)
EA pracujúci dôchodca		.406 (.272)
VZ vysokoškolské magisterské		.0122 (.038)
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		1.134 (.775)
<i>EA pracujúci dôchodca</i>		.910 (30.524)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		-2.446 (4.544)
Konštanta	5.919 (3.440)	-18.917 (16.627)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.75408	0.68960
AIC:	18008.27	18003.63
BIC:	18026.21	18057.47
Log pseudolikelihood =	-9001.1352	-8992.8174
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2115
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2786
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0048
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2789

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 5d: Zisk OKS vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci okrem dôchodcov		.997 (.719)
EA pracujúci dôchodca		.263 (.674)
VZ vysokoškolské magisterské		.377 (.206)
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		18.138 (3.354)***
<i>EA pracujúci dôchodca</i>		-32.991 (3.874)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		3.537 (.382)***
Konštanta	13.835 (3.267)***	-21.365 (10.318)*
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.53182	0.08782
AIC:	20598.93	20399.82
BIC:	20616.88	20453.66
Log pseudolikelihood =	-10296.465	-10190.912
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.5193
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9177
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0634
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9206

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 6a: Zisk SaS vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA príjemca kapitálových príjmov		-.840 (.244)***
VV bez vyznania		.0674 (.021)**
VZ s maturitou		.0780 (.028)**
VZ vysokoškolské magisterské		.202 (.0465)***
<i>EA príjemca kapitálových príjmov</i>		-21.060 (5.964)***
<i>VV bez vyznania</i>		.0925 (.042)*
<i>VZ s maturitou</i>		.128 (.165)
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		.276 (.144)

Konštanta	5.962 (.966)***	-4.572 (2.764)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.29530	0.04062
AIC:	16364.11	15768.23
BIC:	16382.06	15834.03
Log pseudolikelihood =	-8179.0564	-7873.1157
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.4004
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9109
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1837
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9175

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 6b: Zisk SaS vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA príjemca kapitálových príjmov		.718 (2.226)
VV bez vyznania		.0702 (.069)
VZ vysokoškolské magisterské		.0818 (.120)
<i>EA príjemca kapitálových príjmov</i>		-231.066 (45.861)***
<i>VV bez vyznania</i>		2.080 (.477)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		.173 (.802)
Konštanta	14.896 (4.581)**	2.391 (6.181)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.69931	0.34547
AIC:	20490.64	20456.94
BIC:	20508.58	20510.77
Log pseudolikelihood =	-10242.32	-10219.471
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.5459
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.7744
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0115
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.7757

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 6c: Zisk SaS vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA príjemca kapitálových príjmov		-8.637 (2.832)**
EA nezamestnaný		-.224 (.131)
VV bez vyznania		-.169 (.062)**
VZ vysokoškolské magisterské		.606 (.184)**
<i>EA príjemca kapitálových príjmov</i>		52.619 (15.532)***
<i>EA nezamestnaný</i>		-.253 (.139)
<i>VV bez vyznania</i>		-1.404 (.131)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		1.988 (.213)***
Konštanta	18.756 (1.671)***	14.596 (2.648)***
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.16856	0.01168
AIC:	21673.31	21352.51
BIC:	21691.25	21418.31
Log pseudolikelihood =	-10833.655	-10665.256
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2448
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9321
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1023
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9477

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 7a: Zisk SDKÚ vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
VV Rímskokatolícka cirkev		.103 (.049)*
VZ vysokoškolské doktorské		1.909 (.665)**
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>		-.401 (.394)
<i>VZ vysokoškolské doktorské</i>		5.522 (3.702)
Konštanta	18.333 (3.730)***	34.908 (24.981)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.51083	0.45989
AIC:	21620.63	21489.16
BIC:	21638.57	21531.03
Log pseudolikelihood =	-10807.313	-10737.579
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1360
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2215
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0460
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2221

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 7b: Zisk SDKÚ-DS vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci dôchodca		3.892 (1.133)***
VV Rímskokatolícka cirkev		.133 (.0614)*
<i>EA pracujúci dôchodca</i>		-1.448 (5.269)
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>		.268 (.297)
Konštanta	22.048 (2.773)***	-9.279 (17.334)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.25849	0.20662
AIC:	23070.35	22861.68
BIC:	23088.3	22903.55
Log pseudolikelihood =	-11532.177	-11423.842
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1314
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.3032
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0706
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.3057

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 7c: Zisk SDKÚ-DS vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
Vek 41-50		.390 (.219)
EA pracujúci okrem dôchodcov		-.203 (.114)
VV Rímskokatolícka cirkev		.066 (.039)
VZ bez maturity		-.2577 (.093)**
<i>Vek 41-50</i>		-10.730 (7.600)
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>		-.109 (.824)
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>		.670 (.679)
<i>VZ bez maturity</i>		-1.282 (.591)*
Konštanta	22.301 (2.385)***	193.932 (99.027)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.26955	0.06989
AIC:	22023.35	21917.9
BIC:	22041.3	21983.7
Log pseudolikelihood =	-11008.676	-10947.951
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2434
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.7960
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0365
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.8038

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 7d: Zisk SDKÚ-DS vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
EA pracujúci dôchodca		.0847 (.139)
EA dôchodca		-.006 (.007)
VV Rímskokatolícka cirkev		.002 (.004)
VZ bez maturity		.0578 (.050)
VZ vysokoškolské magisterské		.087 (.072)
VZ vysokoškolské doktorské		.156 (.069)*
<i>EA pracujúci dôchodca</i>		5.053 (.226)***
<i>EA dôchodca</i>		.229 (.029)***
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>		-.065 (.009)***
<i>VZ bez maturity</i>		.130 (.0545)*
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		.371 (.130)**
<i>VZ vysokoškolské doktorské</i>		5.345 (.531)***
Konštanta	2.010 (1.722)	-19.705 (1.930)***
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.64364	0.00000
AIC:	15502.78	15450.08
BIC:	15520.72	15539.8
Log pseudolikelihood =	-7748.3892	-7710.0392
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.6466
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9979
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0084
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 8a: Zisk SMER-SD vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
Vek 41-50		-1.070 (.694)	-1.077 (.700)
Vek 51-60		-.666 (.666)	-.674 (.672)
Vek 61+		-.132 (.119)	-.132 (.120)
EA pracujúci okrem dôchodcov		.269 (.213)	.273 (.218)
EA osoba na rodičovskej dovolenke		-.996 (.520)	-.994 (.520)
EA nezamestnaný		-.242 (.286)	-.239 (.289)
VZ bez maturity		-.147 (.136)	-.150 (.138)
<i>Vek 41-50</i>			-56.087 (1.335)***
<i>Vek 51-60</i>			19.014 (.630)***
<i>Vek 61+</i>			8.054 (.464)***
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>			7.018 (.566)***
<i>EA osoba na rodičovskej dovolenke</i>			17.490 (3.114)***
<i>EA nezamestnaný</i>			7.142 (.705)***
<i>VZ bez maturity</i>			2.163 (.233)***
Konštanta	22.998 (2.764)***	48.624 (24.843)	-65.205 (17.891)***
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.26107	0.30621	0.00000
AIC:	23013.36	22885.84	22851.16
BIC:	23031.3	22945.65	22952.84
Log pseudolikelihood =	-11503.678	-11432.918	-11408.58
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		-0.0142	0.2983
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		-0.1870	0.9899
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0478	0.0504
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		-0.1895	1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 8b: Zisk SMER-SD vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
Vek 41-50		-1.143 (.645)	-1.156 (.652)
Vek 51-60		-1.167 (.570)*	-1.182 (.580)*
Vek 61+		.097 (.188)	.097 (.189)
EA pracujúci okrem dôchodcov		.302 (.207)	.310 (.205)
EA osoba na rodičovskej dovolenke		-.723 (.808)	-.717 (.803)
EA nezamestnaný		-.660 (.318)*	-.654 (.315)*
VZ bez maturity		.020 (.162)	.0162 (.164)
<i>Vek 41-50</i>			-33.411 (1.438)***
<i>Vek 51-60</i>			8.184 (.591)***
<i>Vek 61+</i>			8.529 (.485)***
<i>EA pracujúci okrem dôchodcov</i>			6.266 (.613)***
<i>EA osoba na rodičovskej dovolenke</i>			39.261 (2.988)***
<i>EA nezamestnaný</i>			8.474 (.767)***
<i>VZ bez maturity</i>			1.353 (.263)***
Konštanta	24.930 (1.951)***	49.847 (26.777)	-229.953 (16.444)***
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.13621	0.17512	0.00000
AIC:	23300.31	23062.31	23033.42
BIC:	23318.26	23122.12	23135.1
Log pseudolikelihood =	-11647.156	-11521.153	-11499.708
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0400	0.2103
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		-0.2268	0.9784
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0833	0.0858
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		-0.2343	1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 8c: Zisk SMER-SD vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
Vek 61+		.445 (.197)*	.452 (.198)*
Pohlavie žena		-.498 (.181)**	-.499 (.184)**
VZ učňovské bez maturity		.413 (.141)**	.404 (.137)**
RS ovdovení		-.285 (.496)	-.289 (.501)
<i>Vek 61+</i>			1.743 (.886)*
<i>Pohlavie žena</i>			-3.608 (2.202)
<i>VZ učňovské bez maturity</i>			-.663 (.580)
<i>RS ovdovení</i>			2.581 (.676)***
Konštanta	27.062 (1.616)***	41.949 (11.422)***	175.055 (114.722)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.08608	0.07780	0.01219
AIC:	23667.47	23604.36	23598.41
BIC:	23685.41	23646.23	23664.21
Log pseudolikelihood =	-11830.734	-11795.181	-11788.206
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0325	0.0967
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.1216	0.8391
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0237	0.0237
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.1256	0.8721

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 8d: Zisk SMER-SD vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
Pohlavie žena		-.685 (.191)***	-.683 (.191)***
EA dôchodca		.219 (.093)*	.220 (.093)*
VZ učňovské bez maturity		.253 (.104)*	.251 (.104)*
<i>Pohlavie žena</i>			1.702 (3.280)
<i>EA dôchodca</i>			2.888 (1.115)**
<i>VZ učňovské bez maturity</i>			-1.404 (1.136)
Konštanta	18.354 (1.914)***	45.754 (10.563)***	-82.693 (169.883)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.21878	0.20678	0.09469
AIC:	21536.14	21435.03	21433.85
BIC:	21554.08	21470.92	21487.69
Log pseudolikelihood =	-10765.069	-10711.513	-10707.927
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0503	0.1679
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.1015	0.6318
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0358	0.0358
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.1024	0.6399

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 9a: Zisk SMK-MKP vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
SODB_2011_NAR_maďarská		.907 (.054)***	.907 (.054)***
<i>SODB_2011_NAR_maďarská_mean</i>			.010 (.147)

Konštanta	11.871 (4.123)**	3.970 (2.730)	3.857 (4.051)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.24747	0.44060	0.44055
AIC:	25560.39	20670.33	20672.33
BIC:	25578.34	20694.25	20702.23
Log pseudolikelihood =	-12777.196	-10331.164	-10331.163
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.7479	0.7479
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.5541	0.5542
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.8126	0.8126
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.5511	0.5512

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 9b: Zisk SMK-MKP vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
SODB_2011_NAR_maďarská		.655 (.045)***	.655 (.045)***
SODB_2011_NAR_maďarská_mean			-.059 (.159)

Konštanta	9.604 (3.717)**	3.898 (3.240)	4.584 (4.796)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.33574	0.65634	0.65514
AIC:	23709.25	19029.92	19031.87
BIC:	23727.19	19053.84	19061.78
Log pseudolikelihood =	-11851.623	-9510.9588	-9510.9375
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.6111	0.6125
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2440	0.2480
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.7988	0.7988
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2398	0.2438

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 9c: Zisk SMK-MKP vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
SODB_2011_NAR_maďarská		.616 (.046)	.616 (.046)***
SODB_2011_NAR_maďarská_mean			-.107 (.209)

Konštanta	10.011 (4.444)*	4.645 (4.191)	5.891 (6.268)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.44355	0.76494	0.76308
AIC:	23430.67	19040.64	19042.56
BIC:	23448.62	19064.56	19072.46
Log pseudolikelihood =	-11712.335	-9516.3188	-9516.2775
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.4744	0.4785
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.0967	0.1060
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.7780	0.7780
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.0935	0.1028

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 9d: Zisk SMK-MKP vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
SODB_2011_NAR_maďarská		.631 (.057)***	.631 (.057)***
SODB_2011_NAR_maďarská_mean			-.063 (.142)

Konšanta	8.501 (3.257)**	3.006 (2.740)	3.736 (4.064)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.29389	0.59260	0.59057
AIC:	23499.23	18863.78	18865.71
BIC:	23517.18	18887.71	18895.62
Log pseudolikelihood =	-11746.616	-9427.8898	-9427.8563
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.6460	0.6477
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2907	0.2966
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.7957	0.7957
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2861	0.2921

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 10a: Zisk SNS vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
Pohlavie muž		.469 (.200)*	.470 (.199)*
EA dôchodca		.041 (.095)	.041 (.095)
VV Rímskokatolícka cirkev		-.008 (.043)	-.008 (.043)
2011 VZ základné		.053 (.164)	.055 (.164)
2011 VZ bez maturity		-.037 (.127)	-.038 (.127)
2011 NAR slovenská		.094 (.043)*	.095 (.043)*
2011 NAR maďarská		-.198 (.132)	-.198 (.132)
<i>Pohlavie muž</i>			-58.103 (3.239)***
<i>EA dôchodca</i>			-1.845 (.433)***
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			1.287 (.048)***
<i>2011 VZ základné</i>			3.759 (.489)***
<i>2011 VZ bez maturity</i>			3.131 (.524)***
<i>2011 NAR slovenská</i>			.0562 (.248)
<i>2011 NAR maďarská</i>			-2.010 (.184)***
Konštanta	18.178 (4.581)***	-10.287 10.619	2615.86 (177.463)***
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.52194	0.59927	0.00000
AIC:	22693.56	21957.19	21912.8
BIC:	22711.5	22017.01	22014.48
Log pseudolikelihood =	-11343.778	-10968.596	-10939.398
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0777	0.6314
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		-0.0580	0.9973
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.2269	0.2290
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		-0.0590	1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 10b: Zisk SNS vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
VZ bez maturity		.102 (.035)**	.102 (.035)**
NAR slovenská		.062 (.027)*	.062 (.027)*
NAR maďarská		-.113 (.074)	-.114 (.075)
<i>VZ bez maturity</i>			.128 (.193)
<i>NAR slovenská</i>			.431 (.214)*
<i>NAR maďarská</i>			.700 (.363)
Konštanta	7.416 (2.020)***	-.500 (3.328)	-49.307 (27.484)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.36321	0.46774	0.31610
AIC:	19790.09	19127.45	19128.33
BIC:	19808.04	19163.34	19182.16
Log pseudolikelihood =	-9892.0456	-9557.7242	-9555.1642
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0491	0.2600
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		-0.2217	0.3550
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.2052	0.2052
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		-0.2245	0.3560

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 10c: Zisk SNS vo voľbách do OSK 2013 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
VZ bez maturity		.069 (.030)*	.0684 (.0299)*
VV Rímskokatolícka cirkev		.008 (.008)	.008 (.008)
NAR maďarská		-.089 (.021)***	-.0887 (.021)***
<i>VZ bez maturity</i>			.0837 (.0714)
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			.108 (.039)**
<i>NAR maďarská</i>			-.0496 (.055)
Konštanta	5.187 (.634)***	2.808 (1.269)*	-7.493 (3.995)
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.10033	0.08344	0.04151
AIC:	17716.4	17385.57	17385.89
BIC:	17734.34	17421.46	17439.72
Log pseudolikelihood =	-8855.198	-8686.787	-8683.9436
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1247	0.1630
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.2666	0.6357
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1083	0.1083
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.2720	0.6537

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 10d: Zisk SNS vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	prvá úroveň	plný model
VZ bez maturity		.159 (.026)***	.158 (.026)***
VV Rímskokatolícka cirkev		-.023 (.018)	-.023 (.018)
NAR maďarská		-.082 (.010)***	-.0818 (.010)***
<i>VZ bez maturity</i>			1.012 (.299)***
<i>VV Rímskokatolícka cirkev</i>			.495 (.235)*
<i>NAR maďarská</i>			-.269 (.263)
Konštanta	10.443 (3.327)**	6.554 (2.636)*	-69.271 (24.790)**
Počet pozorovaní=	2926	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.65380	0.66242	0.50646
AIC:	19225.4	19023.44	19024.26
BIC:	19243.34	19059.33	19078.1
Log pseudolikelihood =	-9609.7004	-9505.72	-9503.1324
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.0449	0.3467
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.0324	0.4931
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0687	0.0687
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.0323	0.4939

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 11a: Účasť vo voľbách do OSK 2005 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
VZ bez maturity		-.235 (.115)*
VZ s maturitou		-.422 (.057) ***
VZ vysokoškolské magisterské		-.260 (.080) **
Vek 22-30		.480 (.153) **
Vek 41-50		-.148 (.185)
Vek 61+		.502 (.109) ***
<i>VZ bez maturity</i>		.926 (1.700)
<i>VZ s maturitou</i>		-2.160 (1.071)*
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		2.744 (1.966)
<i>Vek 22-30</i>		10.504 (4.539) *
<i>Vek 41-50</i>		1.063 (4.110)
<i>Vek 61+</i>		2.338 (1.659)
Konštanta	17.854 (1.700)***	-179.965 (129.774)
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.27998	0.08590
AIC:	19892.72	19692.78
BIC:	19910.66	19782.5
Log pseudolikelihood =	-9943.3592	-9831.3876
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.2676
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.7684
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0701
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.7753

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 11b: Účasť vo voľbách do OSK 2009 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
VZ bez maturity		-.094 (.153)
VZ s maturitou		-.356 (.091)***
VZ vysokoškolské magisterské		-.159 (.153)
Vek 22-30		.234 (.270)
Vek 41-50		-.076 (.142)
Vek 61+		.432 (.140)**
<i>VZ bez maturity</i>		-1.728 (.341)***
<i>VZ s maturitou</i>		-2.692 (.235)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		-2.631 (.292)***
<i>Vek 22-30</i>		-8.464 (.161)***
<i>Vek 41-50</i>		1.057 (.604)
<i>Vek 61+</i>		-.854 (.181)***
Konštanta	22.908 (1.014)***	310.201 (7.168)***
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.10680	0.000
AIC:	20262.11	20015.33
BIC:	20280.05	20105.05
Log pseudolikelihood =	-10128.054	-9992.665
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.177
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.971
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.078
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 11c: Účasť vo voľbách do OSK 2013- hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
VZ bez maturity		.0073 (.131)
VZ s maturitou		-.139 (.087)
VZ vysokoškolské magisterské		-.011 (.1689)
Vek 22-30		.004 (.207)
Vek 41-50		.056 (.166)
Vek 61+		.343 (.146)*
<i>VZ bez maturity</i>		-1.638 (.152)***
<i>VZ s maturitou</i>		-3.111 (.123)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		-2.083 (.185)***
<i>Vek 22-30</i>		-12.235 (.309)***
<i>Vek 41-50</i>		.887 (.601)
<i>Vek 61+</i>		-1.744 (.156)***
Konštanta	20.041 (.971)***	370.835 (8.712)***
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.12608	0.00000
AIC:	19473.08	19308.92
BIC:	19491.02	19398.64
Log pseudolikelihood =	-9733.538	-9639.461
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.1715
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9756
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.0520
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		1.0000

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Tabuľka 11d: Účasť vo voľbách do OSK 2017 - hierarchický regresný model

názov premennej	nulový model	hlavný model
VZ bez maturity		.009 (.138)
VZ s maturitou		.121 (.119)
VZ vysokoškolské magisterské		.375 (.198)
Vek 22-30		-.205 (.224)
Vek 41-50		-.042 (.230)
Vek 61+		.315 (.118)**
<i>VZ bez maturity</i>		-3.804 (.605)***
<i>VZ s maturitou</i>		-6.061 (.356)***
<i>VZ vysokoškolské magisterské</i>		-6.040 (.672)***
<i>Vek 22-30</i>		-24.144 (1.455)***
<i>Vek 41-50</i>		7.298 (1.180)***
<i>Vek 61+</i>		-3.788 (.508)***
Konštanta	29.848 (1.799)***	688.238 (42.703)***
Počet pozorovaní=	2926	2926
Počet skupín druhej úrovne (kraje)=	8	8
Vnútroskupinová korelácia (ICC)=	0.32581	0.00955
AIC:	19592.71	19067.67
BIC:	19610.65	19157.39
Log pseudolikelihood =	-9793.353	-9518.833
Snijders/Bosker R-squared Level 1:		0.4301
Snijders/Bosker R-squared Level 2:		0.9769
Bryk/Raudenbush R-squared Level 1:		0.1627
Bryk/Raudenbush R-squared Level 2:		0.9833

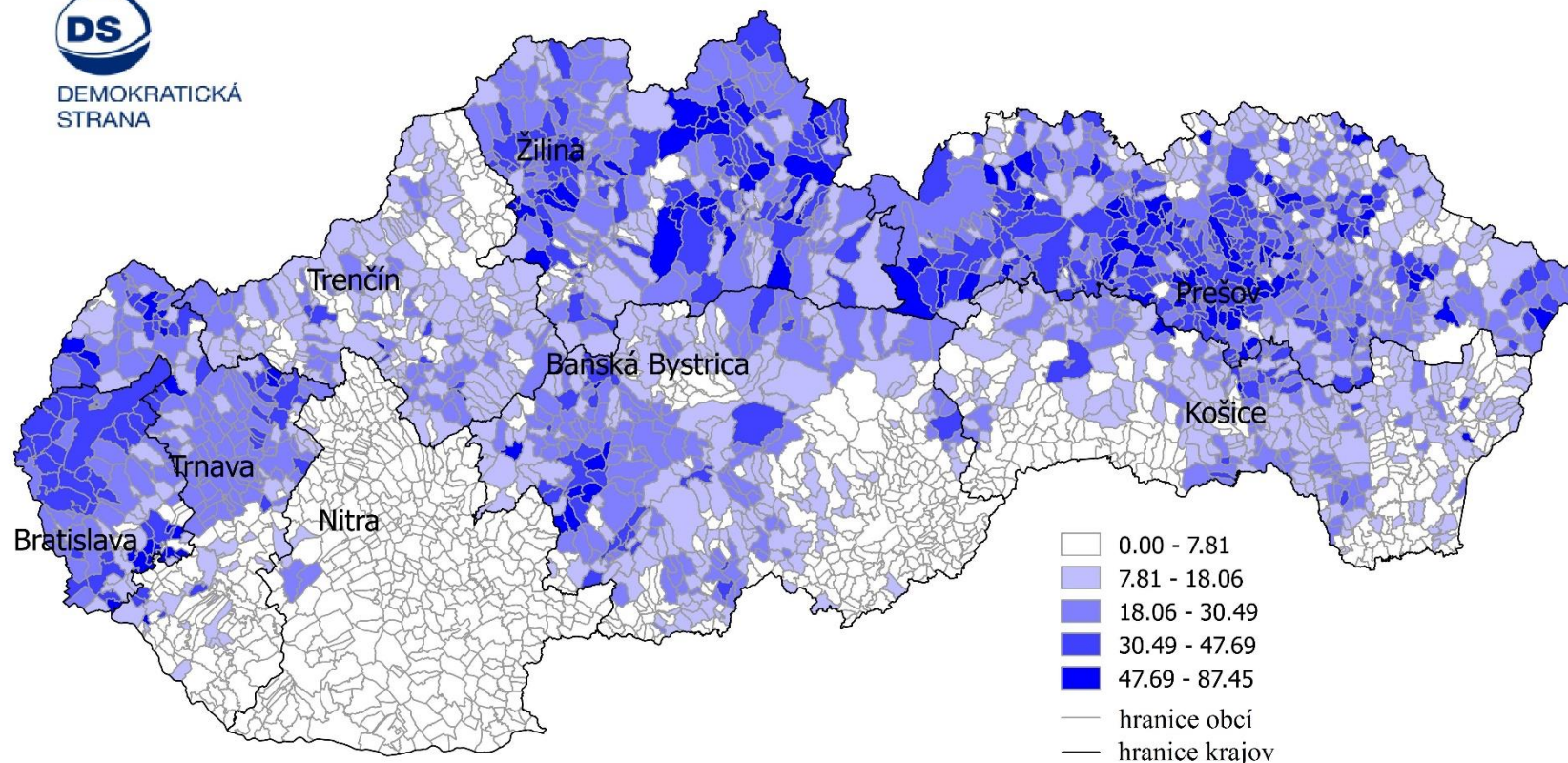
*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Poznámka: premenné uvedené kurzívou sú agregované na úrovni skupín druhej úrovne (krajov).

Príloha č. 2. – mapy volebnej podpory politických strán

Nasledujúca časť práce je príloha k analýze—mapy volebnej podpory (Zdroj dát: Štatistický úrad Slovenskej republiky, vlastné spracovanie autora, vlastný výpočet autora)

Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2005 pre politickú stranu:

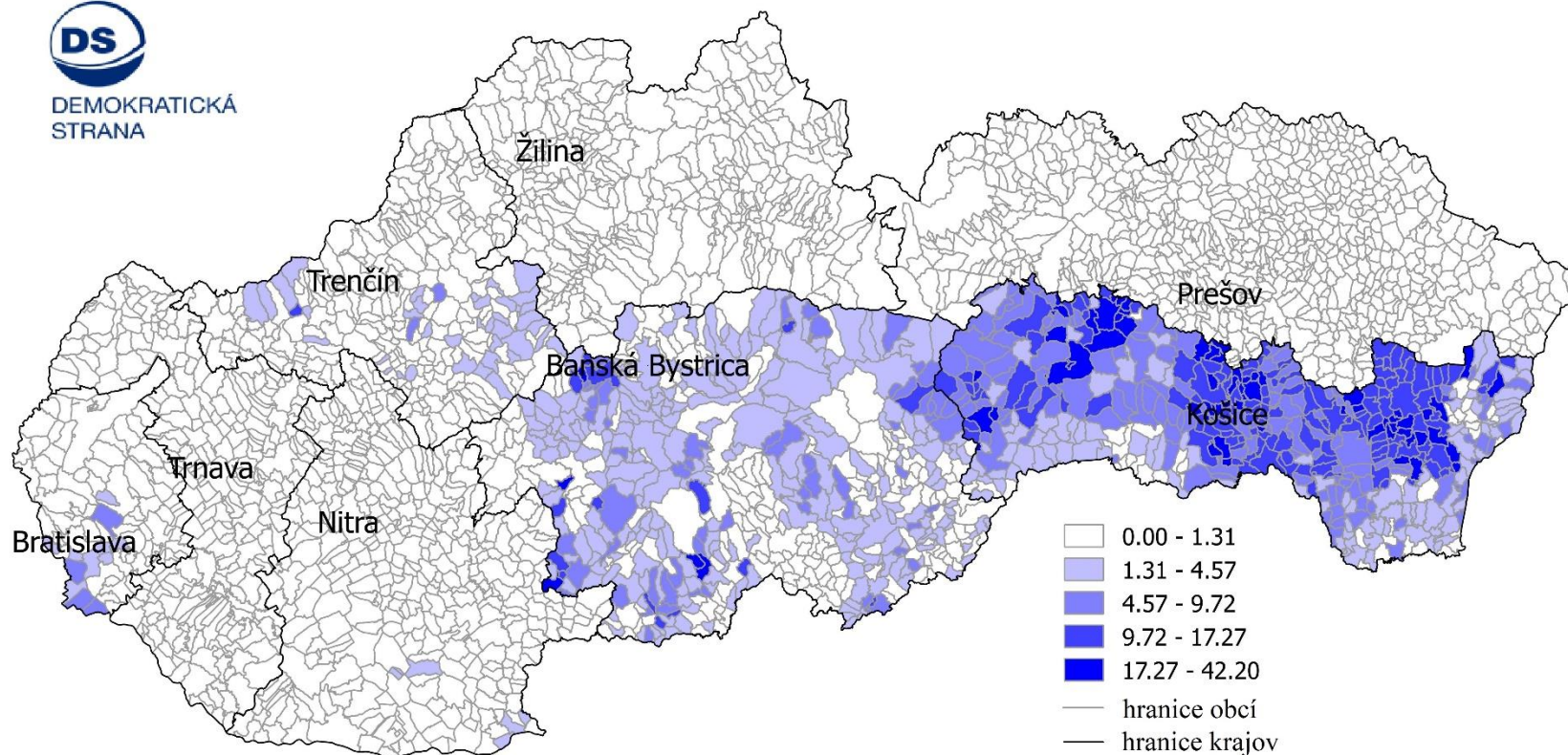
- 0.00 - 7.81
- 7.81 - 18.06
- 18.06 - 30.49
- 30.49 - 47.69
- 47.69 - 87.45
- hranice obcí
- hranice krajov

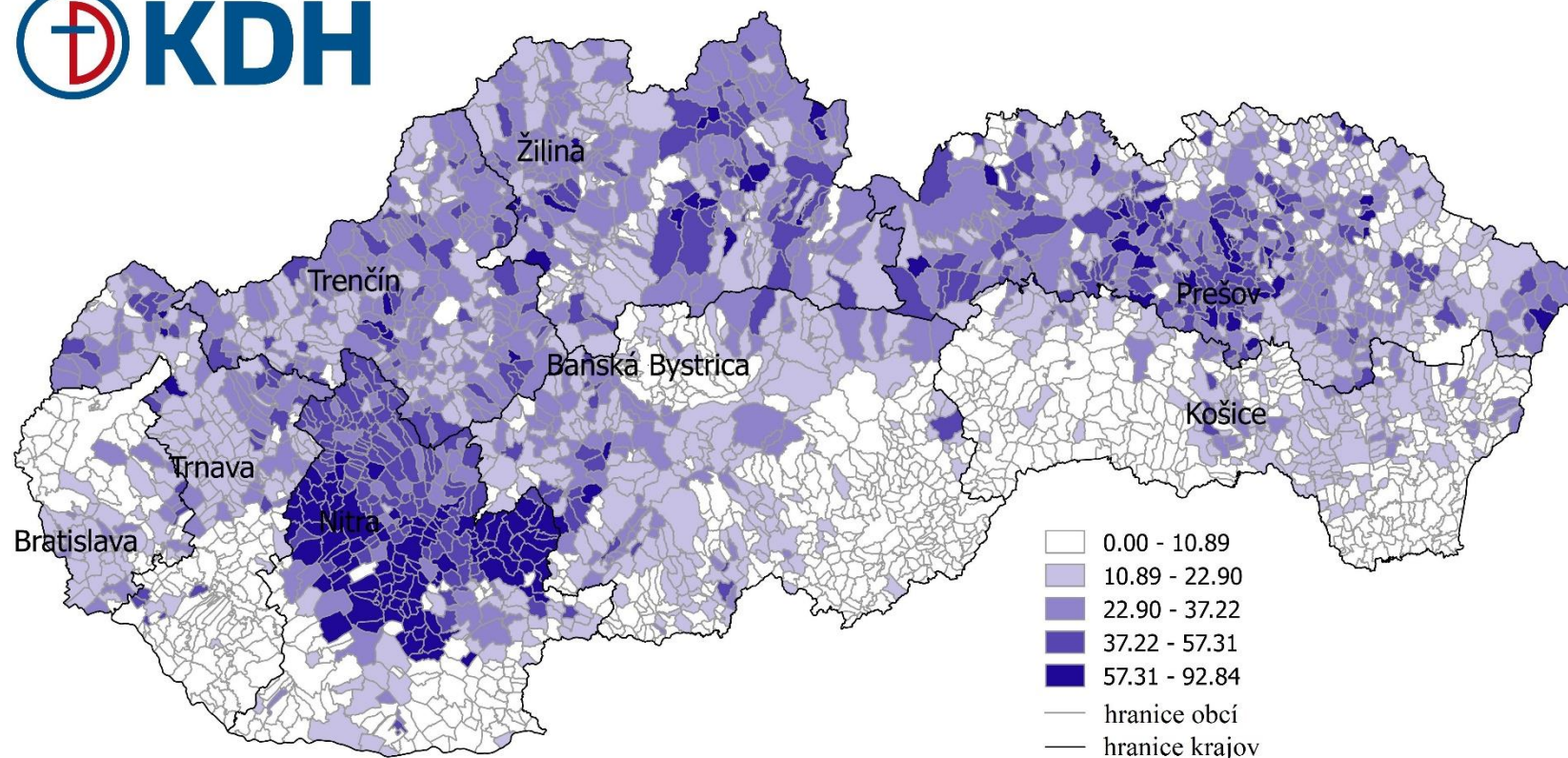
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2009 pre politickú stranu:

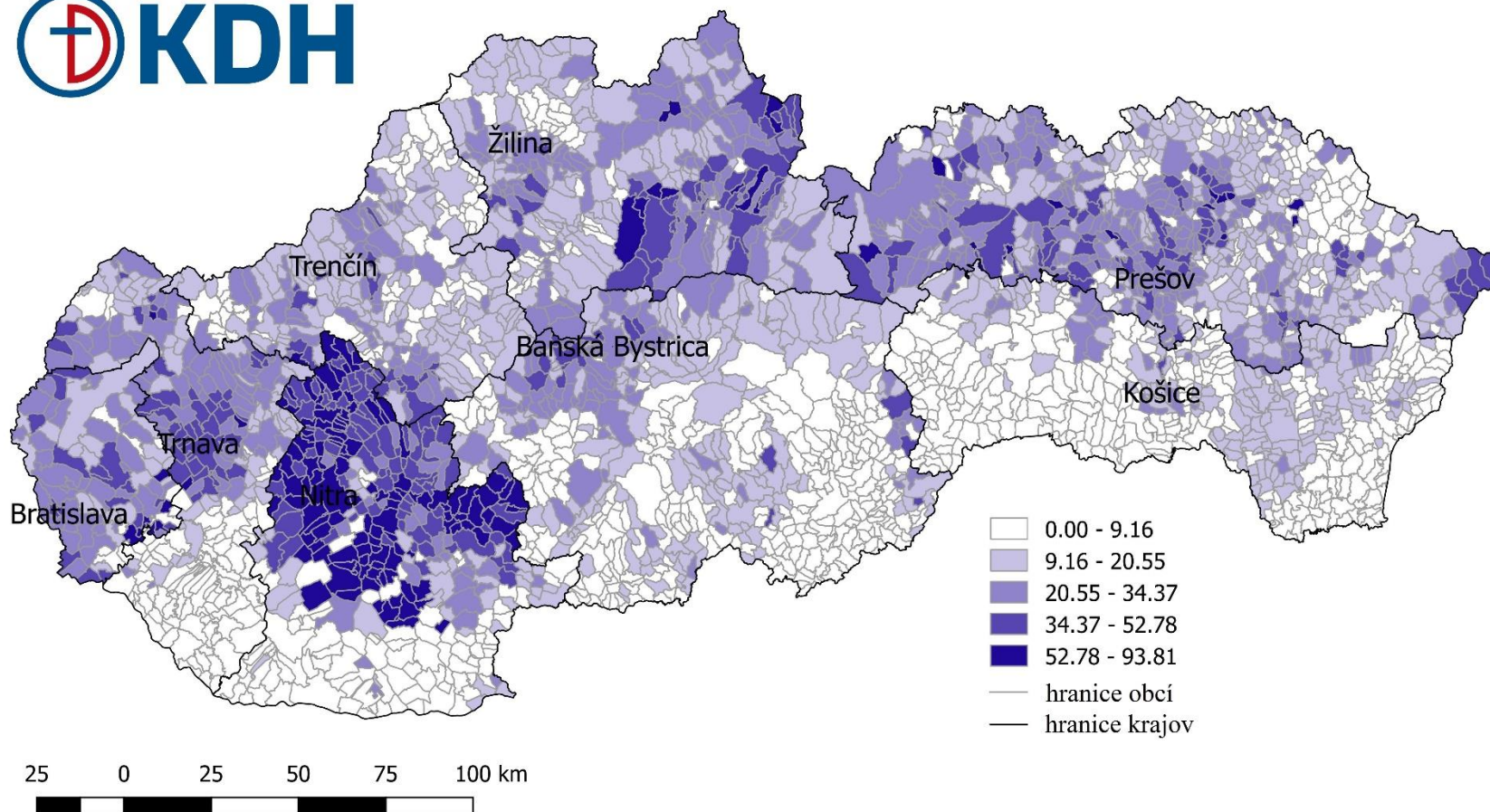
DEMOKRATICKÁ
STRANA

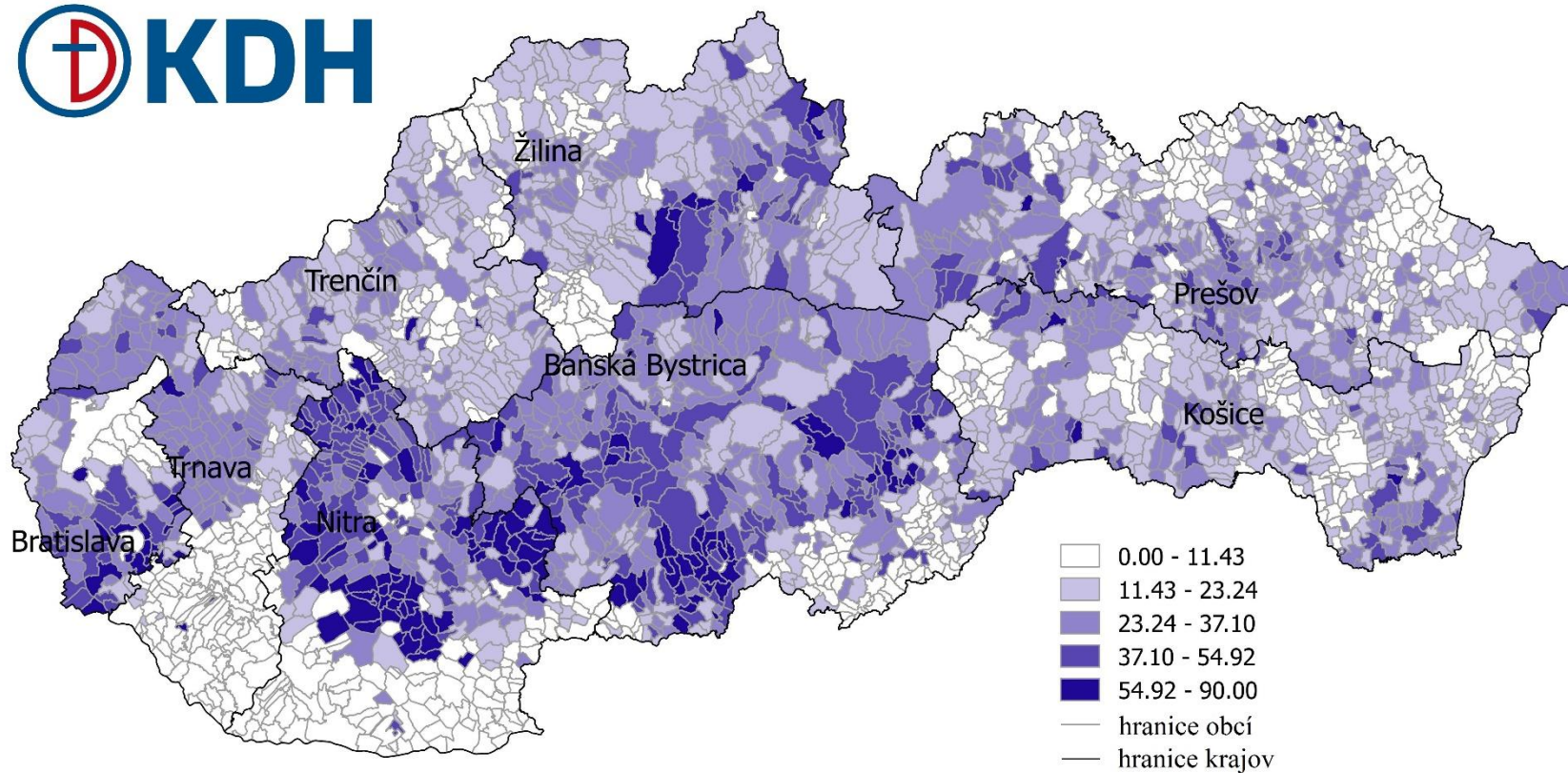
Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2005 pre
politickú stranu:

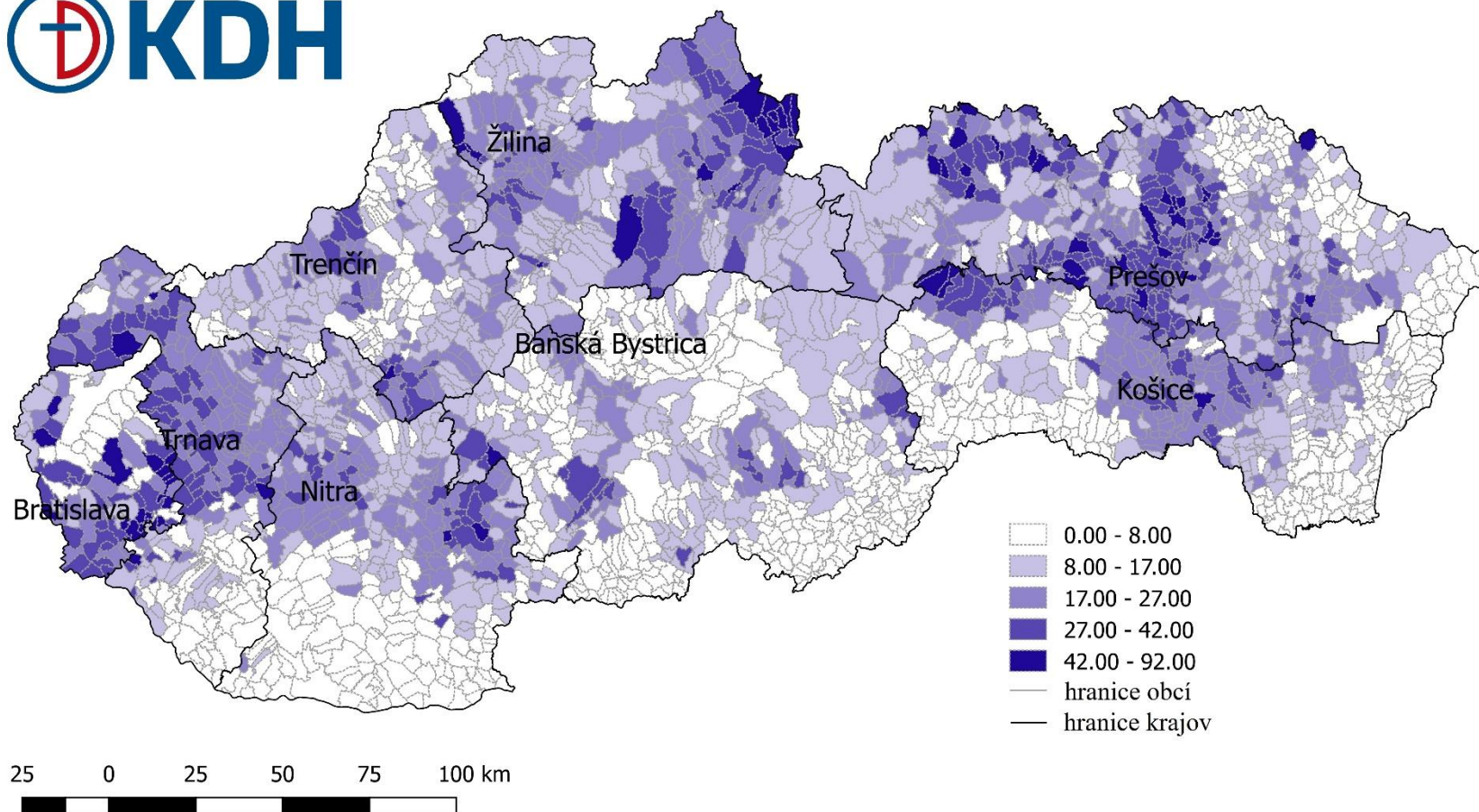
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2009 pre
politickú stranu:**

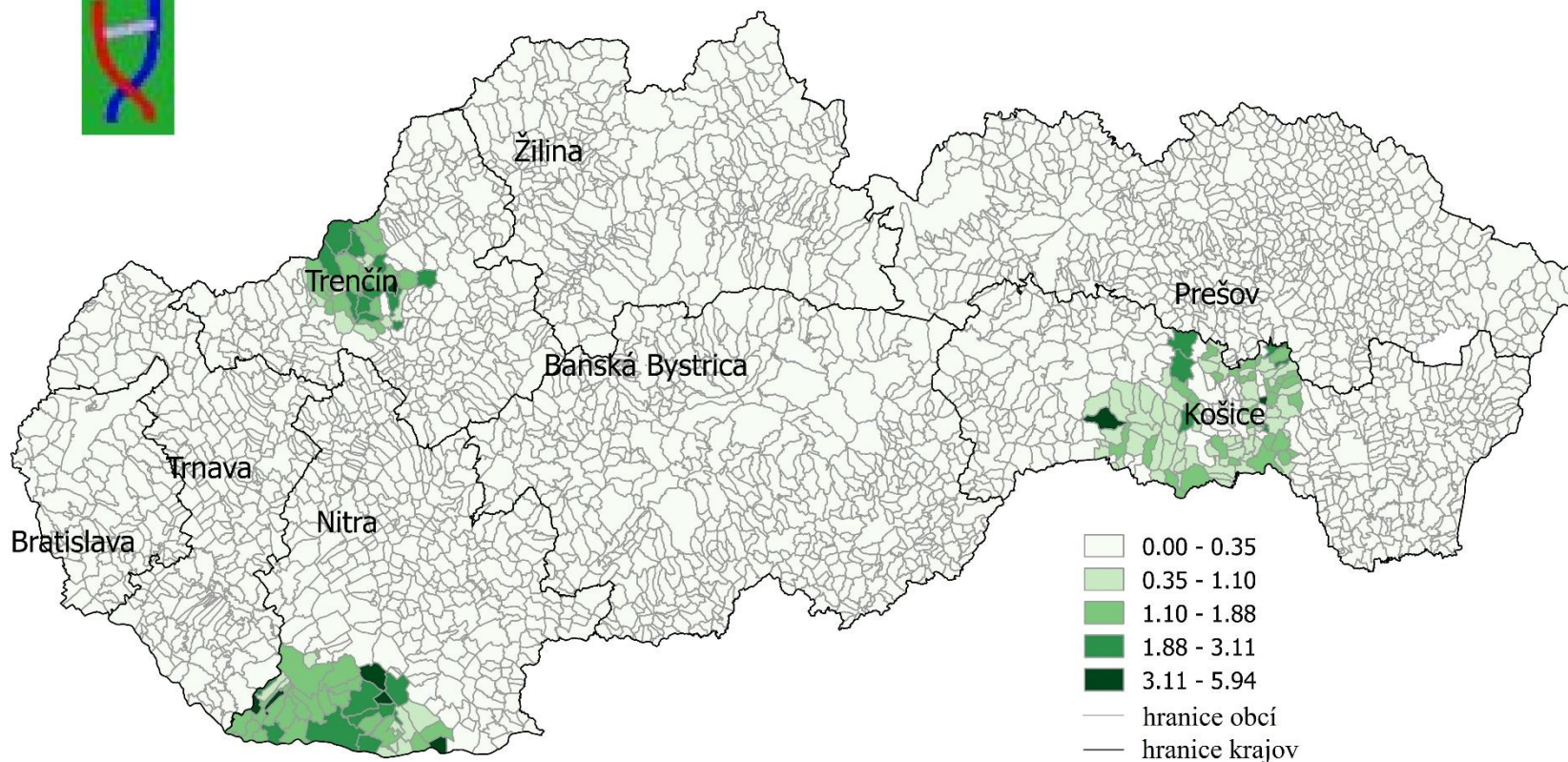
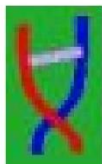
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2013 pre
politickú stranu:**

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2017 pre
politickú stranu:**

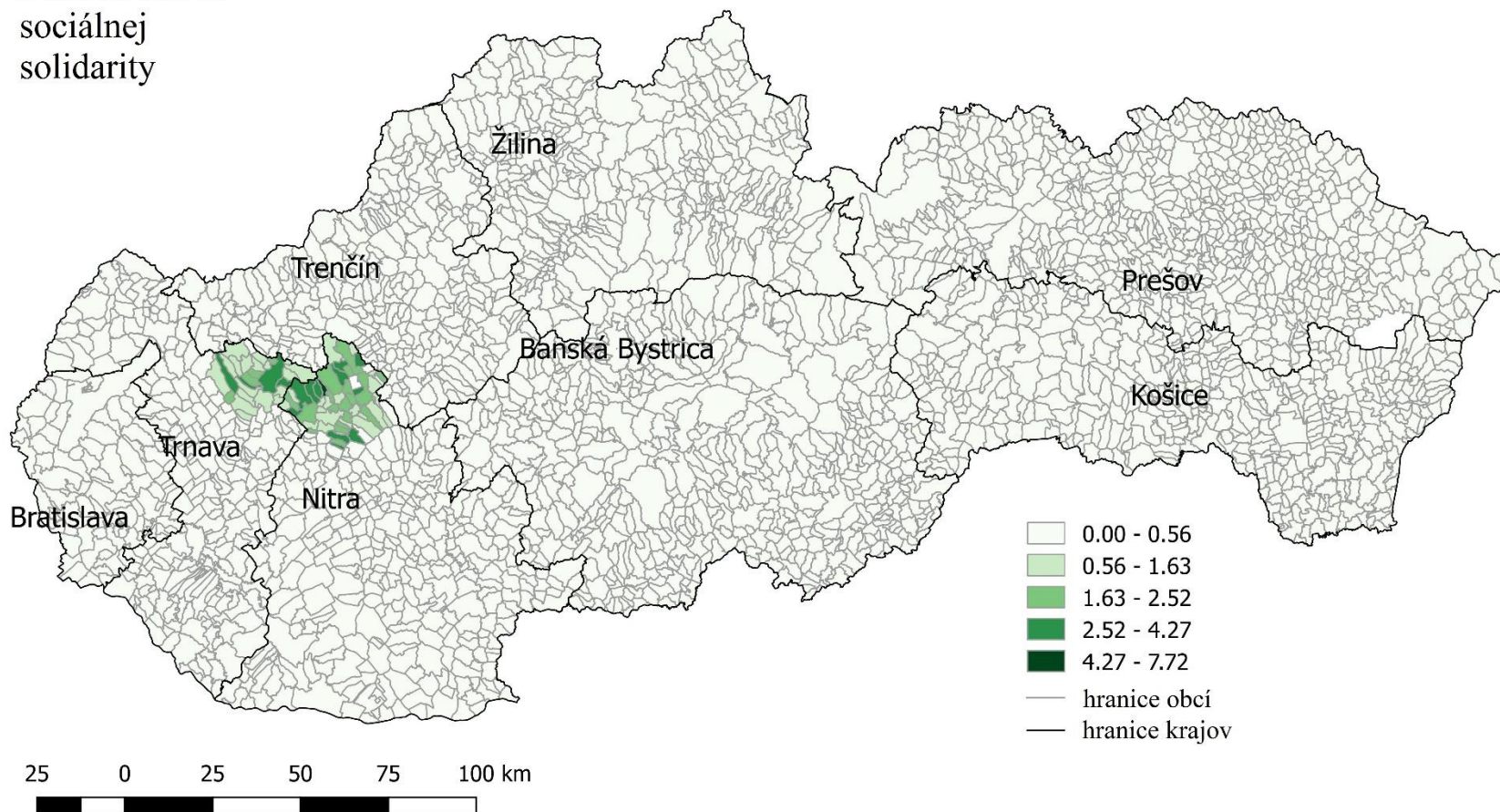

Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2005 pre politickú stranu:

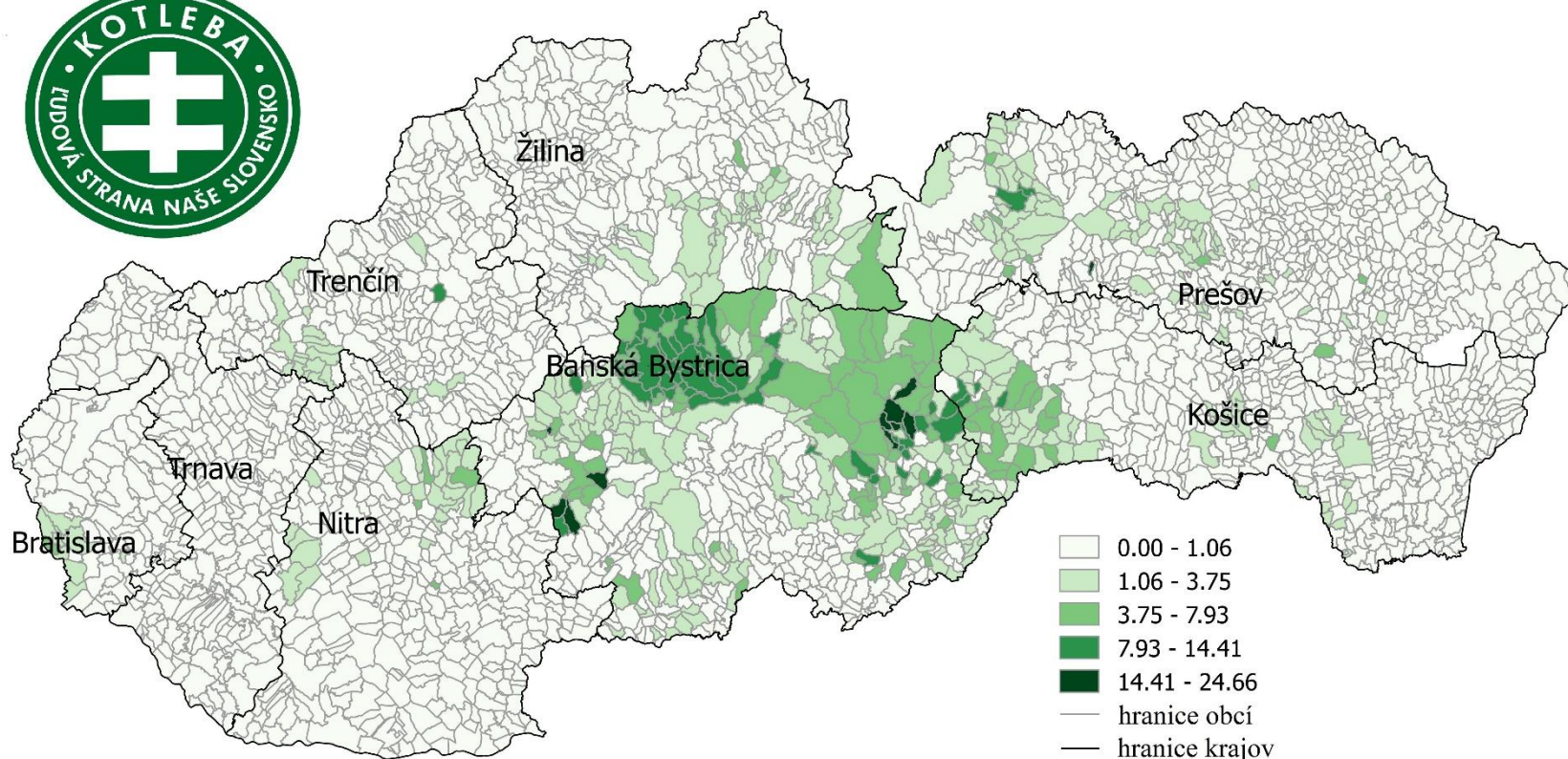

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2009 pre
politickú stranu:**

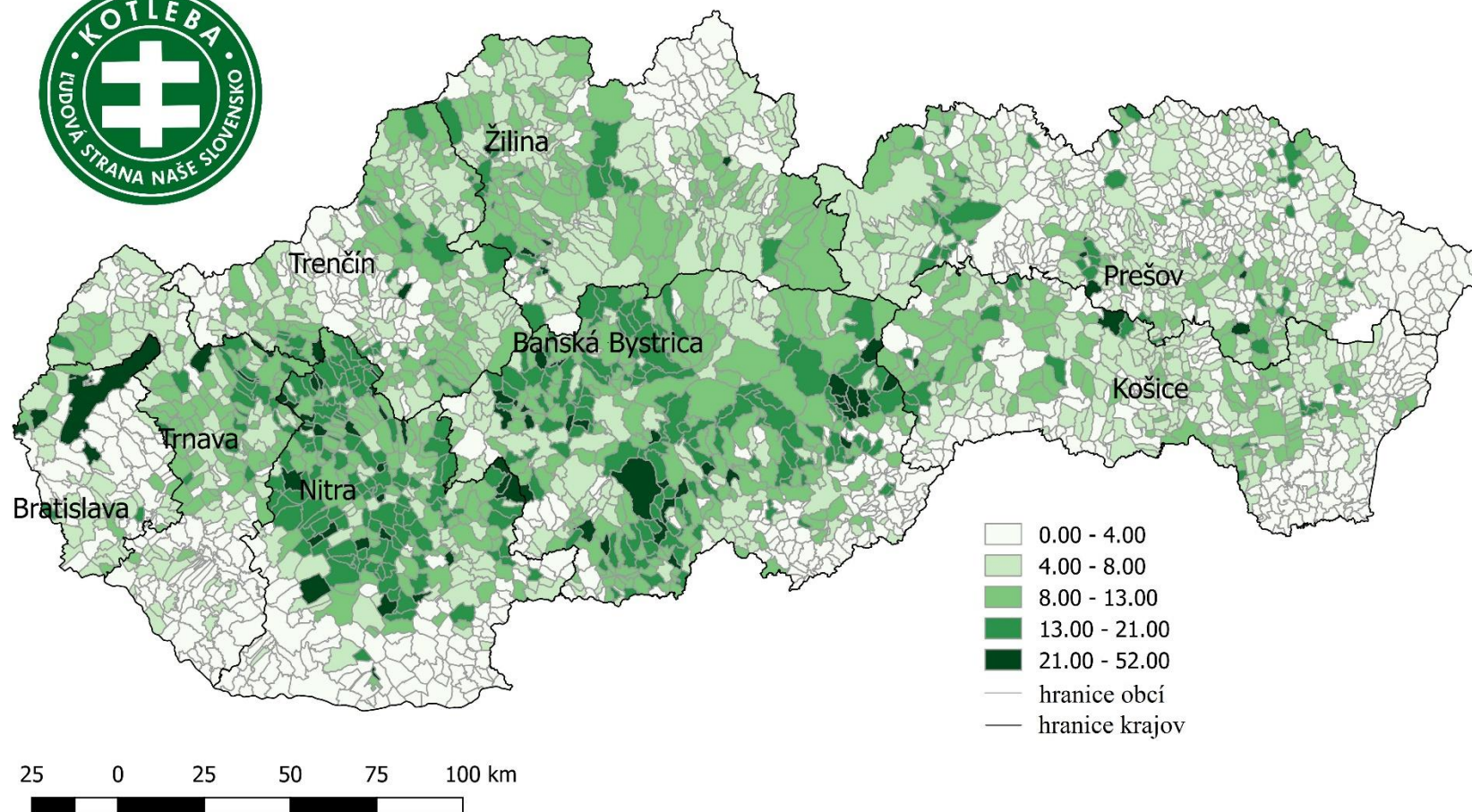
Ľudová strana
sociálnej
solidarity

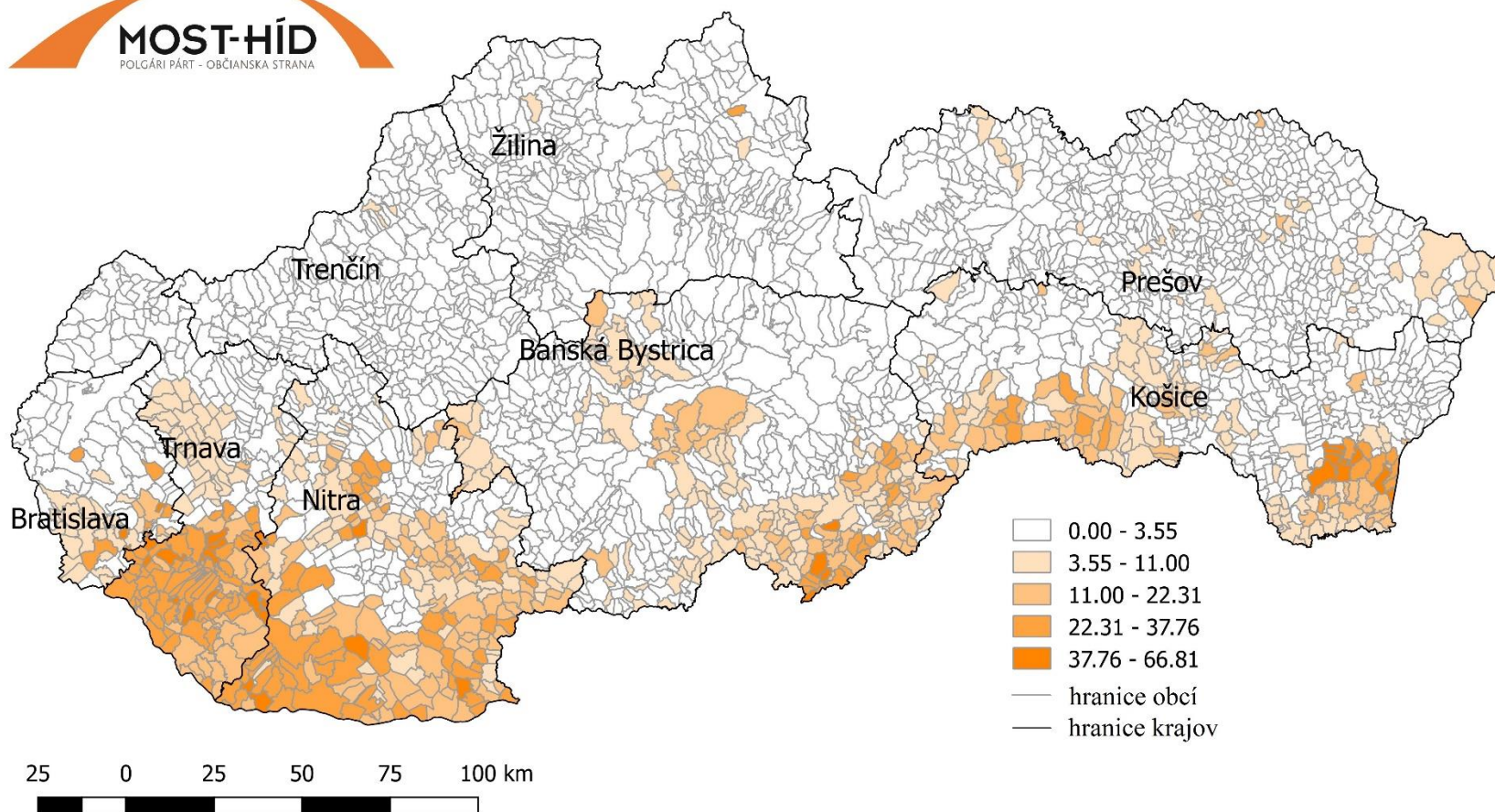
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2013 pre
politickú stranu:**

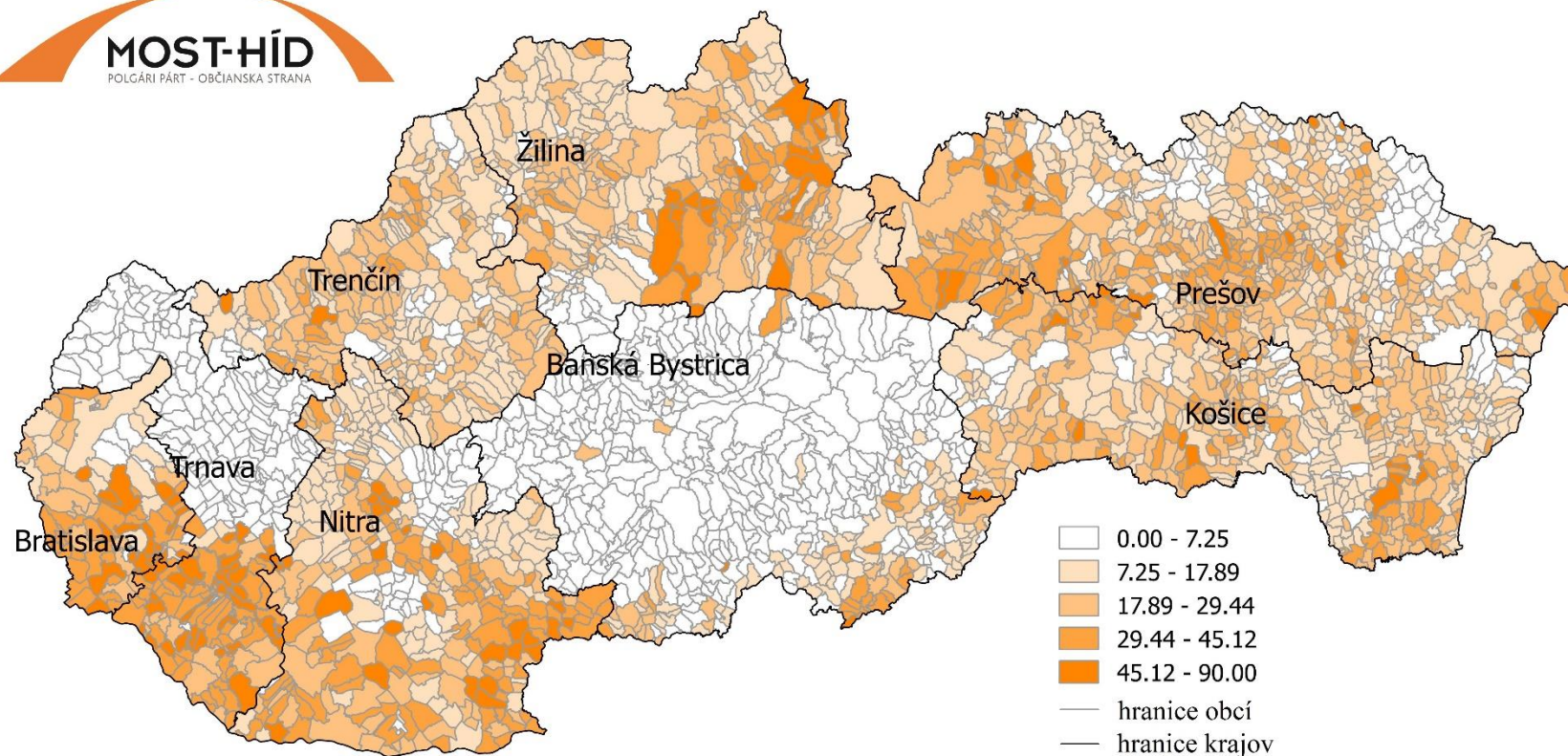
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2017 pre
politickú stranu:**

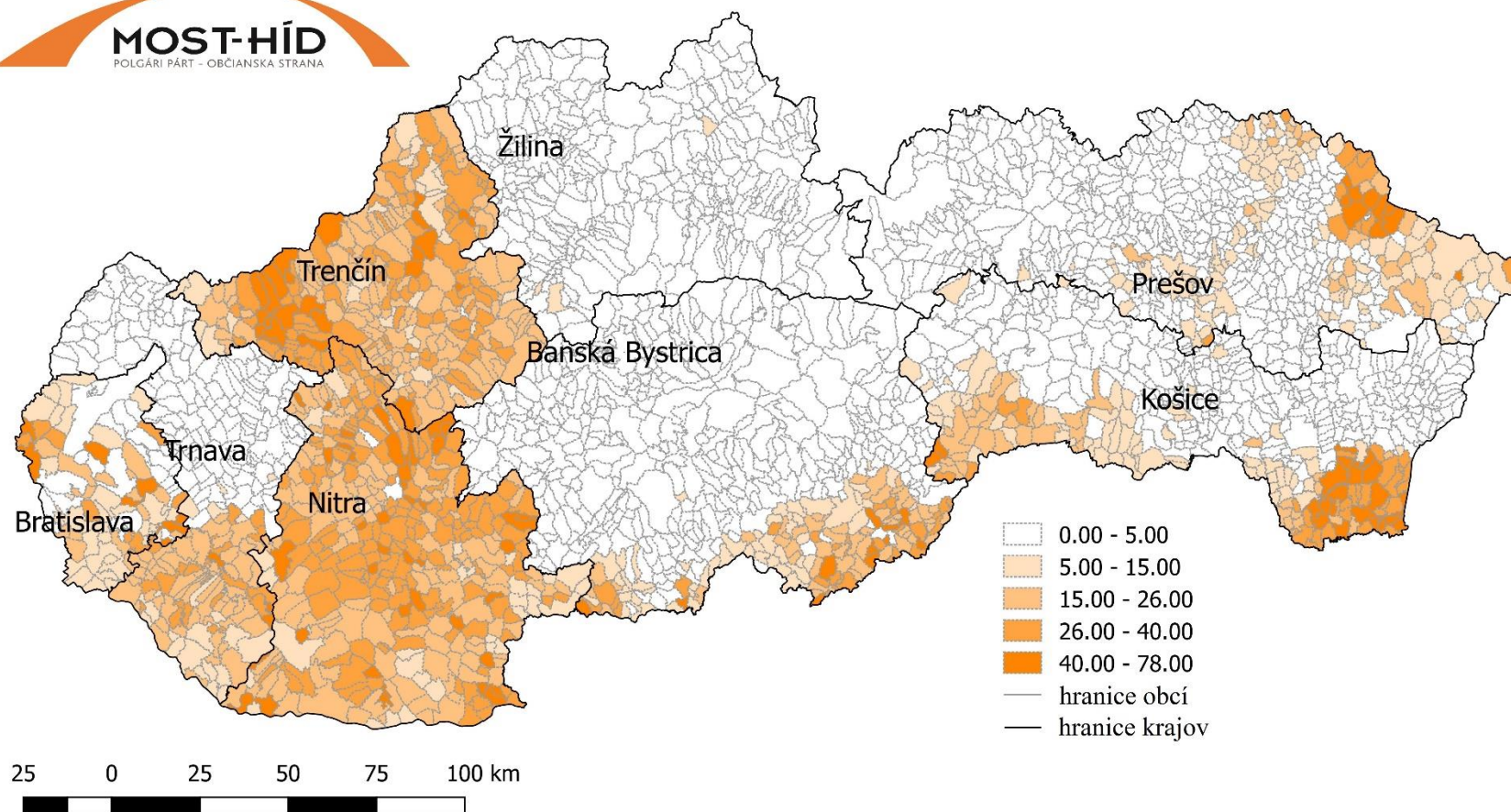
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2009 pre politickú stranu:

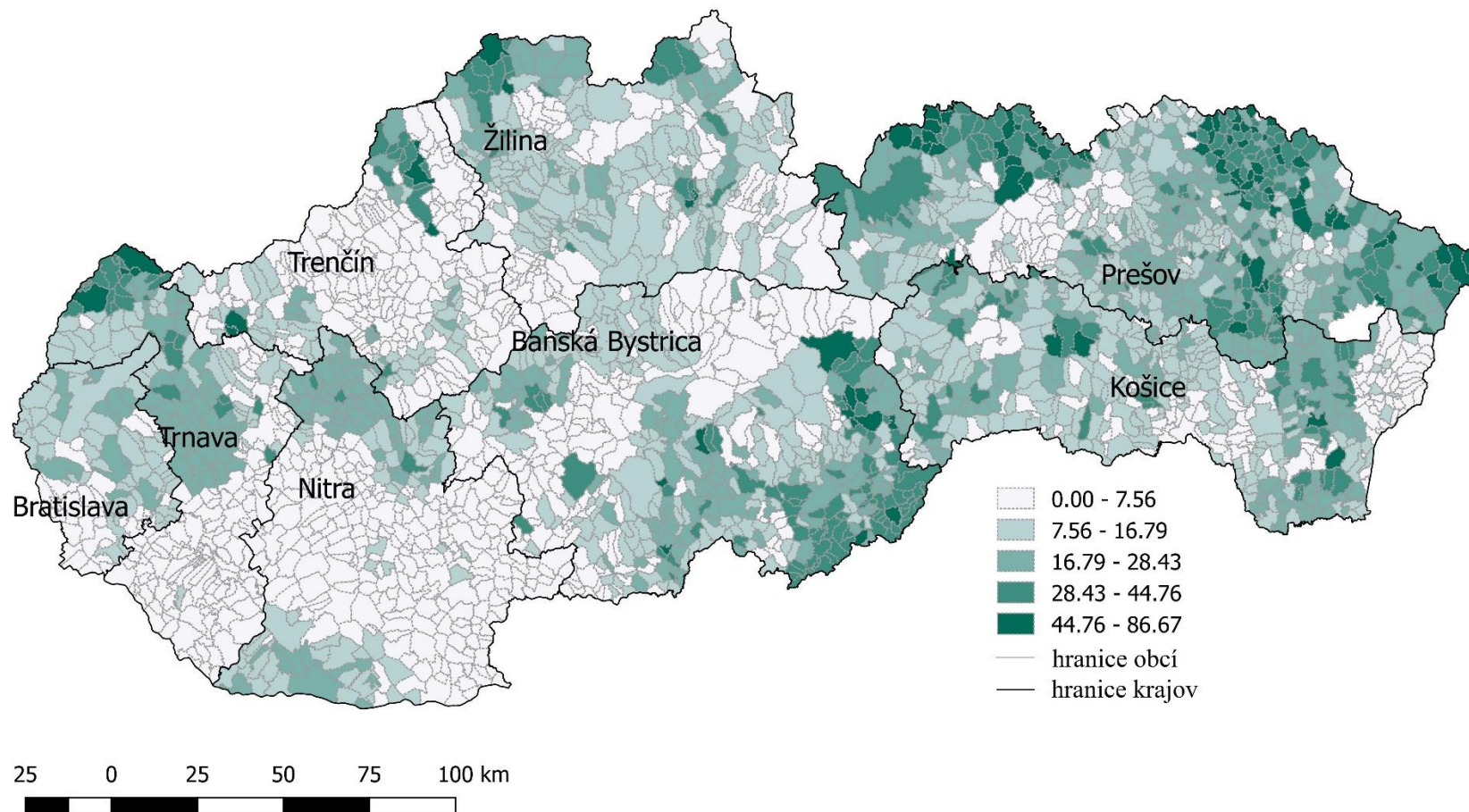
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2013 pre politickú stranu:

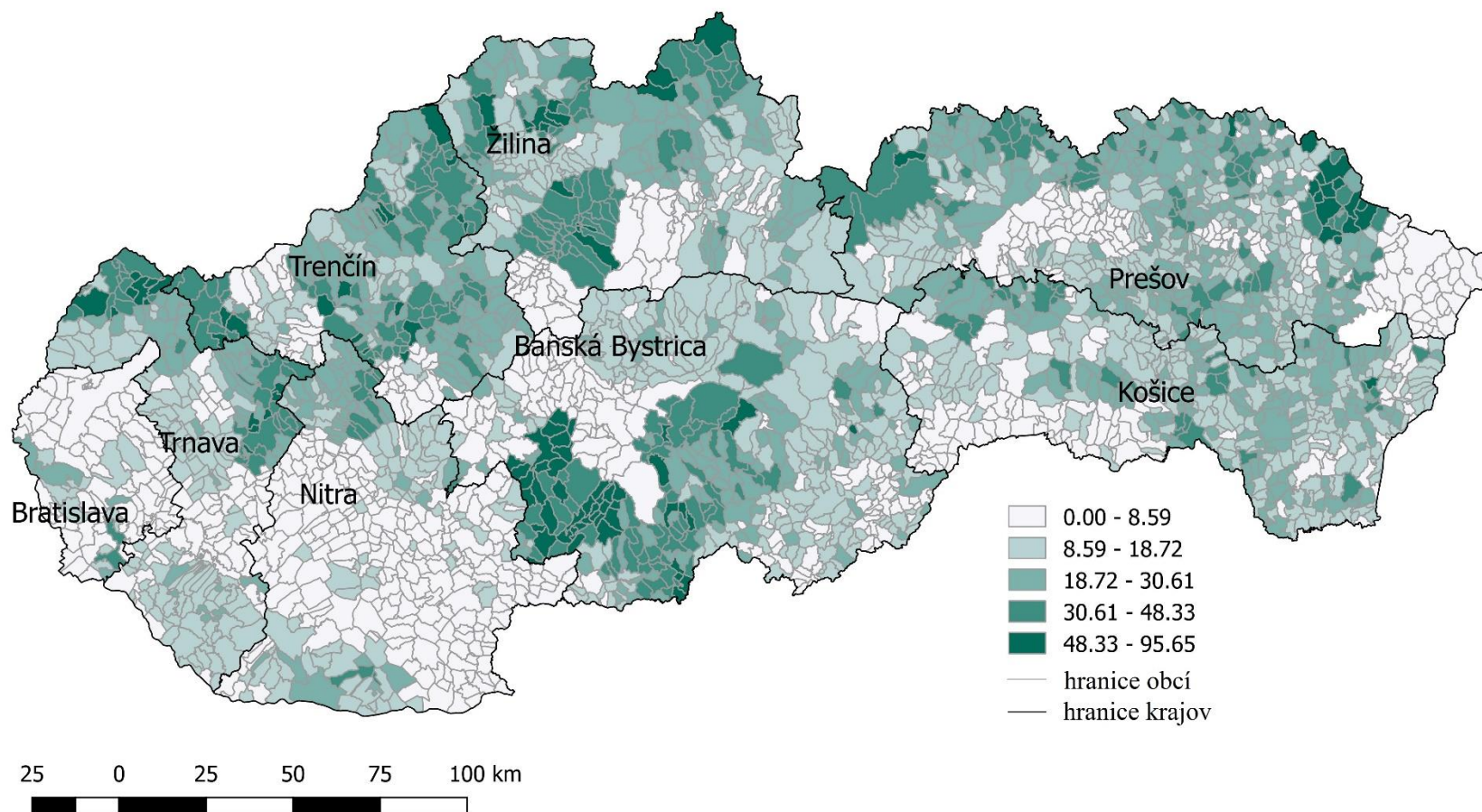
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2017 pre politickú stranu:

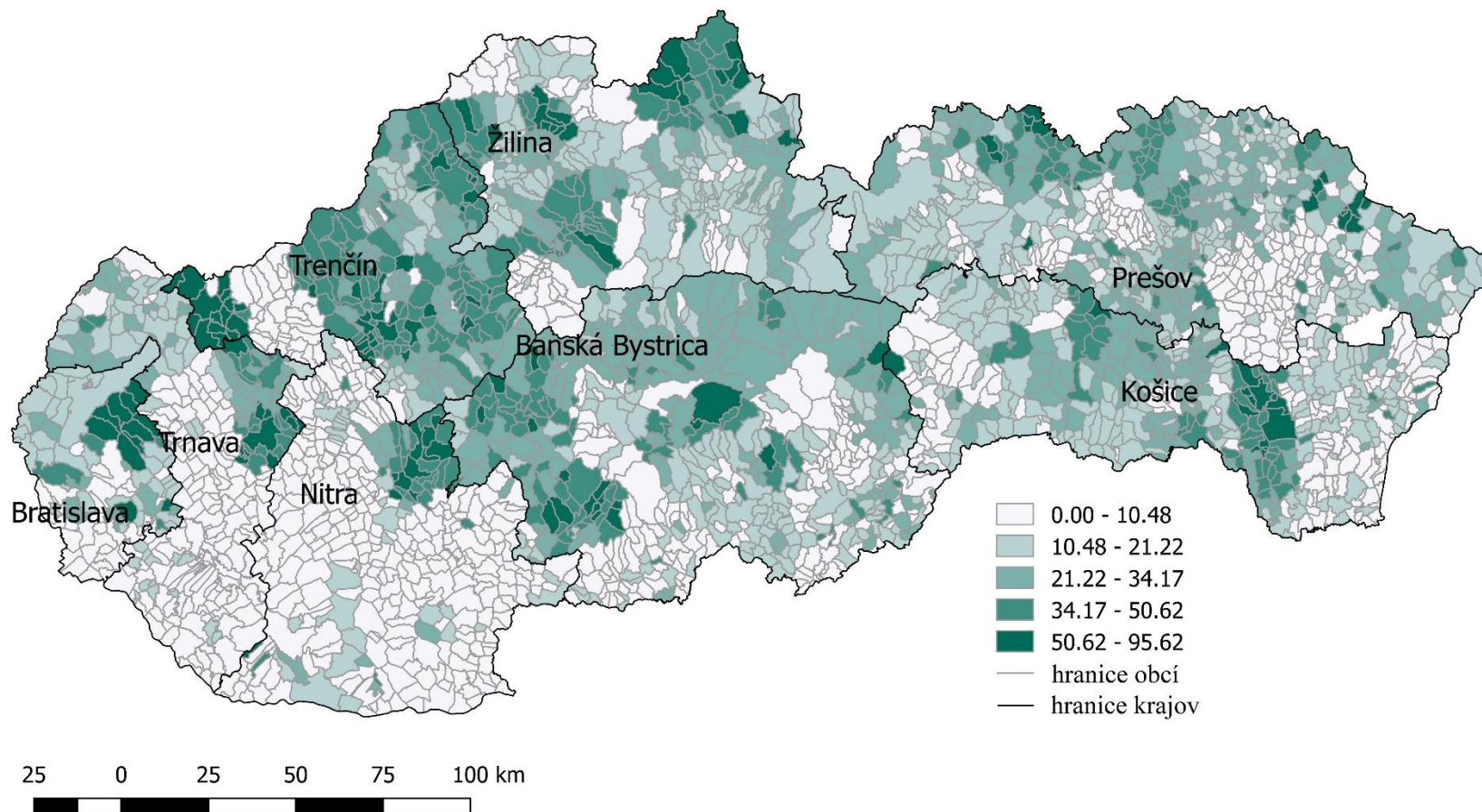
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2005 pre
nezávislých kandidátov:**

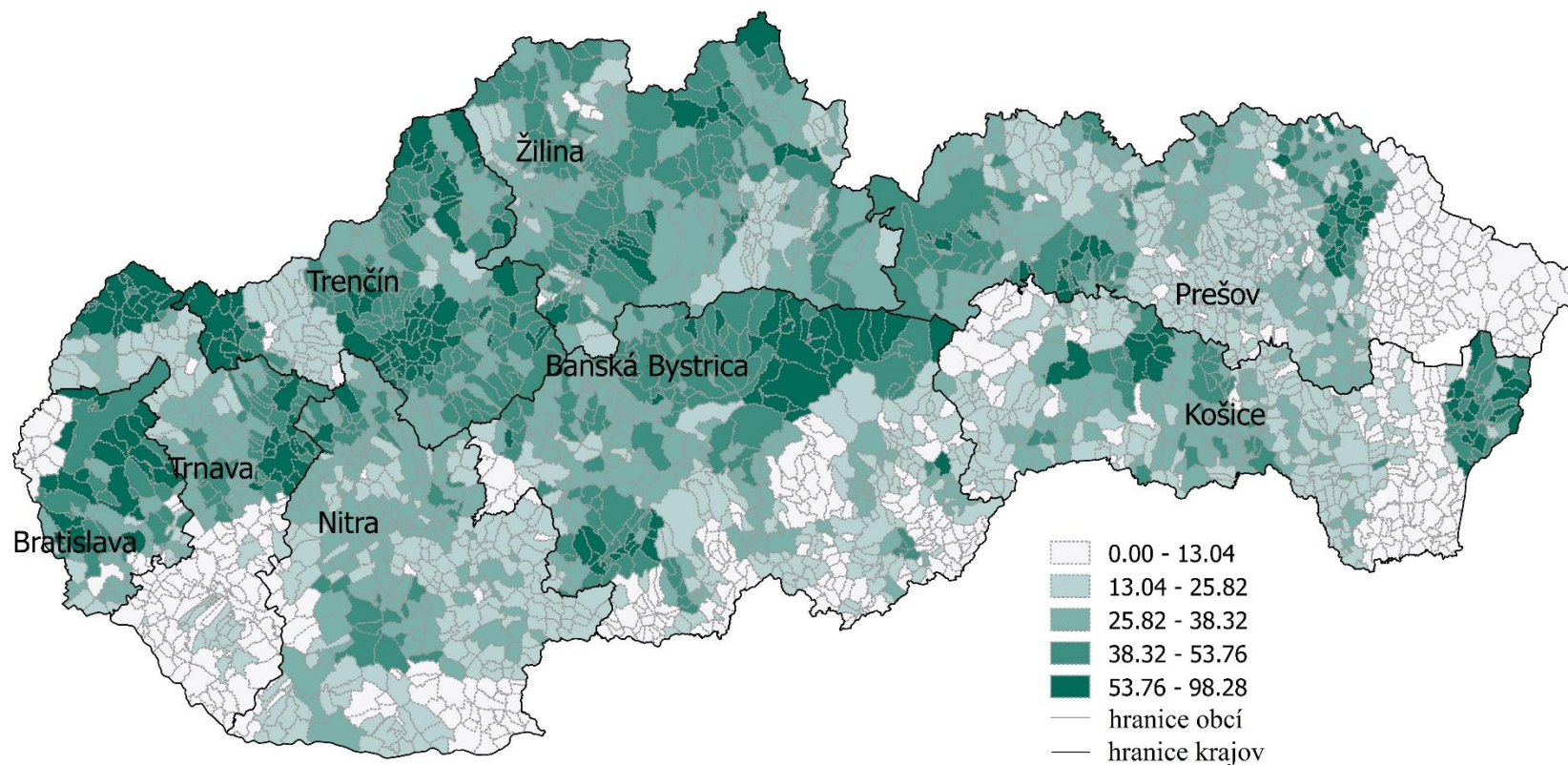
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2009 pre
nezávislých kandidátov:**

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2013 pre
nezávislých kandidátov:**

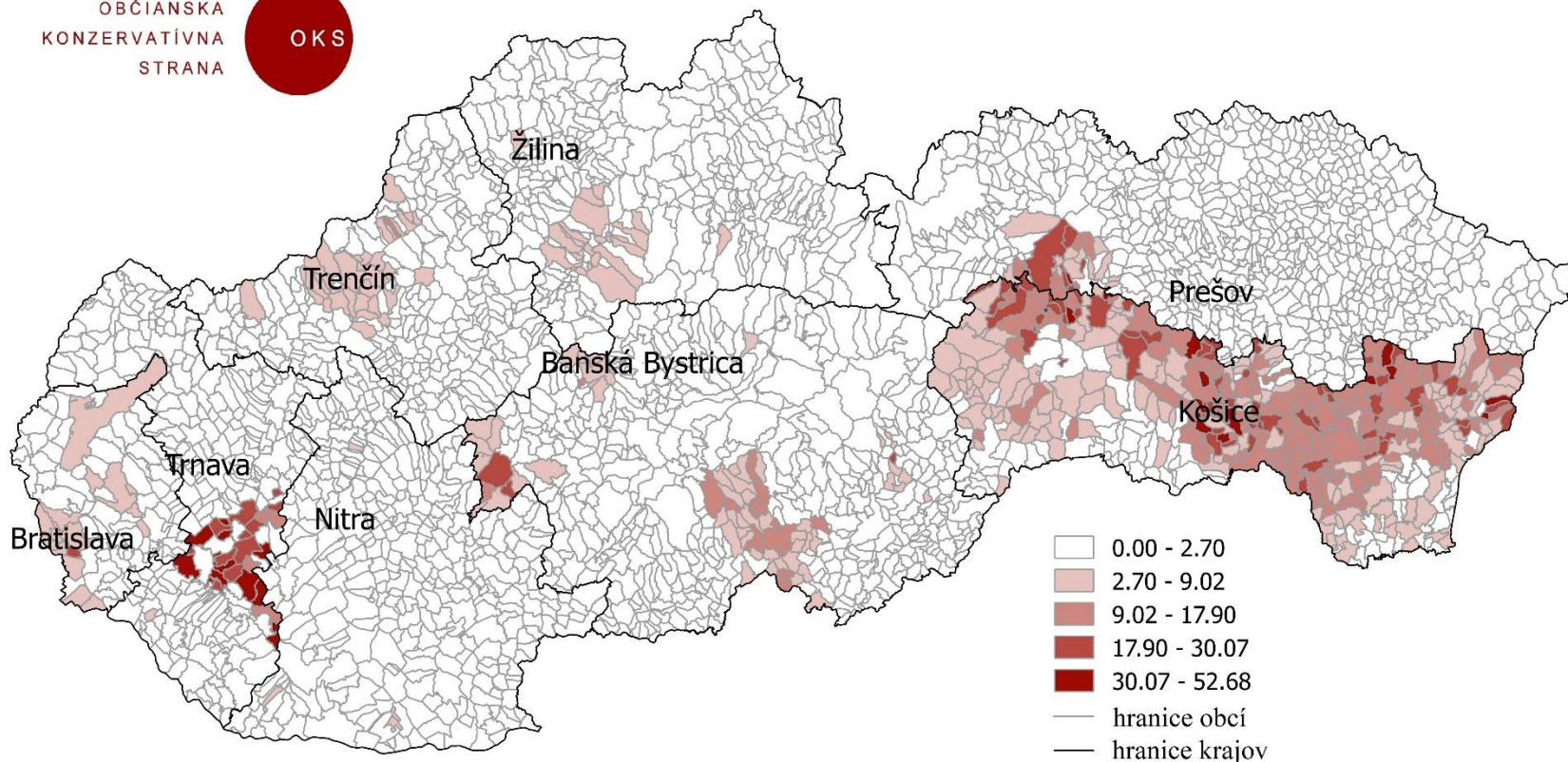
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2017 pre
nezávislých kandidátov:**

Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2005 pre politickú stranu:

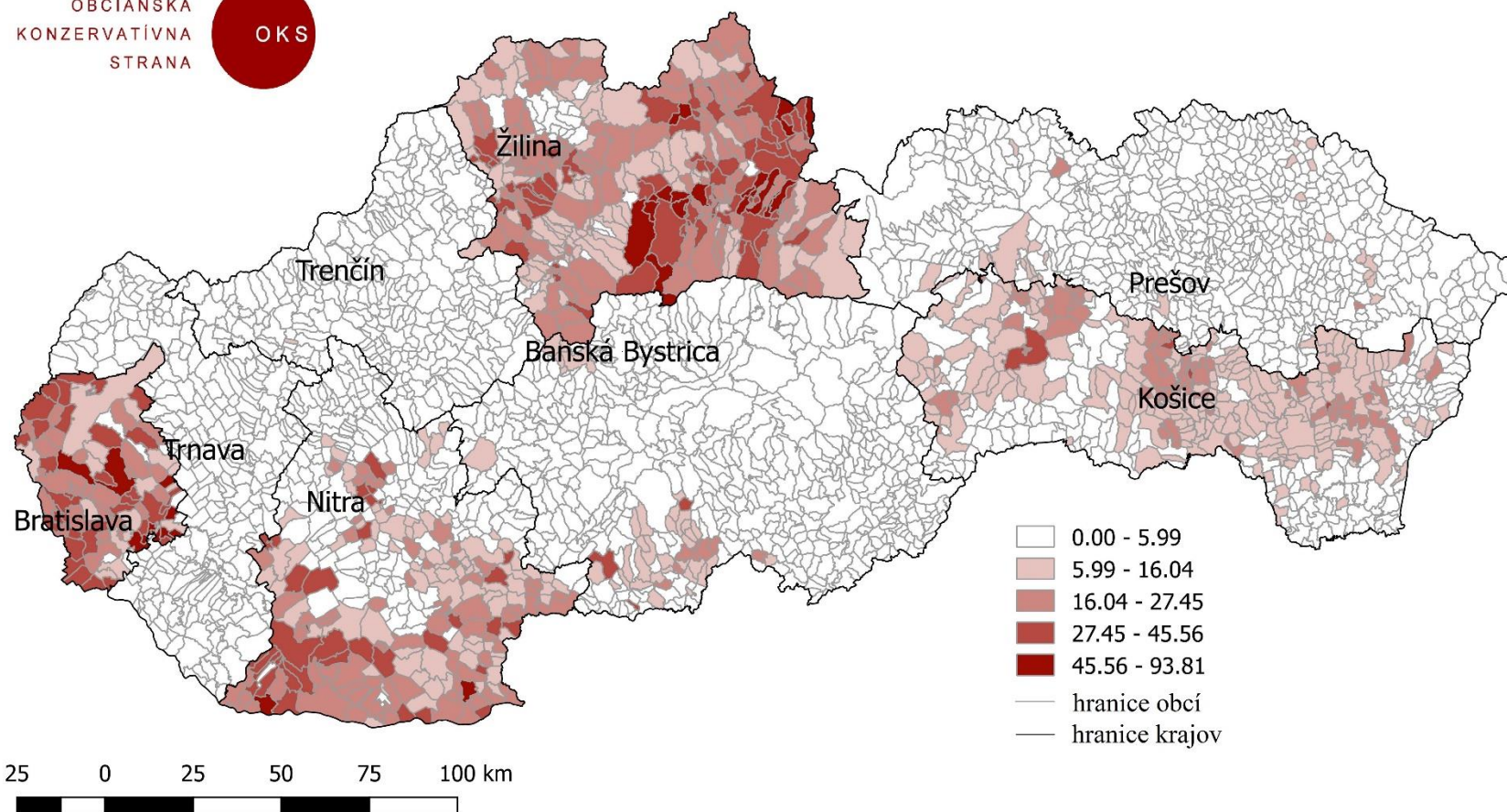
OBČIANSKA
KONZERVATÍVNA
STRANA

Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2009 pre politickú stranu:

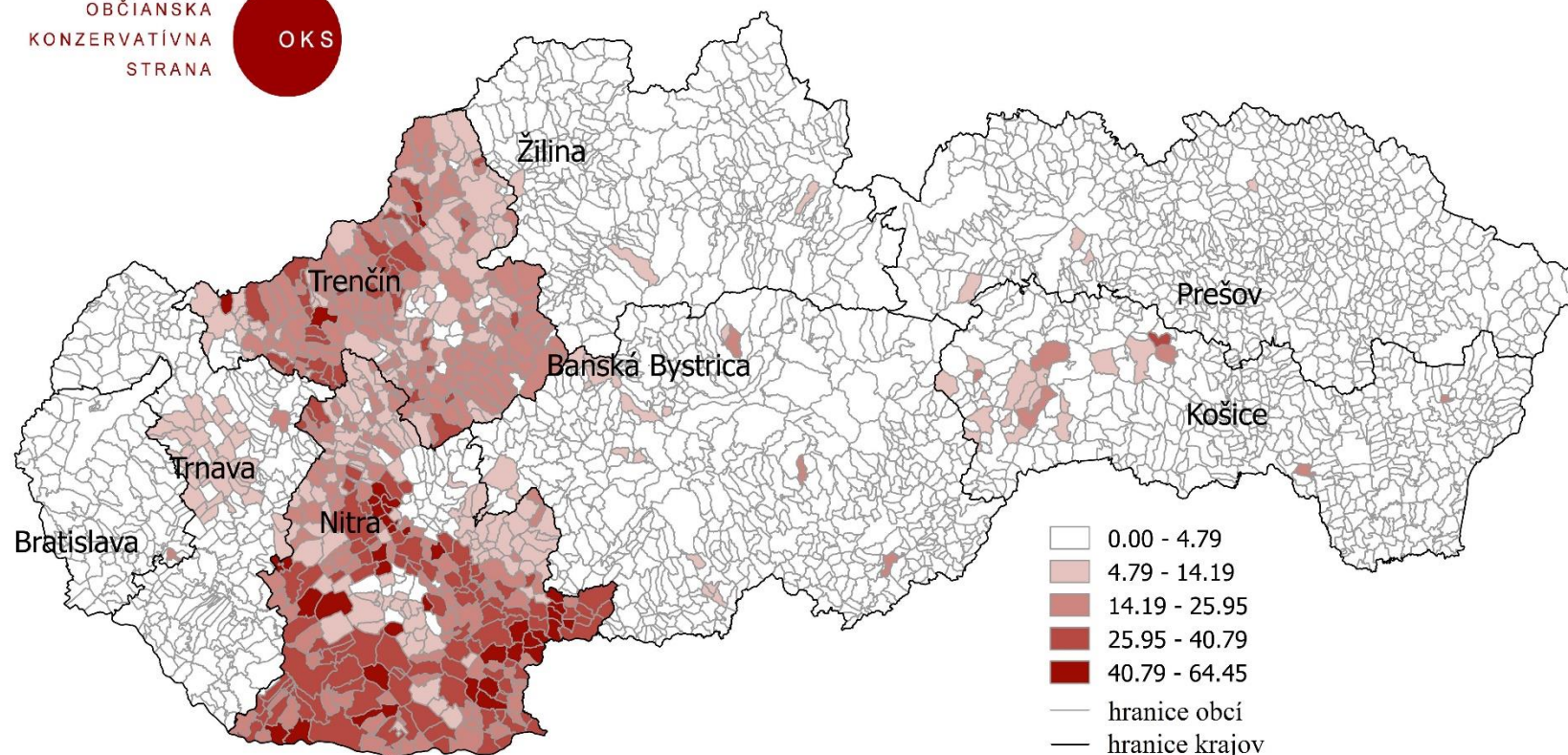
OBČIANSKA
KONZERVATÍVNA
STRANA

Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2013 pre politickú stranu:

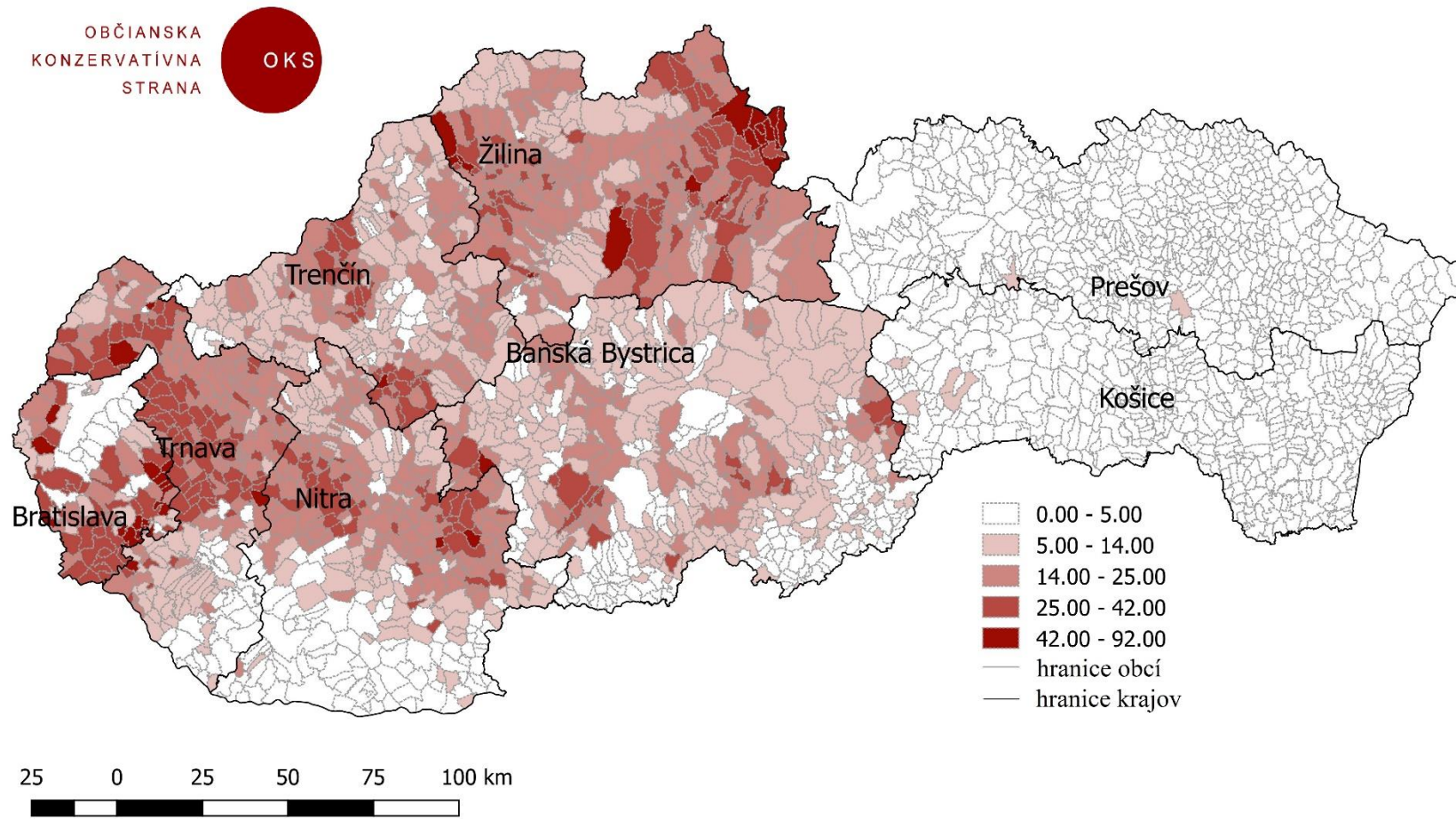
OBČIANSKA
KONZERVATÍVNA
STRANA

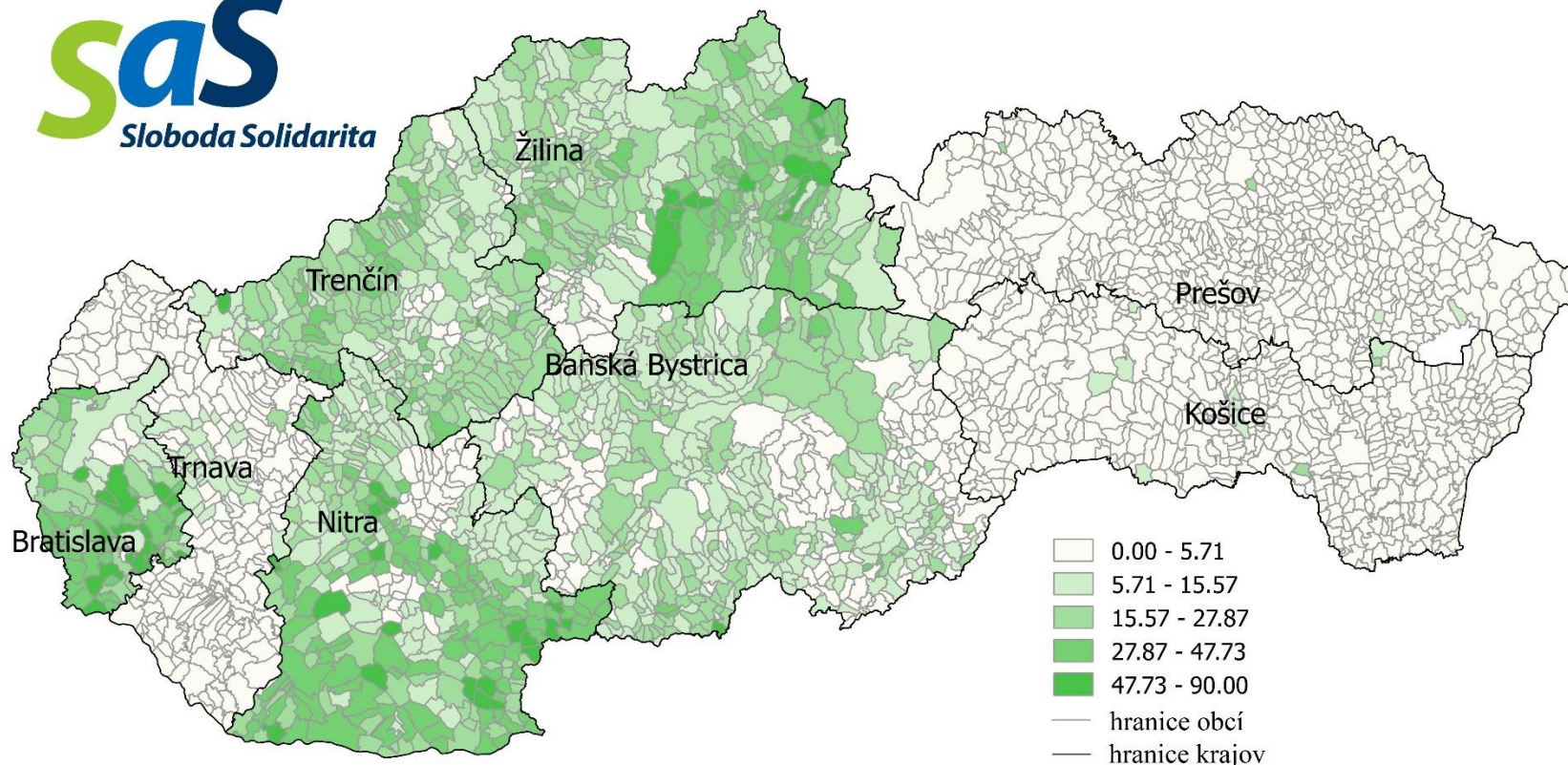
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2017 pre politickú stranu:

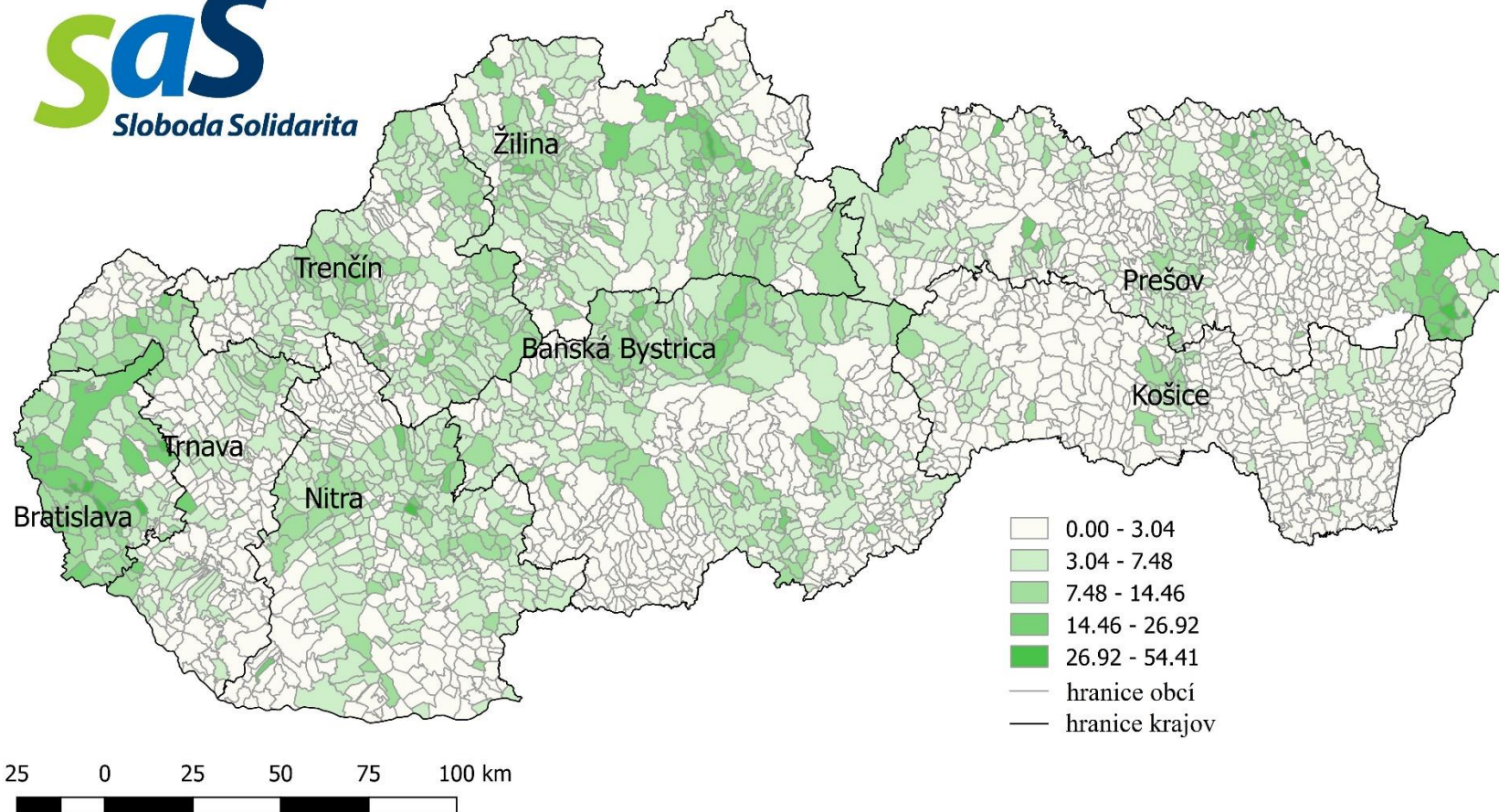
OBČIANSKA
KONZERVATÍVNA
STRANA

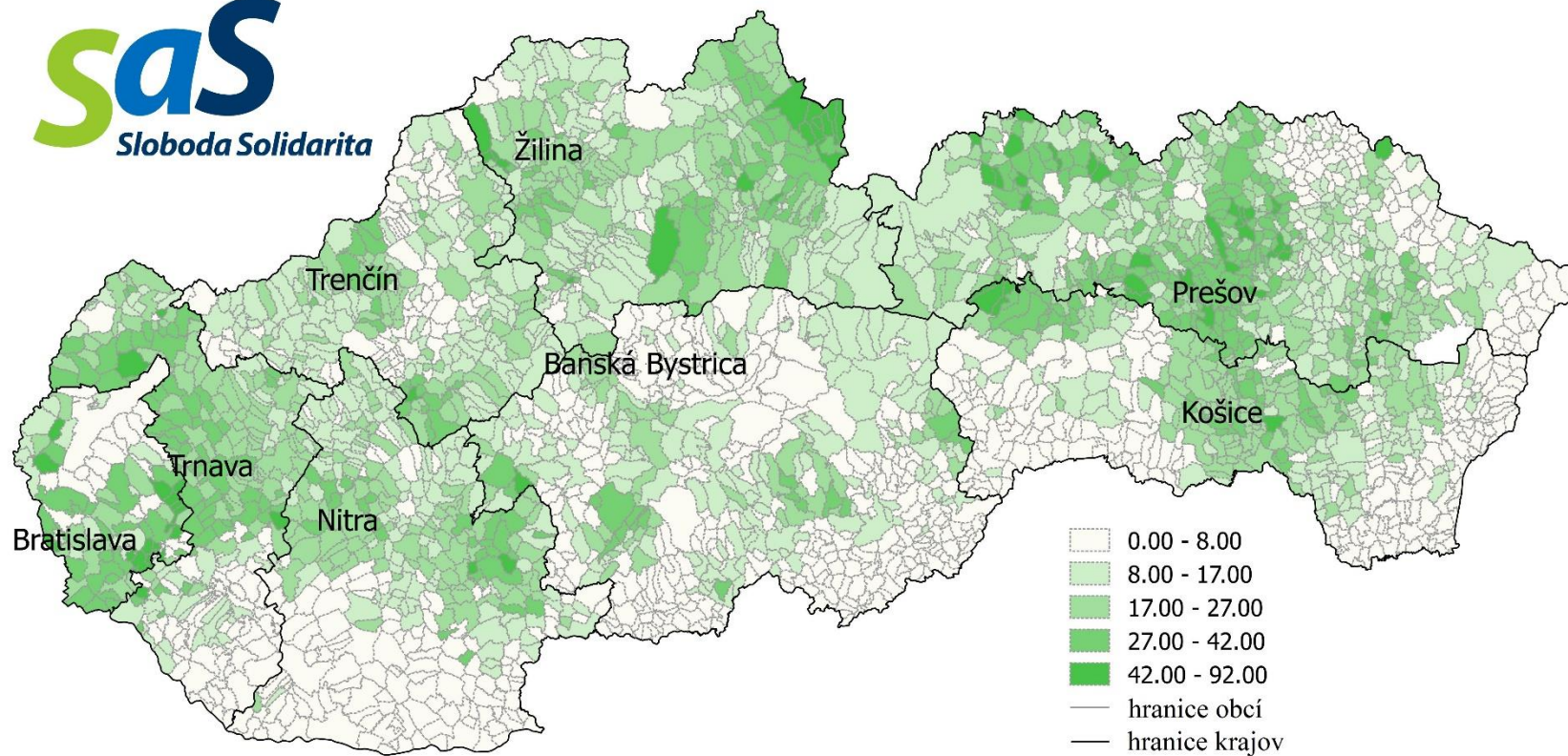
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2013 pre
politickú stranu:**

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2009 pre
politickú stranu:**

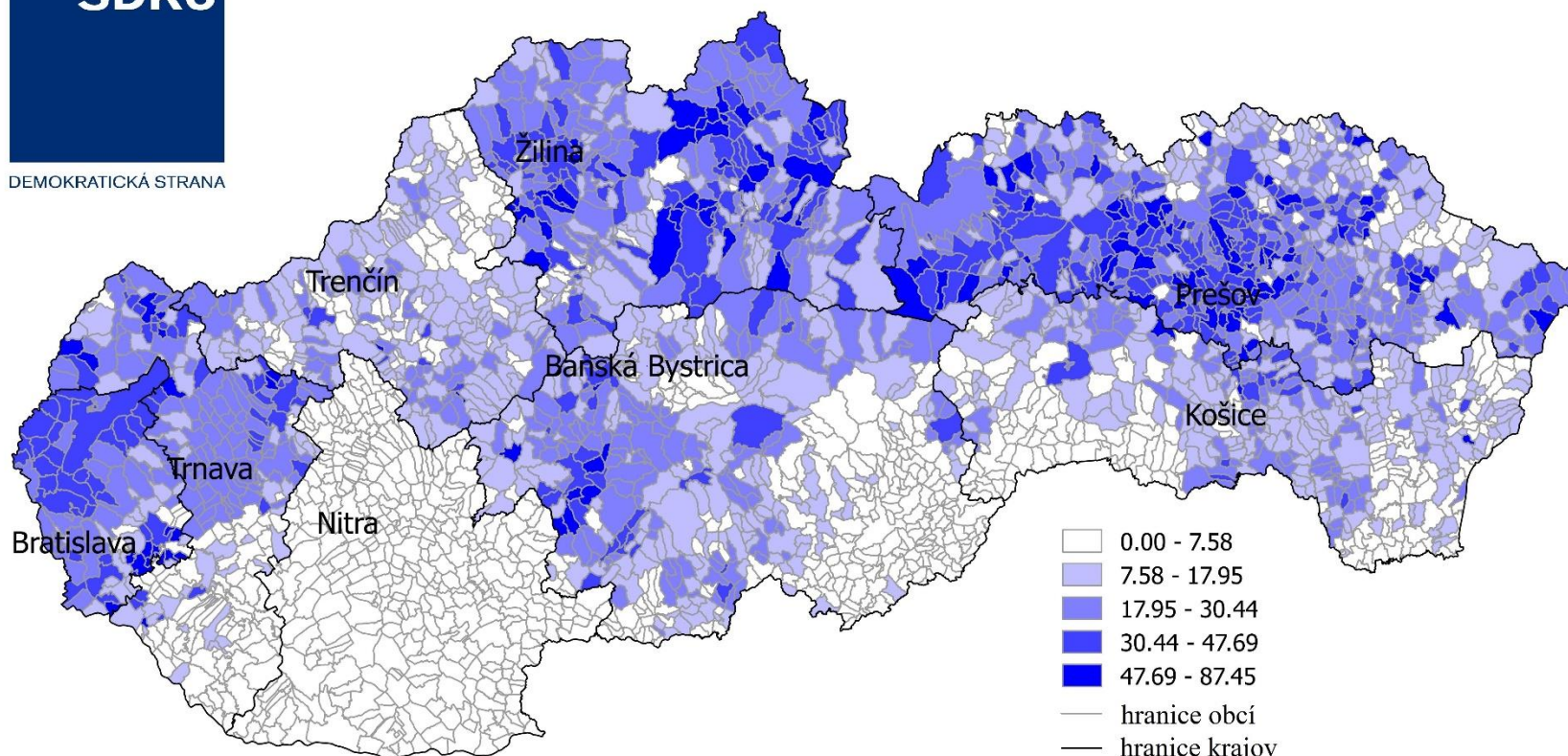
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2017 pre
politickú stranu:**

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2005 pre
politickú stranu:**

SDKÚ

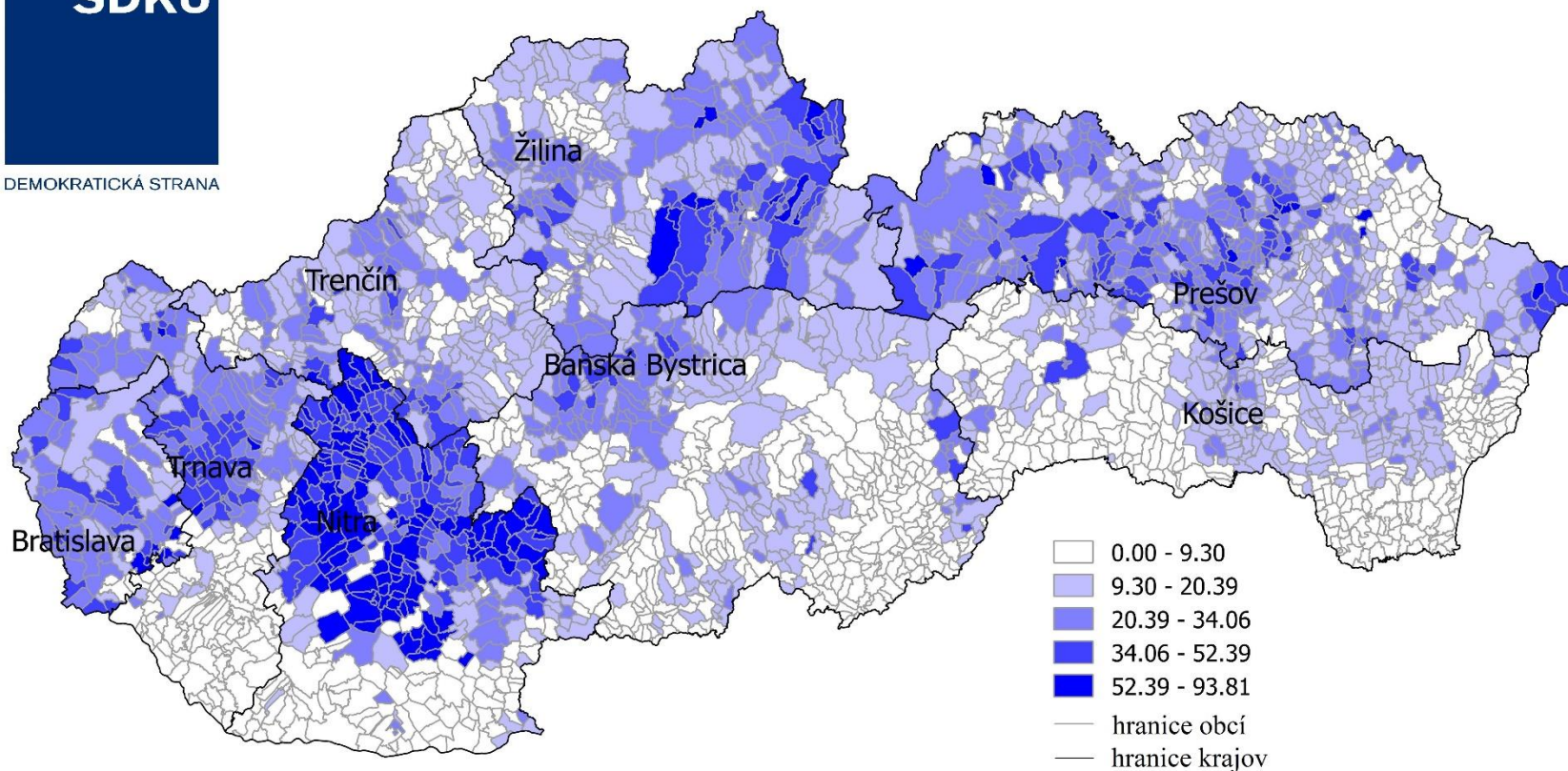
DEMOKRATICKÁ STRANA

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2009 pre
politickú stranu:**

SDKÚ

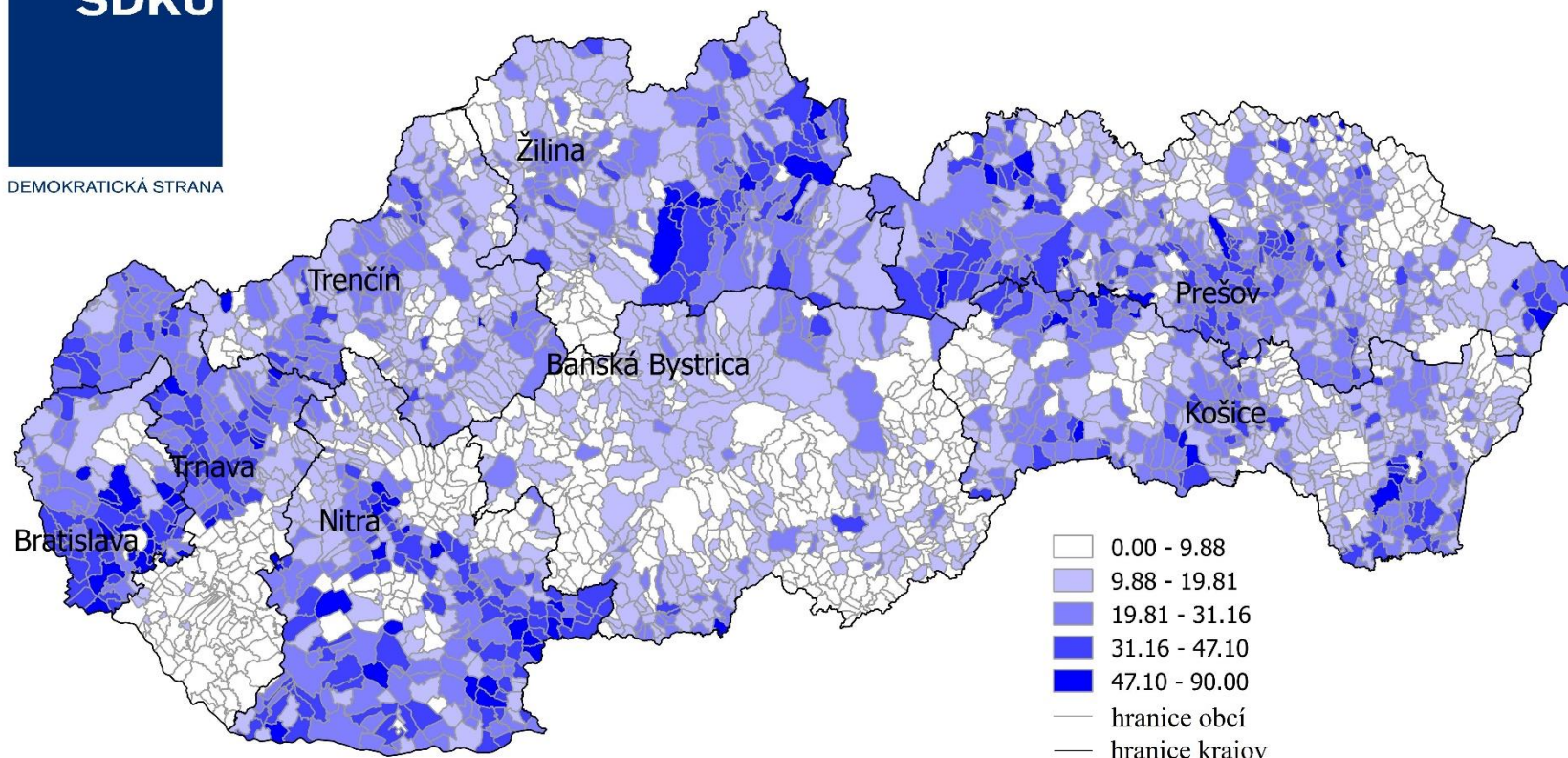
DEMOKRATICKÁ STRANA

**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2013 pre
politickú stranu:**

SDKÚ

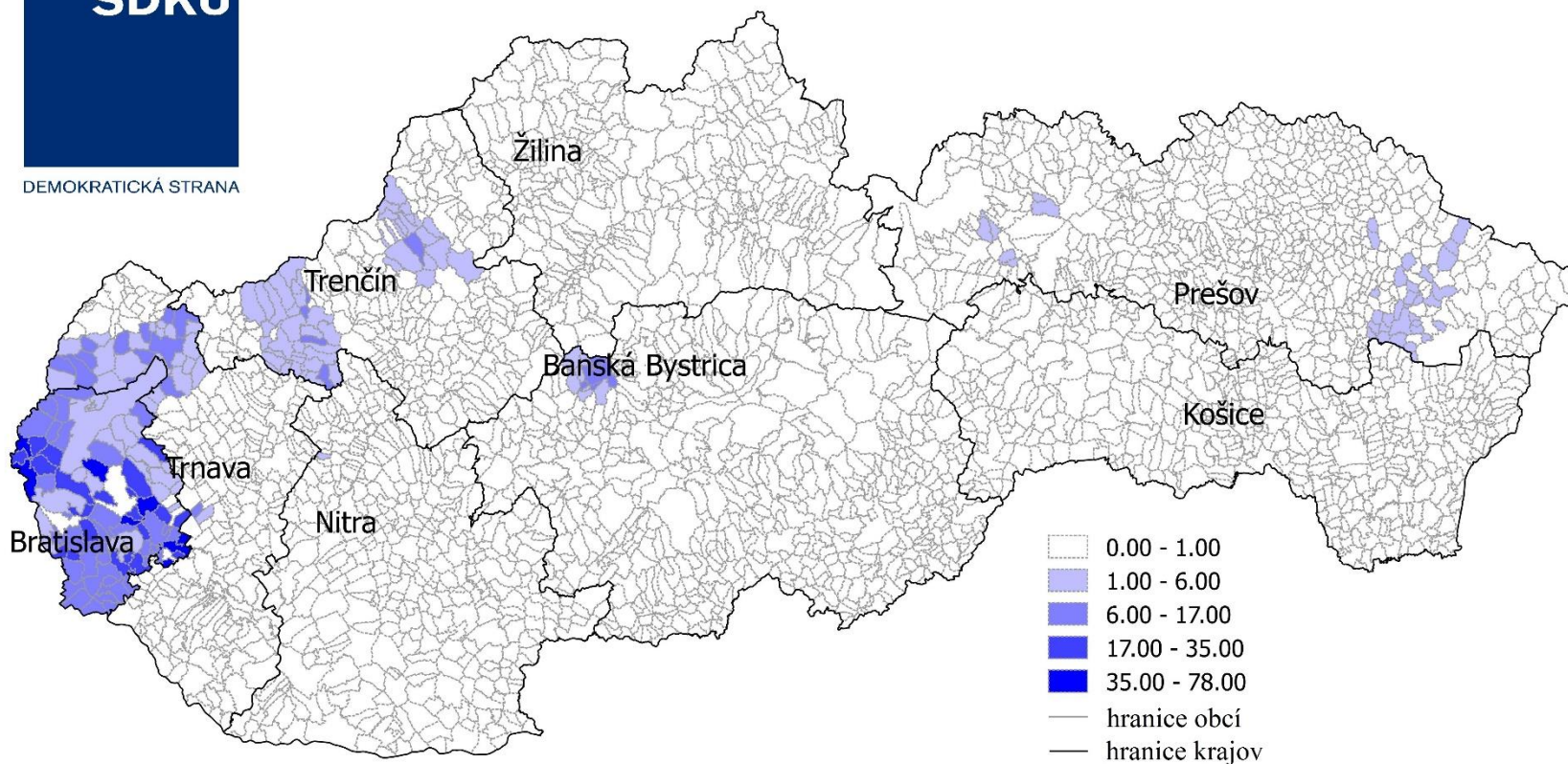
DEMOKRATICKÁ STRANA

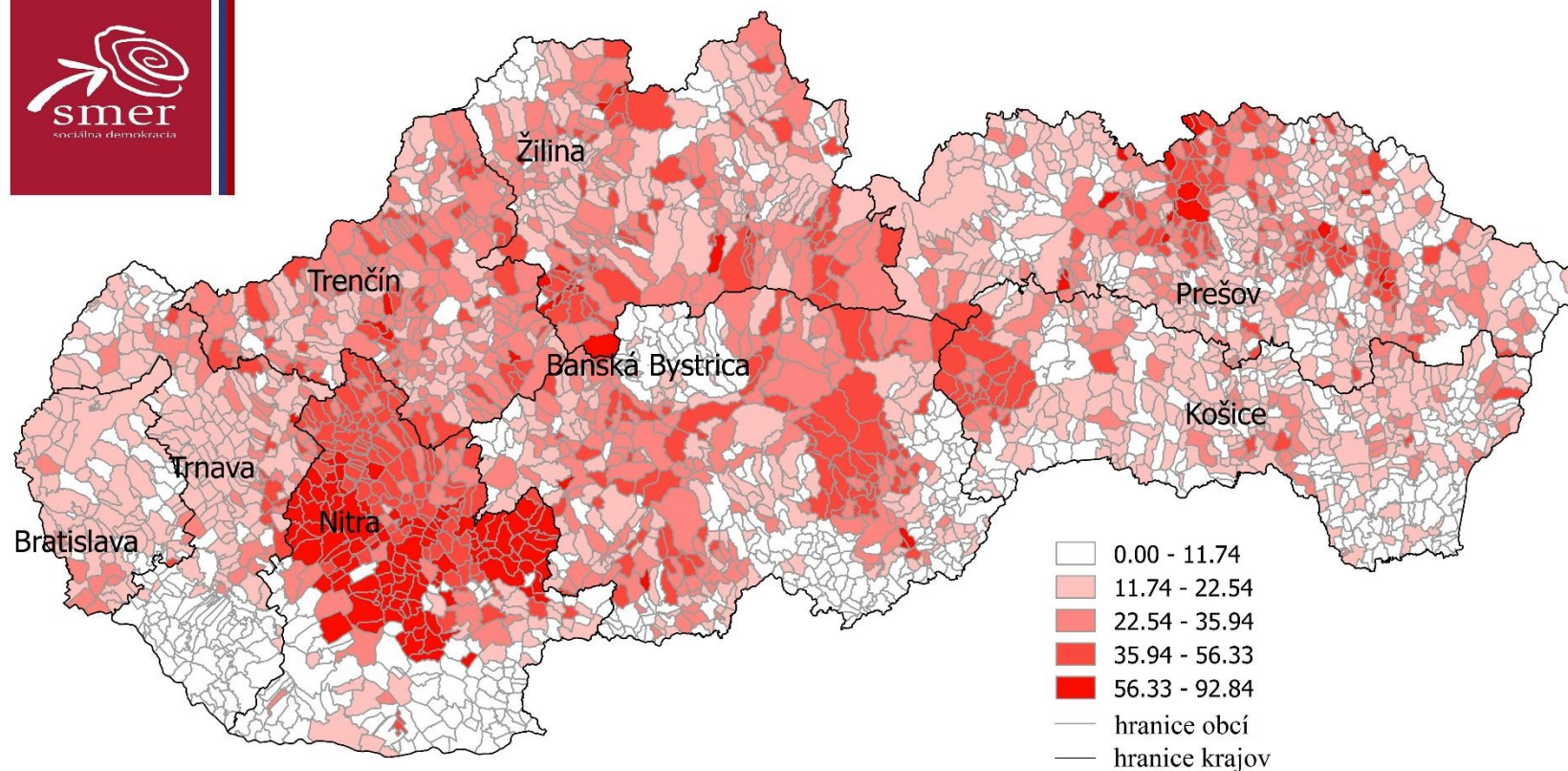
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2017 pre politickú stranu:

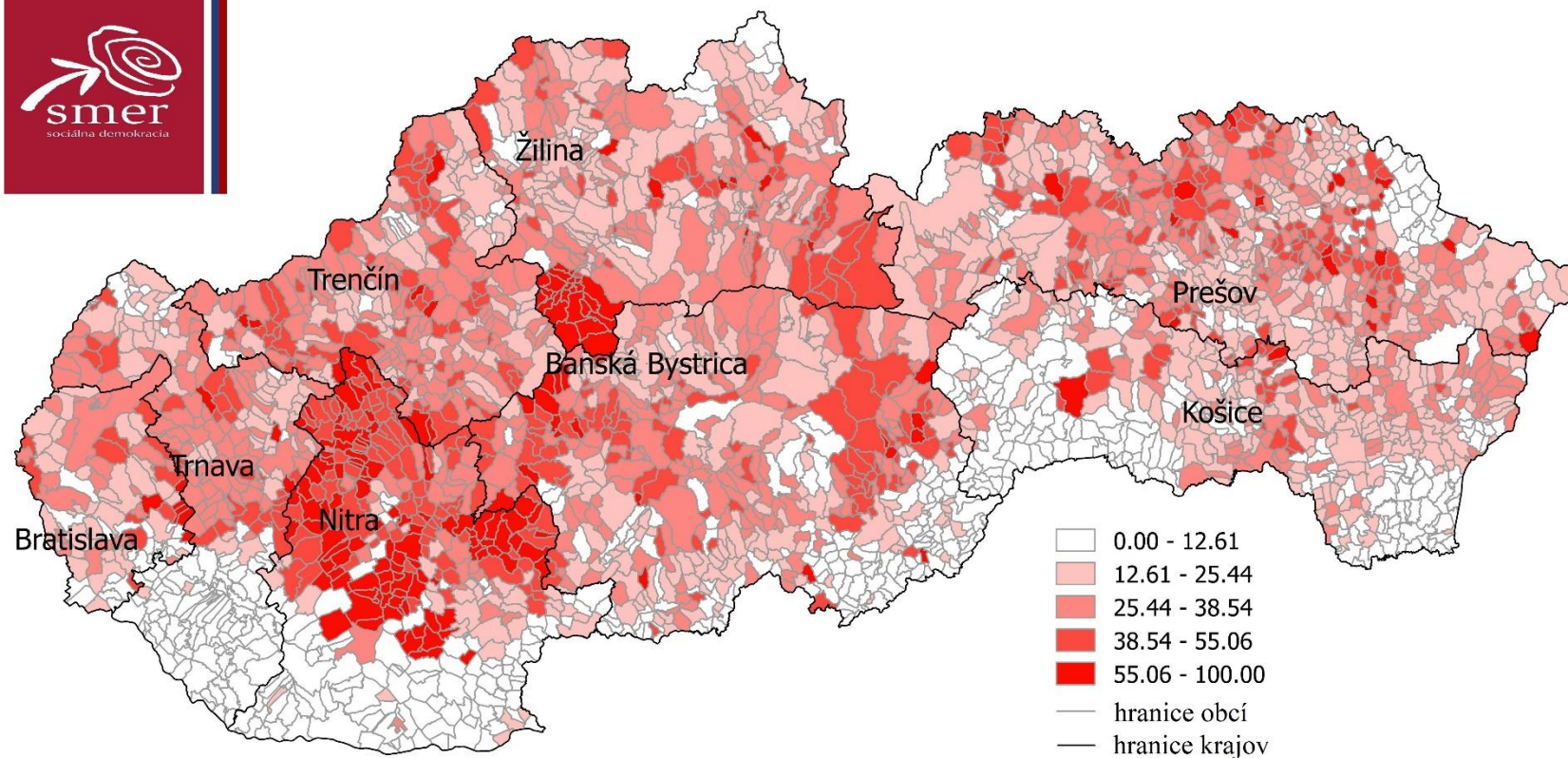
DEMOKRATICKÁ STRANA

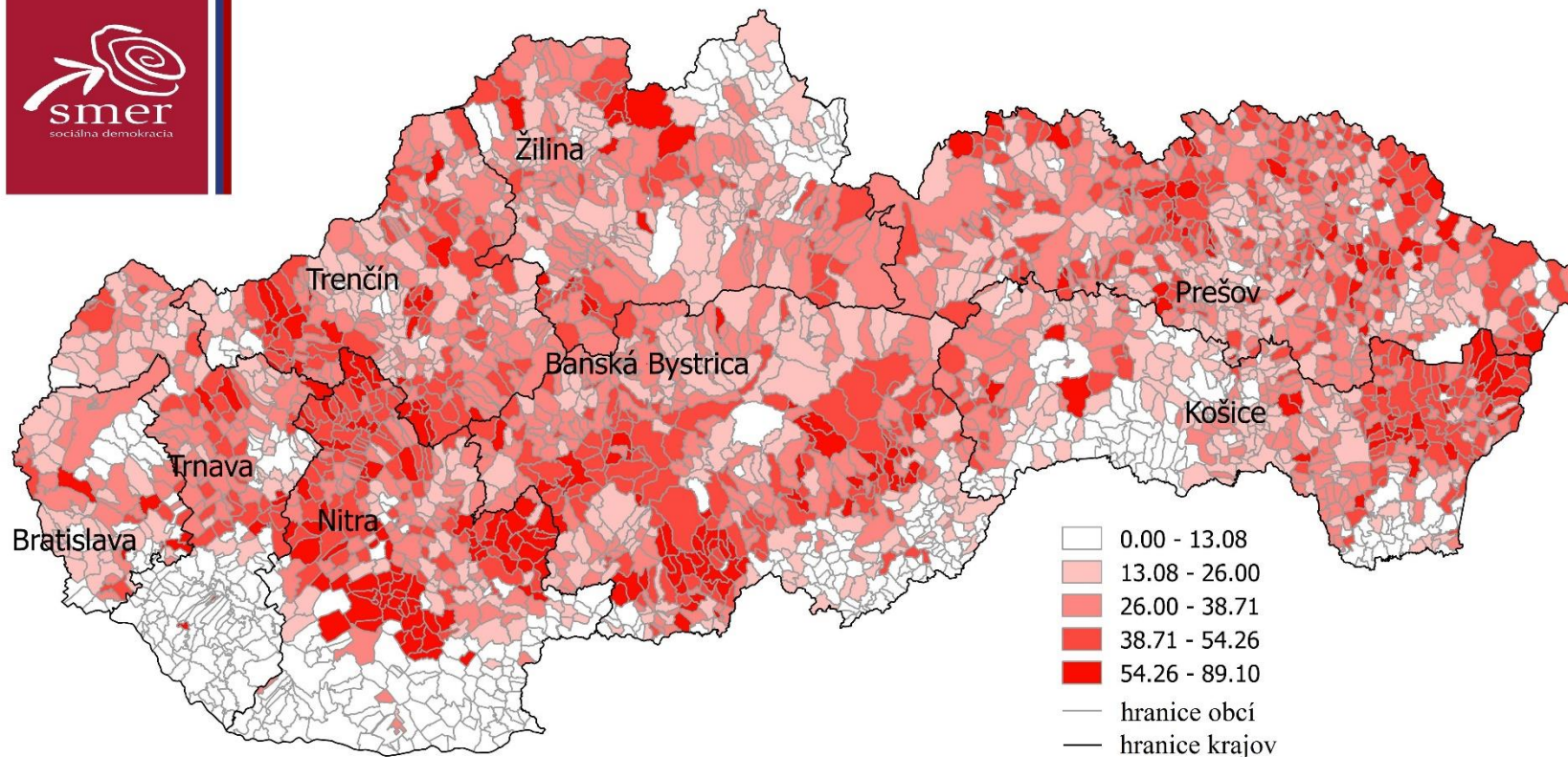
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2005 pre politickú stranu:

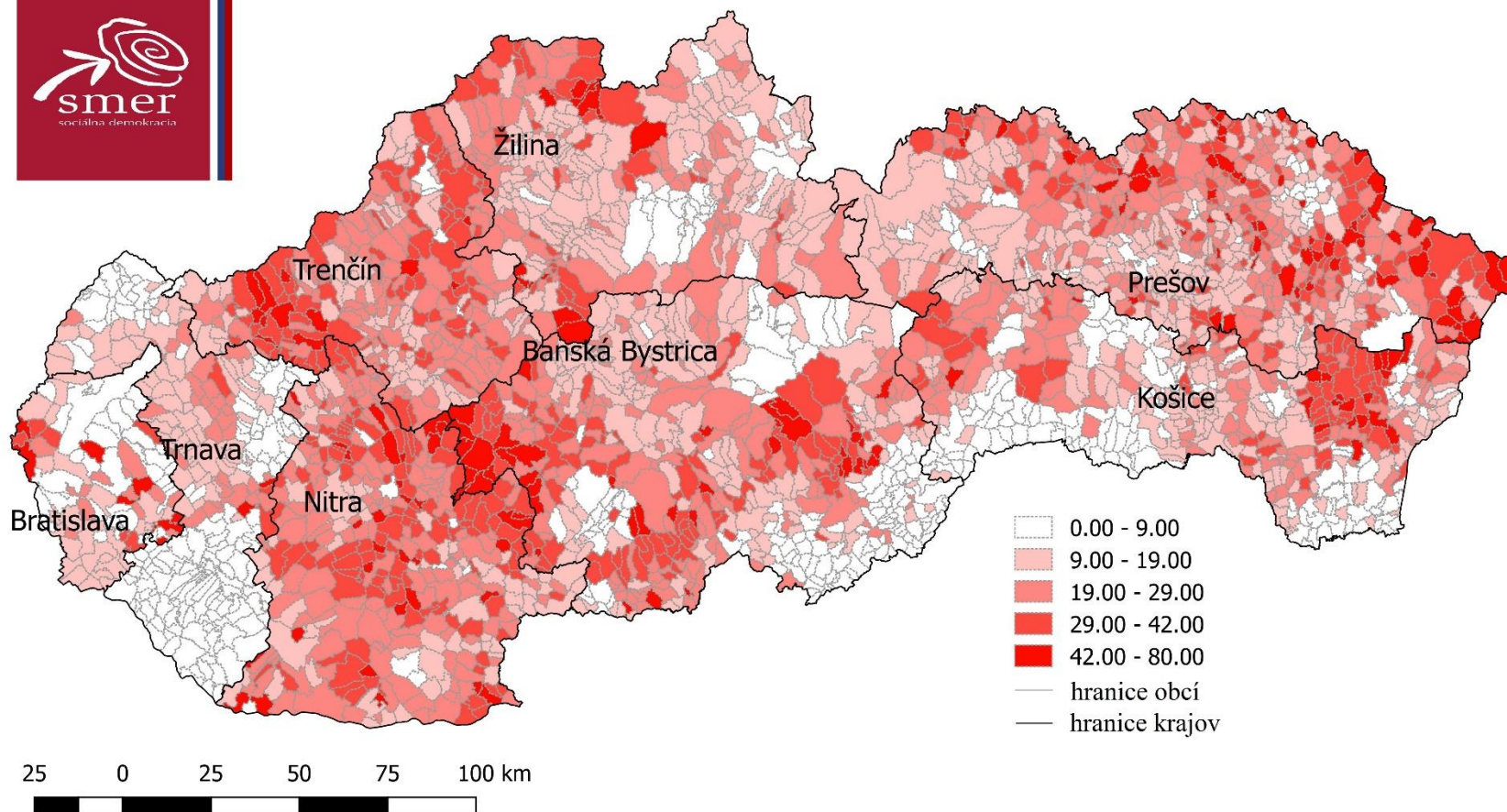
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2009 pre politickú stranu:

Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2013 pre politickú stranu:

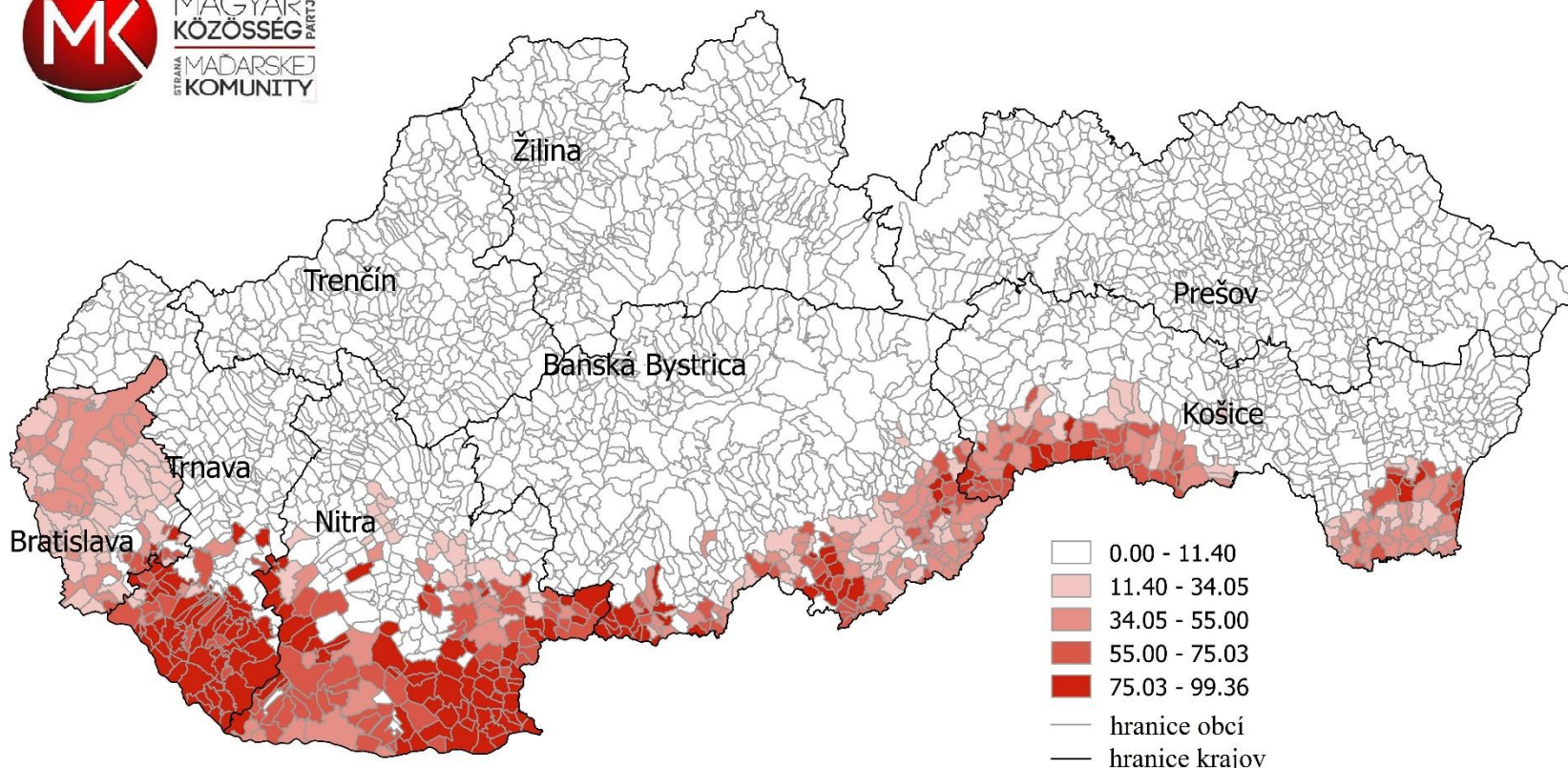
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2017 pre politickú stranu:

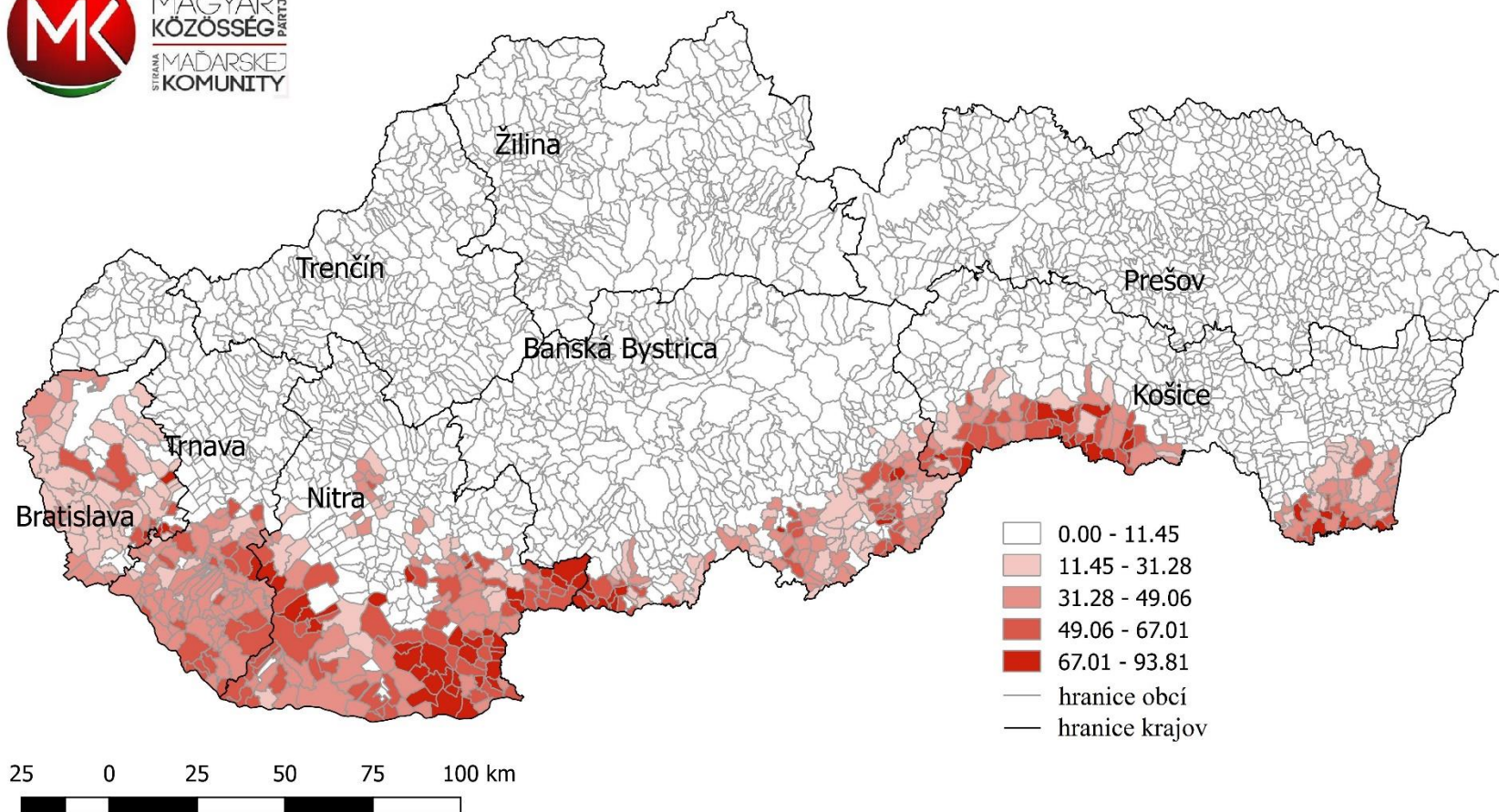
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2005 pre
politickú stranu:**

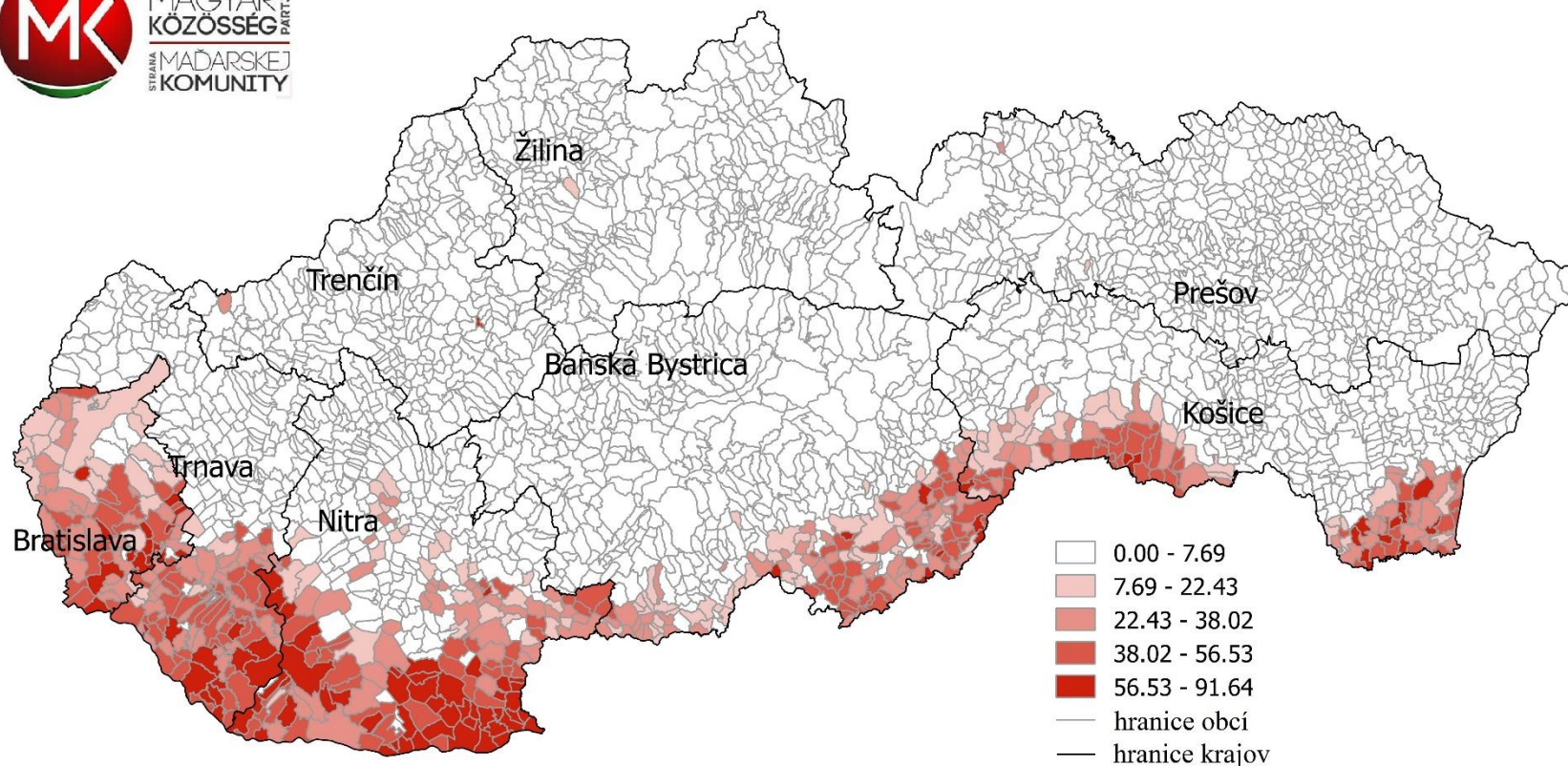
MAGYAR
KÖZÖSSÉG PÁRTJA
STRANA
MAĐARSKEJ
KOMUNITY

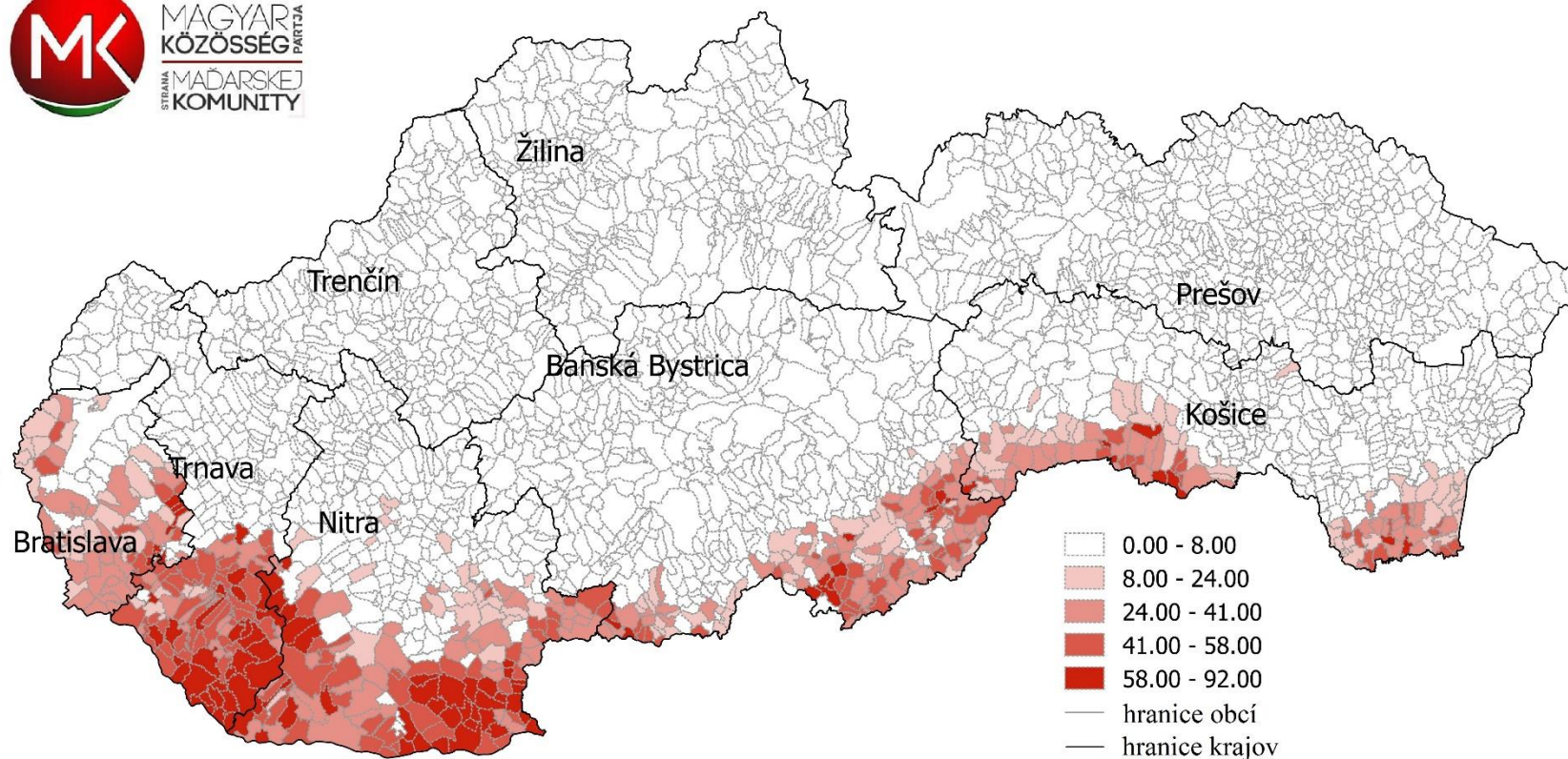
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2009 pre politickú stranu:

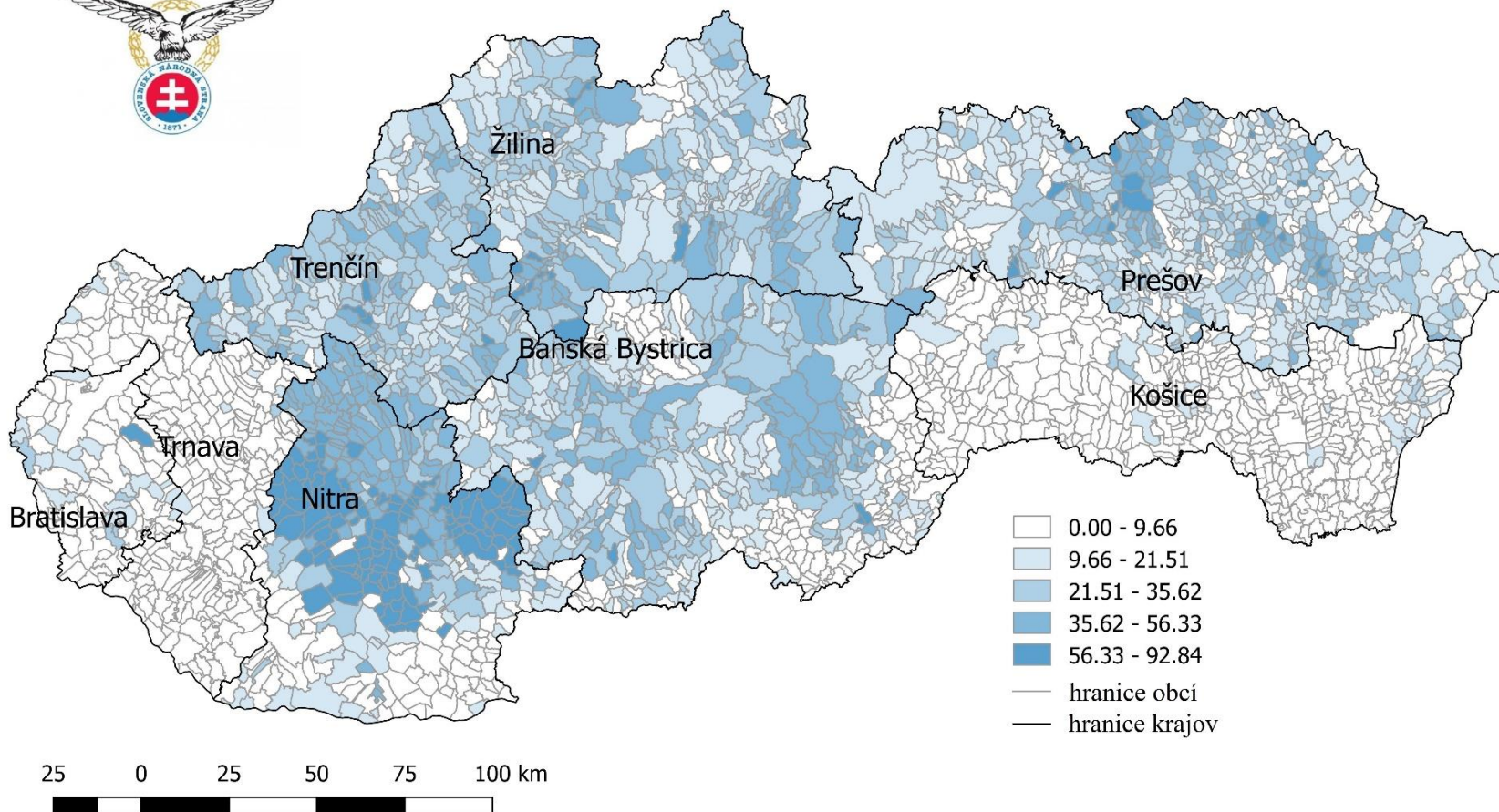
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2013 pre
politickú stranu:**

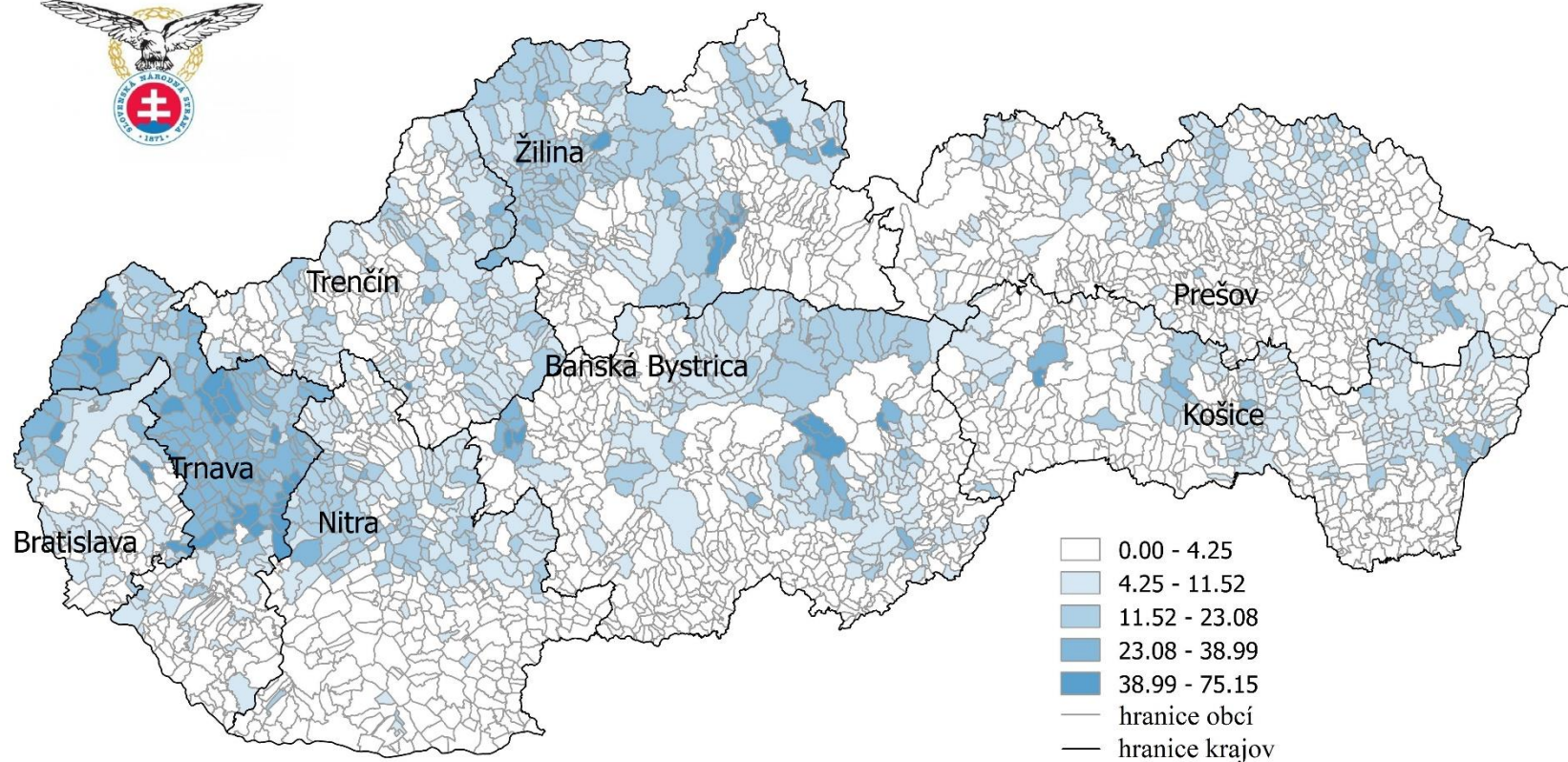
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2017 pre
politickú stranu:**

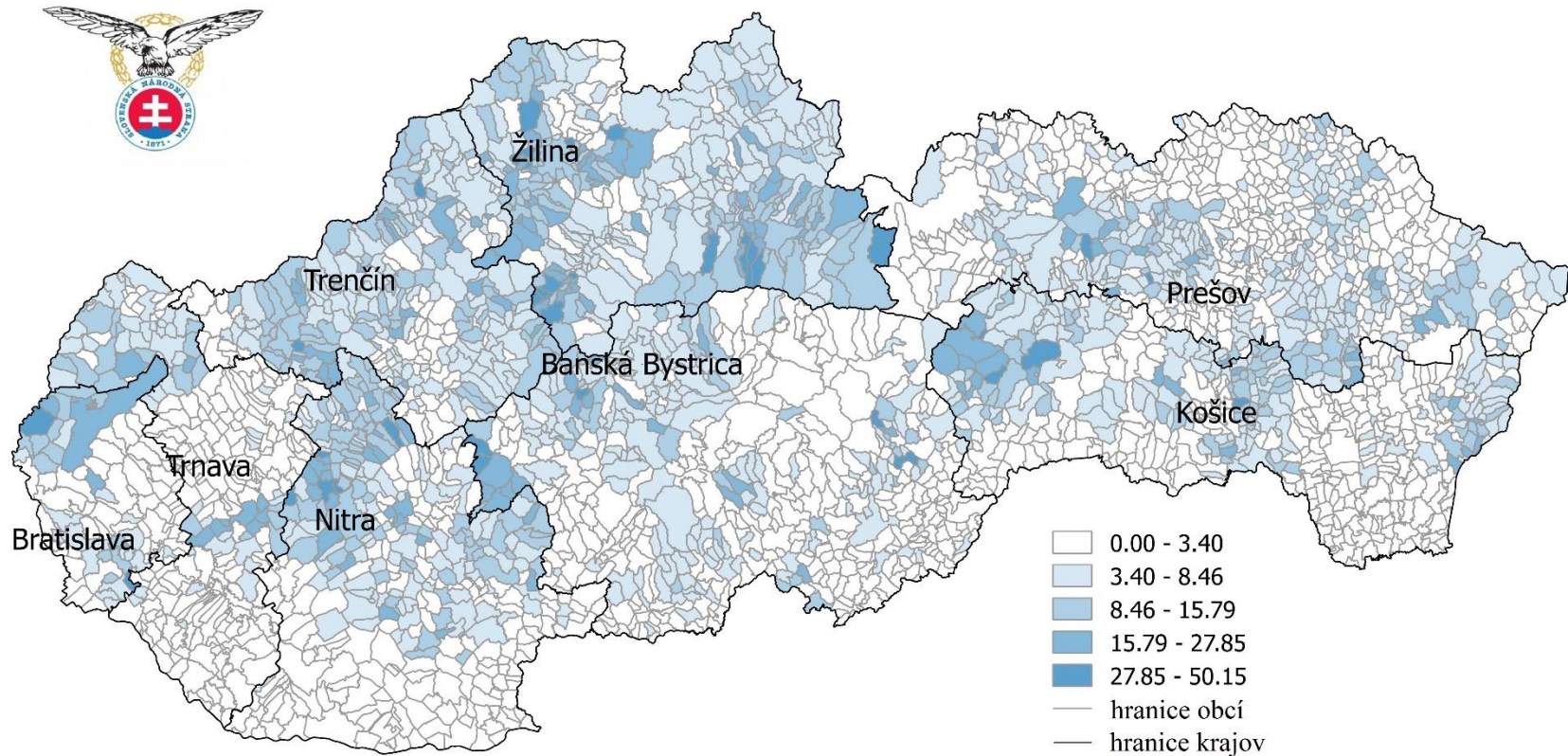
**Percentuálny zisk vo voľbách
do OSK v roku 2005 pre
politickú stranu:**

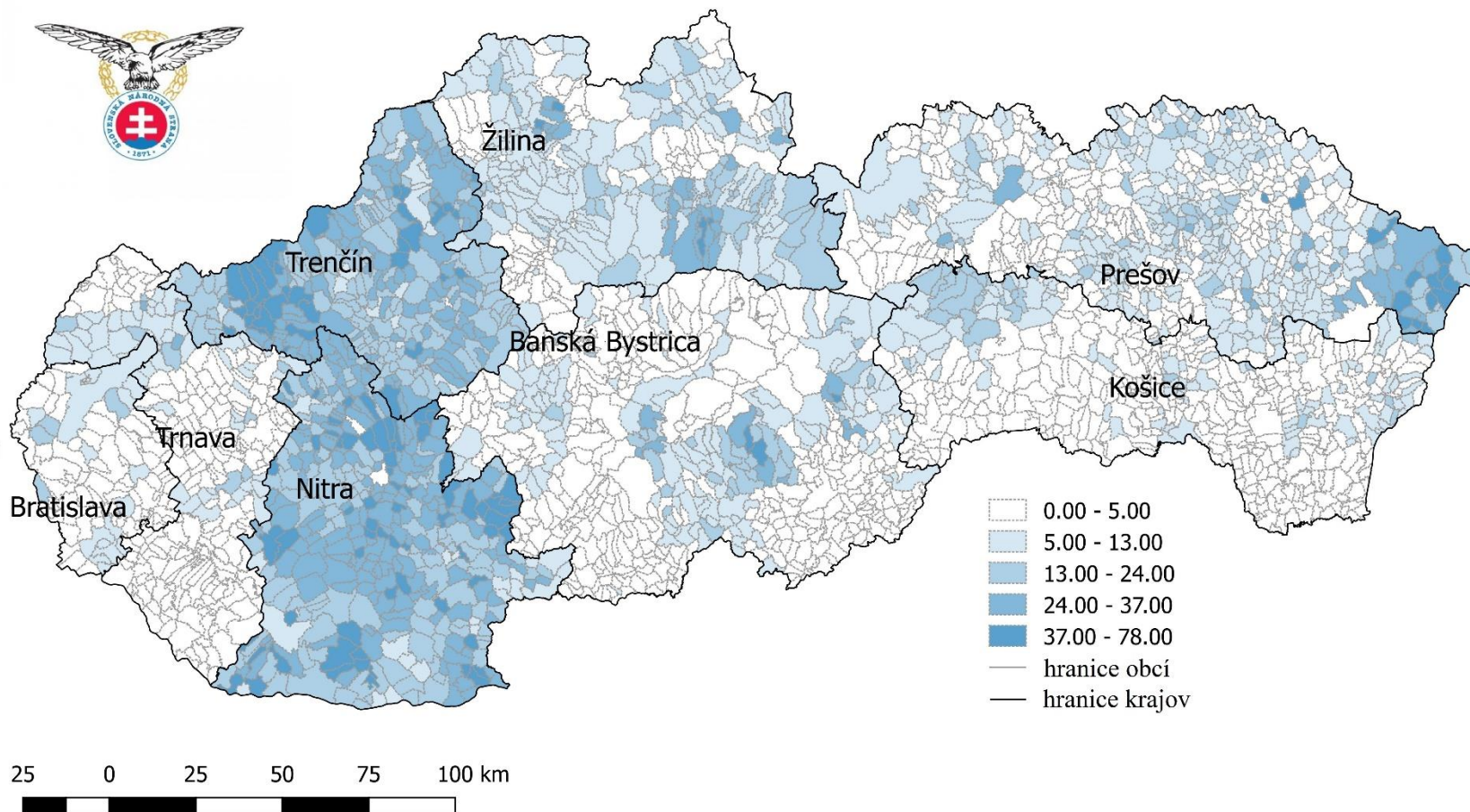
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2009 pre politickú stranu:

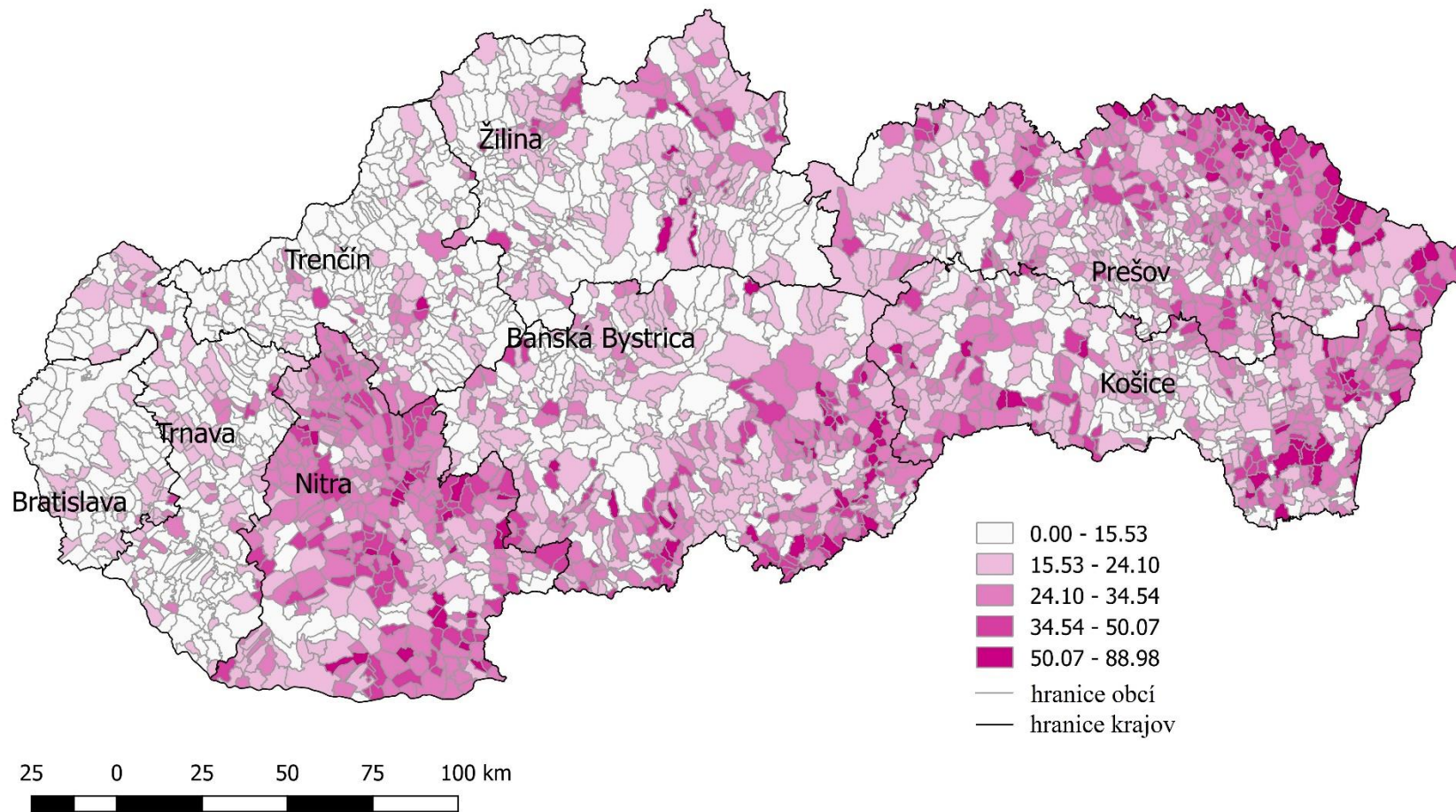
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2013 pre politickú stranu:

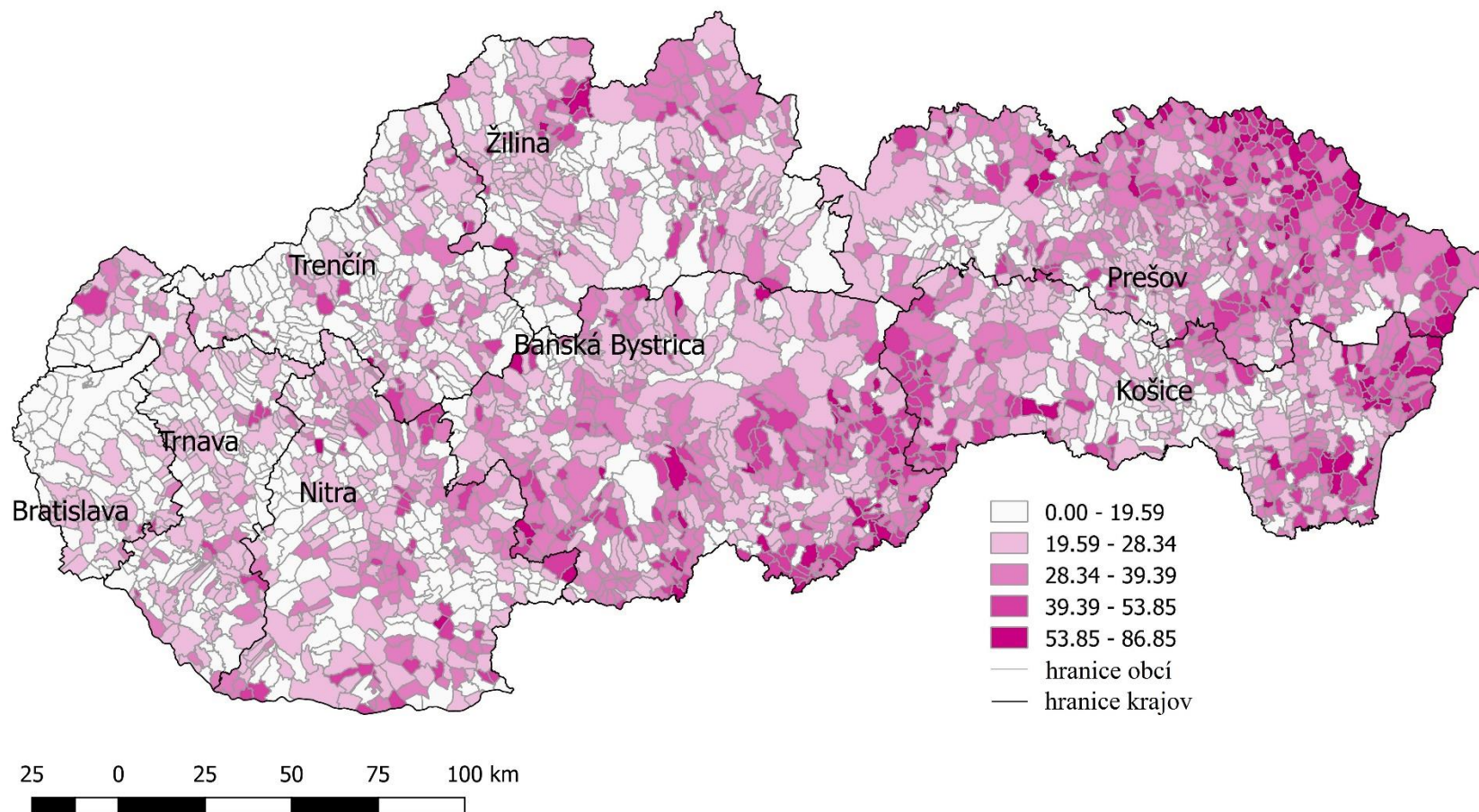
Percentuálny zisk vo voľbách do OSK v roku 2017 pre politickú stranu:

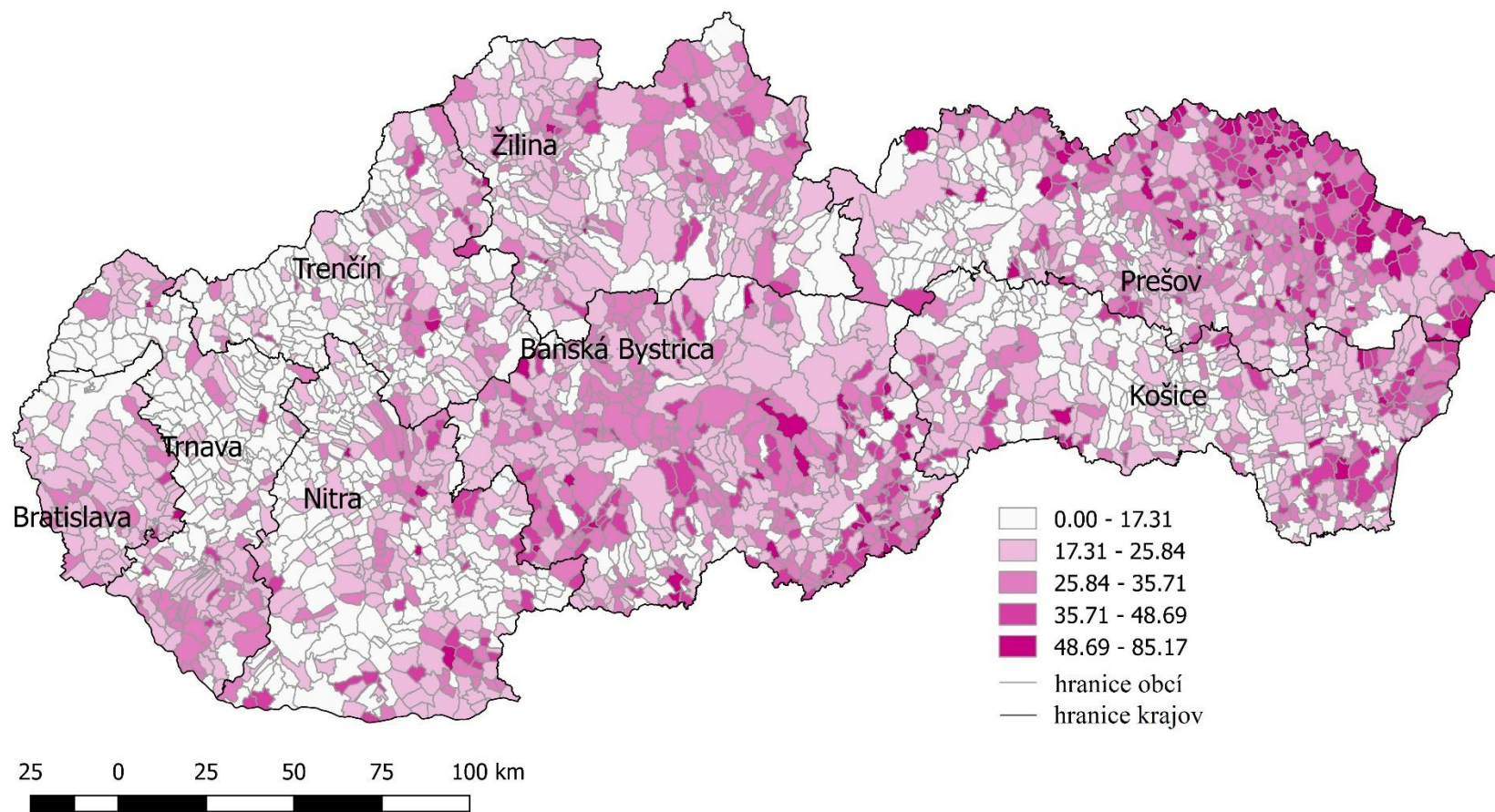
**Volebná účasť vo voľbách
do OSK v roku 2005
v percentách:**

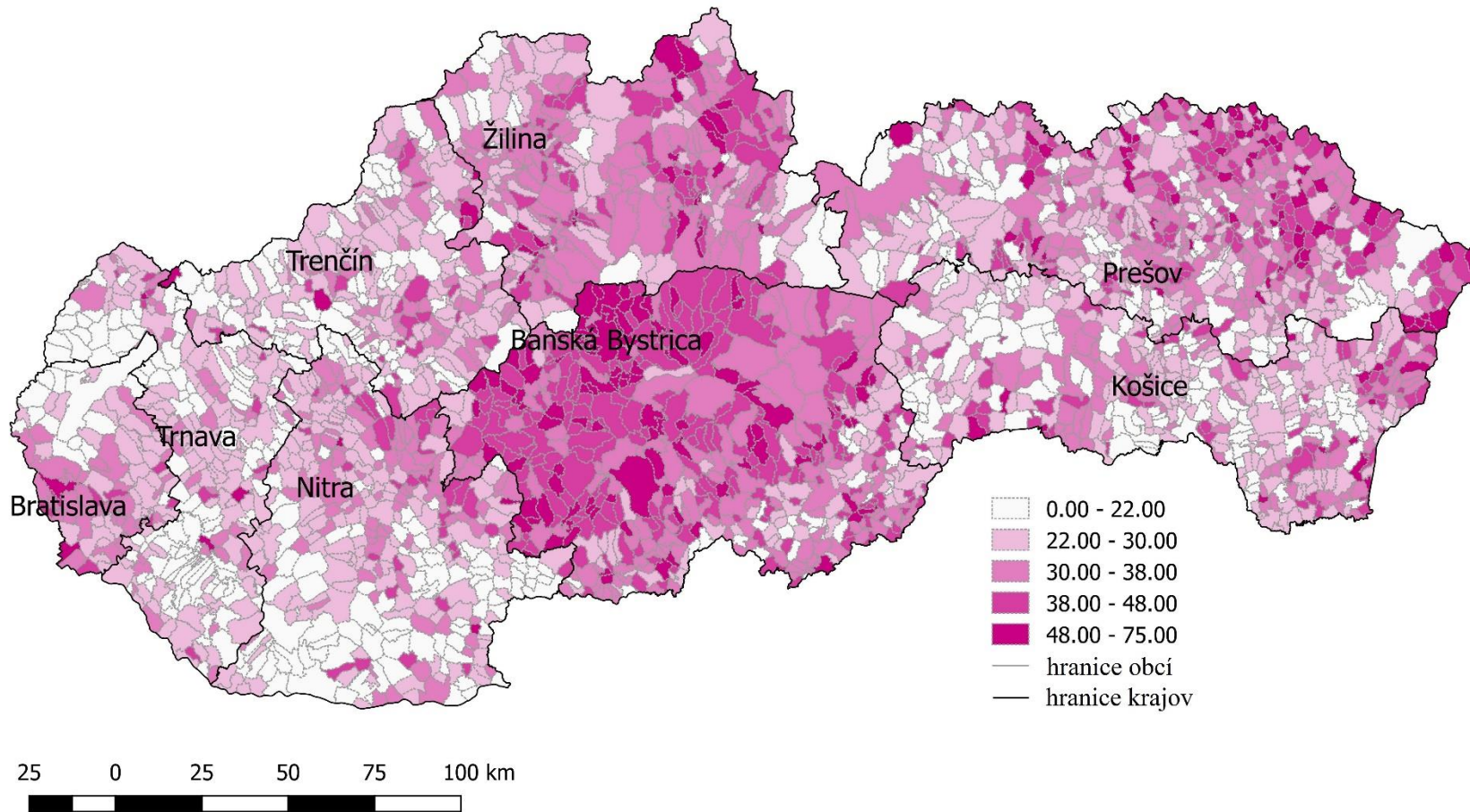
**Volebná účasť vo voľbách
do OSK v roku 2009
v percentách:**

**Volebná účasť vo voľbách
do OSK v roku 2013
v percentách:**

**Volebná účasť vo voľbách
do OSK v roku 2017
v percentách:**

Abstrakt:

Magisterská diplomová práca aplikuje teóriu volebnej geografie do prostredia volieb do orgánov samosprávnych krajov na Slovensku. Pomocou analýzy volebných ziskov politických strán na úrovni obcí pomocou základných sociálnych a demografických premenných sa snaží potvrdiť hypotézu, že v každej geografickej jednotke existuje súbor premenných, ktoré sú schopné vysvetliť volebné správanie. Cieľom práce je priblížiť vzorce volebného správania voličov v krajských voľbách na Slovensku.

Pre účely tejto práce bolo autorom vybraných 10 skúmaných strán: DS, KDĽ, ĽSNS, MOST-HÍD, OKS, SaS, SDKÚ-DS, SMK-MKP, SMER-SD a SNS. V závere práce sa autor v stručnosti vyjadruje k nezávislým kandidátom a analyzuje volebnú účasť. Ako závislú premennú výskumu využíva volebné výsledky volieb do orgánov samosprávnych krajov zo Štatistického úradu SR za roky 2005, 2009, 2013 a 2017. Ako nezávislú premennú používa autor sociálne a demografické štatistiky Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 zbieraným Štatistickým úradom SR. Použité metódy v práci sú hierarchická lineárna regresia a mapy volebnej podpory.

Samotnú podobu vzťahu medzi závislou a nezávislou premennou skresľujú najmä dve skutočnosti: značne personalizovaná voľba, pri ktorej sa politická strana dostáva do úzadia, a volebné koalície, ktoré často presahujú politický stred a tým deformujú volebné modely. Aj napriek týmto skutočnostiam v práci prezentujeme vzťahy, ktoré sú do istej miery schopné vysvetliť volebný zisk politických strán. Preto autor v závere výskumu potvrdzuje hypotézy stanovené v úvode práce.

Abstract

Master's diploma thesis applies theory of electoral geography into Slovak regional election's environment. By analysis of voting results of political parties at community level by elemental social and demographic variables, we try to confirm hypothesis that in every geographical unit, there exists enough number of variables which can explain electoral behaviour. The goal of this work is to specify patterns of electoral behaviour of voters in regional elections in Slovakia.

For purposes of this work, author has chosen 10 political parties, which enter analysis: DS, KDH, LSNS, MOST-HÍD, OKS, SaS, SDKÚ-DS, SMK-MKP, SMER-SD and SNS. In conclusion, author briefly explains independent candidates and voting turnout. As dependent variable, author uses voting results of regional elections, collected by Statistical office of Slovakia, for electoral years 2005, 2009, 2013 and 2017. As independent variable, author uses social and demographical statistics from population census 2011, also collected by Statistical office of Slovakia. Author used following methods: hierarchical linear regression and maps of electoral support.

There are several facts, that distort results of relationship of variables: personalization of election, when role of party marginalizes, and wide coalitions, which often cross ideological midpoint. Even through these complications, in many cases, we present relationship which are (to some extent) able to explain success of political parties. Therefore, in conclusion, author confirms hypotheses stated in the introduction.